

Op zoek naar identiteit: de rol van etnische festivals anno 2012

Een onderzoek naar de constructie en beleving van Indische identiteit op het
Tong Tong Festival 2012

Roxanne Doejaaren // 312641

Kunst- en Cultuurwetenschappen

Erasmus School of History, Culture and Communication // Erasmus Universiteit
Rotterdam

Juli 2012

Op zoek naar identiteit: de rol van etnische festivals anno 2012

Een onderzoek naar de constructie en beleving van Indische identiteit op het Tong Tong
Festival 2012

Roxanne Doejaaren

Studentnummer: 312641

Email: 312641rd@eur.nl

Begeleidend docent: Dr. S.L. Reijnders

Tweede lezer: Dr. P.P.L. Berkers

Master Kunst- en Cultuurwetenschappen

Erasmus University of History, Culture and Communication

Erasmus Universiteit Rotterdam

06 juli 2012

Samenvatting

Dit onderzoek richt zich op de constructie en beleving een identiteit op etnische festivals. Gesteld wordt dat etnische festivals in de huidige tijd steeds vaker worden ingezet als instrument ter promotie van steden. Grote evenementen als festivals zijn namelijk goed voor het imago en de economie in een stad. Etnische festivals, die vanuit de oorsprong georganiseerd werden om uiting te geven aan de identiteit van etnische groep binnen een samenleving, zouden hierdoor steeds meer consumptiegericht worden om zoveel mogelijk bezoekers te trekken en het authentieke karakter verliezen. Onderzoek hiernaar is gedaan op het Tong Tong Festival 2012 in Den Haag, dat in het teken staat van Indische identiteit. Door middel van observatie, interviews en kwalitatieve enquêtes onder de organisatie en bezoekers is nagegaan hoe een notie van Indische identiteit geconstrueerd en beleefd wordt op het festival. Hieruit blijkt dat het karakter van het Tong Tong Festival niet zozeer veranderd is door de ontwikkelingen in de functie van festivals in het algemeen, maar dat kritieken op dit evenement veroorzaakt worden door verschil in beleving van de eigen identiteit, onder verschillende generaties Nederlands Indiërs. Deze andere manier van de eigen identiteit beleven zorgt ervoor dat er andere verwachtingen van het festival ontstaan, verwachtingen die verschillen van die van de eerste generatie.

Kernwoorden: Etnische festivals, cultuurtoerisme, authenticiteit, identiteit

Voorwoord

Het schrijven van dit dankwoord voelt vreemd aan. Het betekent dat ik aan het einde van mijn scriptie ben gekomen en daarmee aan het einde van mijn master Kunst- en Cultuurwetenschappen. Een periode van vijf jaar hard studeren. Het was soms zwaar, kostte wat moeite, maar uiteindelijk schrijf ik met een tevreden gevoel deze laatste woorden van mijn scriptie.

Zonder de hulp en steun van anderen had ik mijn studie en thesis echter niet kunnen afronden. Allereerst wil ik een aantal mensen uit mijn privé omgeving bedanken. Mijn ouders, dankzij wie ik heb kunnen studeren, die mij altijd gesteund en aangemoedigd hebben om de studie tot een goed einde te brengen: dankjewel! Mijn vriend Eric, die het afgelopen jaar een hoop te verduren heeft gehad met mij en mijn thesis, maar altijd geduldig is gebleven en daarmee een grote steun is geweest. En natuurlijk mijn lieve studiegenootjes Liesbeth en Caitlin, voor alle uren gezamenlijk zwoegen op de universiteit en de vele koppen koffie.

Daarnaast had deze scriptie niet tot stand kunnen komen zonder de hulp van mijn begeleider Stijn Reijnders. Ik wil hem graag bedanken voor de goede begeleiding gedurende het schrijven van mijn scriptie, het steeds opnieuw doorlezen van mijn teksten en de zeer bruikbare tips die ervoor zorgden dat ik weer verder kon. Ook bedank ik Pauwke Berkers, die als tweede lezer voor mijn scriptie heeft opgetreden. Tevens wil ik Florine Koning bedanken, die in alle drukte rondom het organiseren van een festival altijd de tijd heeft genomen om mijn vragen te beantwoorden, mails te beantwoorden en mij te voorzien van de informatie die ik zeer goed kon gebruiken.

Inhoud

Samenvatting	2
Voorwoord	3
1. Inleiding	6
1.1 Tong Tong Festival 2012	7
1.2 Probleemstelling en deelvragen	8
1.3 Relevantie	9
1.4 Opbouw	10
2. Festivals	11
2.1 Inleiding	11
2.2 Definitie van festivals	11
2.3 Het ontstaan en de ontwikkeling van festivals	13
2.4 Cultuurfestivals en toerisme	14
2.4.1 Cultuurtoerisme	15
2.4.2 Festivaltoerisme	16
2.4.3 Kritiek op het inzetten van festivals als instrument	17
2.5 Tot slot	18
3. Authenticiteit en identiteit	20
3.1 Wat is authenticiteit?	20
3.2 Performen van authenticiteit	22
3.3 Waarom authenticiteit?	23
3.4 Identiteit	24
3.4.1 Etnische identiteit	25
3.5 Identiteit en festivals	26
3.6 Tot slot	28
4. Methoden	30
4.1 Data verzameling	30
4.1.1 Periode van onderzoek	30
4.1.2 Constructie van Indische identiteit	31
4.1.3 Beleving van Indische identiteit	32
4.2 Data analyse	33
4.2.1 Operationalisering	34
5. Analyse	35
5.1 Inleiding	35
5.2 Constructie van Indische identiteit	36

5.2.1 Opzet en doelstellingen festival	36
5.2.2 Kritiek op het festival	38
5.2.3 Tot slot	42
5.3 Beleving van de Indische identiteit	43
5.3.1 Demografische kenmerken publiek	43
5.3.2 Motivatie	47
5.3.3 Beleving	49
5.3.4 Betekenisgeving	53
5.3.5 Tot slot	54
6. Conclusie	55
7. Discussie en aanbeveling	59
8. Literatuur	61
9. Bijlagen	64
I. Overzicht tabellen en figuren	65
II. Topicijst interview organisatie Tong Tong Festival 2012	66
III. Transcript interview organisatie Tong Tong Festival 2012	68
IV. Observatieformulier bezoekers Tong Tong Festival 2012	80
V. Enquête bezoekers Tong Tong Festival 2012	81
VI. Overzicht algemene gegevens bezoekers Tong Tong Festival 2012	83
VII. Overzicht antwoorden enquête bezoekers Tong Tong Festival 2012	85
VIII. Uitgewerkte enquêtes bezoekers Tong Tong Festival 2012	88

1

Inleiding

In dit onderzoek staat de relatie tussen culturele festivals en toerisme centraal. Steeds meer steden zien de voordelen van het organiseren van een groot cultureel evenement: festivals kunnen ervoor zorgen dat een stad op de kaart wordt gezet en alsmede hierdoor een culturele trekpleister voor toeristen wordt. Festivals zijn hiermee populaire instrumenten geworden die dienen ter promotie van steden. Voorbeelden hiervan zijn onder andere Rotterdam en Den Haag, steden die zich profileren als festivalstad en zichzelf een identiteit toekennen op basis van het culturele programma dat zij jaarlijks aanbieden. De grote evenementen die georganiseerd worden krijgen veel publiciteit, wat automatisch ook publiciteit voor de stad betekent.

De toeristen die omwille van het evenement de stad bezoeken, zijn culturele toeristen die niet zelden veel geld te spenderen hebben, geld dat ook gependeed wordt in de rest van de stad, onder andere aan eten, drinken, hotels en andere culturele instellingen. Tevens verschaft het organiseren van een groot festival werkgelegenheid binnen de stad. Op deze manier is een cultureel evenement dus niet alleen goed voor het imago van een stad, maar draagt een festival ook bij aan de economische belangen van een stad. Gesteld kan dus worden dat steden veel baat hebben bij het organiseren van grote evenementen, wat zorgt voor een toename van grote evenementen in steden.

Binnen het festivalwezen zijn er echter niet alleen positieve geluiden te horen. Veel van de festivals die in de huidige tijd ingezet worden als instrumenten, zijn oorspronkelijk ontstaan vanuit een andere gedachte, namelijk vanuit een drang naar uiting van een bepaalde cultuur of etniciteit. In het bijzonder etnische minderheden binnen een samenleving gebruikten en gebruiken festivals als middel ter uiting van de eigen identiteit. Festivals zijn voor hen een manier om zich te onderscheiden en zich tijdelijk 'thuis te voelen' in een andere samenleving. Deze dubbelrol brengt een aantal uitdagingen met zich mee. Enerzijds hebben de festivals inkomen nodig, afkomstig uit subsidie, sponsorgelden en entreegelden. Hiervoor zijn zij in toenemende mate genoodzaakt een zo groot mogelijk publiek aan te spreken. Anderzijds zijn de festivals idealiter voorzien van een authentiek karakter doordat zij ontstaan zijn vanuit de intentie van samenzijn en het vieren van de eigen identiteit. Deze mogelijke tegenstellingen vormen het uitgangspunt voor mijn onderzoek.

In mijn onderzoek naar de relatie tussen cultuurtoerisme en etnische festivals komt het begrip authenticiteit om de hoek kijken. In hoeverre zijn (etnische) festivals in staat om het authentieke karakter te behouden, ondanks de dubbele functie die zij lijken te vervullen? Uit eerdere

onderzoeken naar authenticiteit is gebleken dat het begrip niet eenvoudig te gebruiken is. Om iets te kunnen zeggen over hoe de authenticiteit op festivals wordt geconstrueerd en beleefd is het van belang eerst uit te leggen wat er met het begrip authenticiteit bedoeld wordt. Waarom is authenticiteit een zodanig belangrijk begrip in deze context en hoe ziet het performen van authenticiteit eruit? Hoe staat het begrip in relatie tot identiteit en etnische festivals?

Omdat het gezien de omvang van deze scriptie niet mogelijk is om op alle etnische festivals in Nederland onderzoek te doen, is ervoor gekozen om een enkele casestudy te doen. Het festival dat ik hiervoor gekozen heb is het Tong Tong Festival in Den Haag, voorheen de Pasar Malam Besar. Deze tiendaagse reconstructie van een Indische stad is één van de oudste en grootste etnische festivals in Nederland, wat betekent dat het veel ontwikkelingen heeft meegemaakt. Het publiek van het Tong Tong Festival bestaat voornamelijk uit mensen die jaarlijks terugkeren, waardoor zij een goed beeld hebben van de veranderingen in het karakter van het evenement door de jaren heen.

1.1 Tong Tong Festival 2012

Het Tong Tong Festival is een onderdeel van de stichting Tong Tong, ontstaan vanuit het tijdschrift Tong Tong met het idee om een Kunstkring op te richten, zoals deze in het vooroorlogse Indië had bestaan met professionele muziek- dans- en toneelvoorstellingen (Koning, 2009; 31). Omdat er geen geld was, moest er een alternatieve manier van fondsenwerving komen: zo ontstond het idee voor een pasar malam, een avondmarkt. En zo ontstond er in 1959 de eerste fancy fair van de stichting in de Haagse dierentuin. Ondanks de geringe advertentiemogelijkheden was de eerste editie een groot succes en reden om er een jaarlijkse traditie van te maken. Uitgangspunt van zowel het tijdschrift als het jaarlijks terugkerende evenement was een hart onder de riem steken bij Indisch Nederlanders, die hun moederland Indië hadden verloren en in Nederland een nieuw bestaan op moesten bouwen.

Nu, 54 jaar later, is het festival dat onderdeel is van de stichting Tong Tong, een groot Euraziatisch festival dat tien dagen duurt en bestaat uit de beurs, een eetwijk en een cultureel programma, gehouden op het Malieveld in Den Haag. Voornaamste doel van het festival was en is een platform bieden waar de Indische cultuur en de Nederlands Indiërs kunnen samenkomen. Belangrijk onderdeel hiervan is de gastvrijheid, wat inhoudt dat het festival niet alleen uitnodigend is tegenover Indische bezoekers maar tegenover iedereen die geïnteresseerd is in de Indische cultuur, ongeacht achtergrond. De organisatie van het festival vindt het erg belangrijk om zoveel mogelijk kennis van deze Indische cultuur te verspreiden en zoveel mogelijk mensen in aanraking te laten komen met de Indische cultuur. Dit houdt echter niet in dat het festival puur Aziatisch is; het kenmerkende element van het festival is de cultuurmix tussen oost en west; traditionele Indische kunstvormen worden gecombineerd met westerse moderne vormen van cultuur wat het festival

voor een zeer breed publiek toegankelijk maakt. Bijzonder is dat het culturele programma van het festival voor het overgrote deel eigenhandig gefinancierd wordt. De Tong Tong Fair bestaat anno 2012 feitelijk uit drie delen: de Grand Pasar, de Eetwijk en een Cultuurpaviljoen, het Tong Tong Festival. De opbrengst van de Grand Pasar en de Eetwijk wordt gedeeltelijk ingezet om het culturele programma te kunnen uitvoeren.

De reden dat ik in mijn onderzoek heb gekozen voor het Tong Tong Festival, is dat het een van de grootste en oudste etnische festivals in Nederland is. Het is een festival dat dit jaar voor de 54^e keer wordt georganiseerd en daarom heel wat ontwikkelingen heeft doorgemaakt. Veel bezoekers van het Tong Tong festival bezoeken het festival al tientallen jaren, waardoor zij een duidelijk beeld hebben van de veranderingen door de jaren heen. Daarnaast kan het festival naar mijn mening gezien worden als onderdeel van het Nederlandse erfgoed; immers het festival draait om de Indische etniciteit, een deel van het Nederlands koloniale verleden. Veel Nederlanders hebben weinig kennis van de Indische etniciteit omdat het lange tijd een onderwerp was waarover niet veel gesproken werd. De Indische etniciteit is op zichzelf al een complex onderwerp, omdat de cultuur moeilijk te definiëren is en omdat dé Indische etniciteit niet overal erkend wordt: vaak wordt er gesproken over de Indonesische cultuur, wat niet hetzelfde is. Vanuit deze gedachte is de interesse ontstaan naar een onderzoek naar dit festival. Zoals uit de theorie blijkt, worden veel (etnische) festivals bekritiseerd om het toenemende commerciële karakter, een punt van kritiek waar ook het Tong Tong festival te maken heeft. Maar in hoeverre is deze commercialisering ook terug te zien op het festival volgens de organisatie en het publiek? En wat zegt dit over de rol van etnische festivals in de huidige tijd?

1.2 Probleemstelling en deelvragen

Uit de theorie is gebleken dat er tegenstrijdigheden zijn ontstaan omtrent de belangen van etnische festivals. Hoewel er veel onderzoek is verricht met betrekking tot de commercialisering van festivals, is er weinig literatuur beschikbaar over de beleving van organisatie en bezoekers op de hedendaagse, etnische festivals. Er is nog weinig empirisch materiaal beschikbaar betreffende de mening van organisaties van festivals en het publiek: hoe ervaren zij deze mogelijke commercialisering? Is er überhaupt sprake van commercialisering en in hoeverre beleven zij dit als een negatief neveneffect? Deze vragen waren het vertrekpunt voor een onderzoek naar constructie en beleving van de notie van Indische etniciteit op het Tong Tong Festival. Dit gebeurt aan de hand van de volgende probleemstelling:

Hoe wordt de notie van Indische identiteit geconstrueerd en beleefd op het Tong Tong Festival 2012 in Den Haag?

Om deze vraag te kunnen beantwoorden is het onderzoek feitelijk opgedeeld in twee delen. Deze tweedeling vindt plaats op basis van de volgende deelvragen:

Deelvraag 1: Hoe wordt Indische identiteit uitgedragen op het festival?

Deelvraag 2: Hoe wordt Indische identiteit beleefd door de bezoekers op het festival?

Het beantwoorden van deze vragen gebeurt op basis van een studie, die plaats vindt voorafgaand en gedurende het festival, van 17 tot en met 28 mei 2012. Meer specifiek: er is gebruik gemaakt van desk research om meer achtergrond informatie over het festival te vergaren en er is een interview gehouden met de organisatie om conclusies te kunnen trekken met betrekking tot de constructie van de Indische identiteit op het festival. Tevens heeft er tijdens het festival observatie plaats gevonden aan de hand van een observatie formulier, waarbij specifiek aandacht is besteed aan de manier waarop de Indische cultuur of de Indische identiteit wordt geconstrueerd.

Om de tweede deelvraag te beantwoorden is ook onder de bezoekers een participerende observatie gehouden en is de bezoekers van het festival gevraagd een korte, kwalitatieve enquête in te vullen om zodoende de beleving van de bezoekers te kunnen achterhalen: in hoeverre wordt het festival door het publiek nog als authentiek Indisch beleefd?

1.3 Relevantie

Festivals zijn van oudsher ontstaan vanuit religieuze doeleinden waarbij rituelen werden uitgevoerd om goden te vereren. In de late Middeleeuwen in Europa kregen festivals meer de tendens van het vieren van grote heldennamen en artistieke doelen. Vanaf toen werden festivals vaak georganiseerd vanuit gemeenschappen om hun culturele identiteit te vieren en ter promotie van de hoge kwaliteit van artistieke activiteit (Smith, 2009).

Hoewel festivals nog altijd voornamelijk worden georganiseerd voor de lokale gemeenschap of voor een bepaalde etnische groepering, trekken zij veelal grote aantallen toeristen. Veel nieuwe festivals worden dan ook gecreëerd met een toeristisch publiek in het achterhoofd met als doel om ter promotie van de identiteit en de plek op de kaart te zetten. Gevaar hiervan is wat MacLeod (2006) noemt de *'placeless festival'*: festivals die niets meer te maken hebben met de lokale bevolking en hun identiteit. Het is een heikel punt om het evenwicht te bewaren tussen authenticiteit van het festival en het belang van aantrekken van toeristen, i.v.m. de support van lokale economie. Festivals die internationaal bekend worden raken vaak het raakvlak met de

specifieke gemeenschap kwijt, terwijl kleinere festivals wel in staat zijn de authenticiteit te behouden maar vanwege te weinig commerciële waarde hun sponsors kwijt raken.

Volgens Smith (2009) is er meer onderzoek nodig naar de wijze waarop etnische festivals positieve uitkomsten kunnen bereiken voor de locatie en de lokale gemeenschap en tegelijkertijd commerciële doeleinden kan dienen. Hoewel ik mij kan vinden in het standpunt dat er een evenwicht gevonden moet worden tussen het bewaren van authenticiteit en het binnenhalen van financiële middelen, heb ik mij verwonderd over het geringe aantal onderzoeken dat daadwerkelijk is uitgevoerd op dit gebied. Er wordt veel geschreven over dé commercialisering van festivals en het verlies van authenticiteit van festivals, maar er is weinig tot geen datamateriaal beschikbaar over de constructie en beleving onder de organisaties en het publiek van deze festivals.

1.4 Opbouw scriptie

Hoofdstuk twee en hoofdstuk drie van deze scriptie zijn gewijd aan bestaande theorie met betrekking tot respectievelijk festivals en authenticiteit/identiteit. Er wordt een relatie gelegd tussen de begrippen cultuurtoerisme, etnische festivals, authenticiteit en identiteit, die de basis vormen voor mijn onderzoek. In het vierde hoofdstuk wordt de onderzoeksopzet en de methoden besproken: Deel- en hoofdvragen worden besproken met de daarbij behorende, op theorie gebaseerde verwachtingen. Vragen als: hoe is de data verzameld, hoe is de data verwerkt en geoperationaliseerd worden, beantwoord. Ook komt aan bod hoe zo goed mogelijk de betrouwbaarheid en validiteit van het onderzoek zijn gewaarborgd.

Na dit theoretische gedeelte volgt het praktische onderzoek. In het hoofdstuk vijf wordt de analyse van de verzamelde data weergegeven. De constructie van de Indische etniciteit wordt geanalyseerd op basis van desk research (het boek van Florine Koning), observatie en een interview met de organisatie. Vervolgend worden in hetzelfde hoofdstuk de gegevens geanalyseerd die verzameld zijn met betrekking tot de beleving van de bezoekers van de Indische etniciteit, door middel van desk research, participerende observatie en kwalitatieve enquêtes. In het zesde hoofdstuk worden deze analyses gekoppeld aan de hoofd- en deelvragen om zodoende conclusies te kunnen formuleren. Het laatste hoofdstuk bevat discussiepunten en praktische aanbeveling voor vervolgonderzoek.

2

Festivals

2.1 Inleiding

Dit hoofdstuk biedt inzicht in het concept van festivals. Allereerst wordt aandacht besteed aan festivals in het algemeen. Definities worden geformuleerd en onderzoek is gedaan naar het ontstaan van festivals. Hoe zien de ontwikkelingen in de geschiedenis van festivals eruit en welke functies hebben festivals binnen de hedendaagse maatschappij? Na het beantwoorden van deze vragen is er aandacht voor de betrokken partijen binnen het festivalwezen: de organisatie, gemeente en bezoekers. Hoe is het publiek van festivals samengesteld en welke motieven zetten mensen aan tot festival bezoek? Het beantwoorden van deze vragen moet ervoor zorgen dat er een duidelijk verwachting gevormd kan worden wat betreft de organisatie van, en het publiek op het Tong Tong Festival. Tevens wordt bekeken welke relaties er bestaan tussen hedendaagse festivals en de aanname dat festivals meer en meer een commercieel karakter krijgen.

2.2 Definitie van festivals

Festivals bestaan in veel verschillende vormen en zijn over het algemeen opgebouwd uit verschillende kunstzinnige disciplines. Dit gegeven maakt het lastig om een eenduidige definitie te formuleren met betrekking tot het concept festivals. Een zoektocht binnen de literatuur naar een goede definitie van festivals levert een heel divers beeld op. Noordman, Kroes en de Grauw (2005) beschouwen festivals als onderdeel van het bredere concept evenement. Een evenement is een belangrijke en opmerkelijke gebeurtenis met een duidelijk begin en een einde, die op een of meerdere locaties plaatsvindt. Evenementen vallen uiteen in publieksevenementen en besloten evenementen (Noordman, Kroes, de Grauw, 2005; p. 7). Daarnaast kan er onderscheid gemaakt worden tussen periodiek terugkerende en incidentele evenementen, waarbij festivals in de categorie periodiek terugkerende evenementen vallen. Een belangrijk element voor een evenement om zich festival te mogen noemen is dus dat het periodiek terugkerend is. Tevens moet een evenement een verzameling van voorstellingen en/of culturele uitingen bevatten die tegelijkertijd of vlak na elkaar geprogrammeerd worden.

Figuur 2.1 De plaats van festivals binnen de evenementen. Bron: Noordman, Kroes en de Grauw, 2005

Hoewel een festival dus een onderdeel is van een cultureel evenement, is een cultureel evenement niet per se hetzelfde als een festival. Een definitie zoals geformuleerd door het American International Theatre Institute (1980) en gebruikt in Noordman, Kroes en de Grauw (2005; 17) is: 'Een festival is een cultureel evenement, dat jaarlijks of in elk geval met een vaste regelmaat wordt herhaald voor een algemeen publiek, waarin voorstellingen van theater, en/of muziek, en/of film worden gebundeld binnen een programma dat zich afspeelt binnen een duidelijk aangegeven begin- en eindpunt, op een of meerdere hiervoor tijdelijk bestempelde locaties'.

Volgens het cultuurplan van de gemeente Rotterdam is een goed festival '*a public celebration of identity*', heeft het zeggingskracht, is verassend en authentiek is veelal in het bezit van een feestelijk karakter (Cultuurplan Rotterdam, 2009-2012). Het fonds voor de Podiumkunsten definieert festivals als: Een festival is een, meestal openbaar toegankelijk en entree heffend, cultureel evenement onder één noemer gepresenteerd. Diverse presentaties worden door kunstenaars gegeven op diverse binnen- en/of buitenlocaties, die met elkaar verbonden of op loopafstand van elkaar zijn (in Kruijver, 2009). Een festival kan dus beschouwd worden als een opeenvolging van culturele performances, op een bepaalde tijd en een bepaalde locatie voor een algemeen publiek.

Festivals kunnen daarnaast bestaan uit één of meerdere disciplines of kunstvormen. De meest voorkomende discipline op zowel de zogenoemde uni disciplinaire als de multidisciplinaire festivals is muziek, gevolgd door toneel en op de derde plaats eindigt dans (Noordman, Kroes en de Grauw, 2005). Ook kunnen festivals ingedeeld worden op een- of meerdaagse festivals; slechts een klein deel van de festivals duurt maar één dag, meer dan de helft van de festivals is meerdaags. Als laatste worden festivals ingedeeld in drie categorieën wat betreft entreegeld: de gratis festivals, de festivals waarvoor entree betaald moet worden en de deels betaalde festivals (toegang tot het terrein is gratis, alleen voor bepaalde programma onderdelen moet betaald worden).

Waar algemene festivals een heel divers publiek kennen, zijn er ook festivals die voor een specifiek publiek worden georganiseerd: de zogenoemde etnische festivals. Wat onderscheidt deze etnische festivals van algemene festival? Om deze vraag te beantwoorden eerst een korte analyse

van het begrip etniciteit. Etniciteit is een verzameling van culturele kenmerken en gedragingen die door een groep mensen worden gedeeld en van generatie op generatie overgedragen worden. Leden van etnische groepen identificeren zich met gezamenlijke factoren, zoals nationaliteit, afstamming, uiterlijke kenmerken, religie, taal, cultuur of geschiedenis' (nationaalkompas.nl, 2012). Lange tijd is het begrip etniciteit opgevat als cultuur, in de zin dat een etniciteit wordt gezien als een kenmerkende cultuur die de ene groep onderscheidt van een andere etnische groep (Verkuyten, 1999). Later werd het begrip meer vanuit een sociale invalshoek benaderd en werd etniciteit een kwestie van sociale identiteit.

Etnische festivals zijn een cultureel middel dat ingezet wordt ter illustratie van deze sociale identiteit (Smith, 2009). Etnische groepen binnen een andere samenleving proberen op deze wijze de eigen cultuur te behouden en te propageren. Hoewel de opzet van etnische festivals hetzelfde is als algemene festivals (een aaneenschakeling van culturele performances binnen een bepaald tijdsbestek op een bepaalde locatie) is de doelstelling van een etnisch festival anders. Volgens de theorie van Durkheim ligt de functie van een etnisch festival in de etnische groep zelf: door middel van een cultureel evenement communiceert de groep met zichzelf en vormt op deze wijze een identiteit (van der Horst, 2010). Baumann (1982 in van der Horst, 2010) beargumenteert dat het niet alleen gaat om de onderlinge communicatie binnen de etnische groep, maar dat het belang ligt bij communicatie met 'de ander'. Met andere woorden: festivals zijn een platform van een etnische identiteit, die worden weergegeven in de context van 'de ander'. In hoofdstuk vier is de relatie tussen etnische festivals en identiteit verder uitgelegd.

2.3 Het ontstaan en de ontwikkeling van festivals

Festivals zijn van oudsher ontstaan vanuit religieuze doeleinden waarbij rituelen werden uitgevoerd om goden te vereren (Smith, 2009). Het concept festival dateert uit de tijd van de Oude Grieken, die publieke vieringen hielden ter verering van de goden. Hoewel deze evenementen een voornamelijk religieus karakter hadden, creëerden zij ook momenten van sociale interactie die leidden tot filosofische, maatschappelijke discussies. In de late Middeleeuwen in Europa kregen festivals meer de tendens van het vieren van grote heldennamen en artistieke doelen. Vanaf toen werden festivals vaak georganiseerd vanuit gemeenschappen om hun culturele identiteit te vieren en ter promotie van de hoge kwaliteit van artistieke activiteit (Smith, 2009). Dit is te vergelijken met de huidige etnische festivals, die ook in het teken staan van het uiten van de eigen culturele identiteit.

Langzaam aan ontstonden er steeds meer festivals, voornamelijk vanaf de jaren '70, hoewel de eerste bekende muzikfestivals al in de jaren '60 ontstonden. Het hoogtepunt in groei werd bereikt tussen 1998 en 1995, toen is het aantal festivals toegenomen van tweehonderd naar

vijfhonderd festivals (Kruijver, 2009). Vanaf 2000 is het aantal festivals weer afgenomen; een verklaring hiervoor is niet terug te vinden. De festivals die vanaf de jaren '60 georganiseerd werden waren veelal 'studentenfestivals' die als antwoord dienden op het, tot die tijd, elitaire karakter van de bestaande festivals. Belangrijk begrip binnen deze festivals was 'artistieke vernieuwing'. Deze ontwikkeling duurde ongeveer tot de jaren '90, waarna weer een nieuwe ontwikkeling zich voordeed: in plaats van vernieuwing ging alles draaien om imitatie, imitatie van de tot dan toe succesvolle festivals. Marketing wordt een belangrijk instrument en belangrijkste doel werd om zoveel mogelijk bezoekers te trekken. Voor het eerst wordt gesproken over de 'vercommercialisering' van festivals (Hilberink, 2005).

Ook Inez Boogaartz (1992) signaleert deze trend in haar 'Food, Fun and Festivals, de festivalisering van de stad'. Zij maakt onderscheid tussen 'oude' en 'nieuwe' festivals. De 'oude' festivals zijn in dit opzicht de internationaal bekende festivals die opgezet zijn vanuit artistieke doeleinden. Deze festivals zijn opgezet ten gunste van de culturele sector en onderhouden netwerken met internationale culturele stedelijke centra. Bij deze festivals staat, volgens de visie van Bogaarts artistieke kwaliteit voorop. Anderzijds zijn er de 'nieuwe' festivals die opgezet zouden zijn zonder lokaal cultureel verband. Deze festivals hechten minder belang aan de artistieke kwaliteit van het product en zijn veelal opgezet vanuit overwegingen om de stad te promoten met als doel de stad aantrekkelijker maken voor toeristen. De oude en nieuwe festivals onderscheiden zich van elkaar doordat bij de nieuwe festivals de drijfveren voor de organisatie van het festival buiten het evenement zelf liggen (Bogaartz, 1992).

2.4 Cultuurfestivals en toerisme

Zoals in de vorige paragraaf al even genoemd worden 'nieuwe festivals' steeds vaker ingezet om steden te promoten. Maar hoe gaat dit in zijn werking? Festivals worden een steeds vaker gezien als belangrijker instrument, dat ingezet wordt om steden aantrekkelijker te maken voor toeristen. Het organiseren van festivals is in meerdere opzichten gunstig voor steden, waarbij het meest genoemde argument het economisch belang voor de stad is, gevolgd door het creëren van een imago en/of identiteit van een stad. Ook Noordman, Kroes en de Grauw(2005) erkennen het belang van festivals voor een stad en beschouwen festivals zelfs als een cruciaal instrument om cultuurtoeristen te trekken.

2.4.1 Cultuurtoerisme

Om iets te kunnen zeggen over het belang van cultuurtoeristen voor steden, wordt allereerst in het kort aandacht besteed aan het begrip cultuurtoerisme. Cultuurtoerisme kan worden omschreven als een zoektocht naar culturele attracties buiten de eigen comfortzone. *'travelling to places outside one's usual environmental to engage with the creative arts and other ways of life'* (Smith, 2009). Belangrijke aspecten van cultuurtoerisme zijn dus dat het een bezoek is aan een omgeving die buiten de eigen comfortzone ligt en dat een culturele activiteit inbegrepen is. Reizinger (1994, in Stebbings 1996; p 450) omschrijft cultuurtoerisme als: *'a form of experiential tourism based on the search for and participation in new and deep cultural experiences of an aesthetic, intellectual, emotional, or psychological nature'*. In deze definitie ligt meer nadruk op culturele ervaringen op esthetisch, intellectueel, emotioneel of psychologisch vlak en minder op de wijze waarop deze ervaring gekregen kan worden.

Definitie van cultuurtoerisme zoals gevormd door Richards (1996) is: 'alle bewegingen van personen naar specifieke culturele attracties, als museums, erfgoed, artistieke performances en festivals buiten de eigen verblijfplaats (in Smith, 2009). In deze context wordt cultuur gezien vanuit een sociaal esthetische invalshoek: cultuur als activiteit. Hoewel toepasbaar in deze thesis, is de definitie van cultuur als activiteit naar mijn mening nogal beperkend binnen het kader van dit onderzoek. Daarom is ervoor gekozen een bredere visie op cultuur te hanteren: cultuur *as a way of life*. Hiermee wordt onder andere bedoeld de nationaliteit, religie, huidskleur, maar ook wie je vrienden zijn, wat je draagt en wat je eet (Smith, 2009). De term die gebruikt wordt om deze vorm van cultuurtoerisme te omschrijven is ook wel 'etnisch toerisme' (Smith, 1989 in Hughes, 1996). In het dit onderzoek komen deze twee definities van cultuur samen: het gaat het over de Indische 'way of life', die geuit wordt via een culturele activiteit: het Tong Tong Festival.

Cultuurtoerisme is één van de snelst groeiende segmenten binnen de toerisme industrie. Het begrip wordt overkoepelend gebruikt voor zowel reizen die culturele activiteiten als primair doel hebben, als reizen waarbij culturele activiteiten slechts een onderdeel van de reis zijn of reizen waarbij incidenteel een culturele activiteit komt kijken (Hughes, 1996). Hiermee wordt meteen aangegeven hoe breed het begrip is, wat het moeilijk maakt om aan te geven wanneer iemand een culturele toerist is en wanneer niet. Hughes is van mening dat niet de culturele activiteit van belang is bij het aanwijzen van iemand als culturele toerist, maar de intentie waarmee de persoon op reis gaat.

2.4.2 Festival toerisme

Maar hoe kan deze toenemende interesse voor festivals in relatie tot het toerisme gezien verklaard worden? Festivals maken een stad aantrekkelijk en zorgen voor veel media aandacht die een stad op een positieve manier onder de aandacht wordt gebracht (Cultuurplan Rotterdam, 2009-2012). Ook Picard en Robinson hebben een studie aan dit onderwerp gewijd in hun boek *Festivals, Tourism and Social Change*, en erkennen de grote aantrekkingskracht van festivals, die van oorsprong opgericht zijn vanuit sociale functie, op toeristen: historische evenementen, festivals, vieringen en carnivals zijn een waar spektakel voor bezoekers (2006). Hoewel dit fenomeen niet nieuw is, is het een relatief nieuw verschijnsel dat festivals daadwerkelijk onderdeel zijn geworden van het massatoerisme.

Het woord 'festival toerisme' is afkomstig van Picard en Robinson, die een trend signaleerde binnen het toerisme: ontwikkelingen in het toerisme van de afgelopen vijftig jaar op verschillende vlakken komen overeen met de gebeurtenissen, vieringen en festiviteiten over de hele wereld. *'Festivals, whether as traditional moments of social celebration or as constructed and highly orchestrated events, have been absorbed into the expansive stock of products that tourists desire'* (Picard en Robinson, 2006, p. 2). In andere woorden: festivals zijn een onderdeel geworden van het (massa)toerisme en daarmee een populair product geworden voor reisorganisaties om een plaats of locatie te promoten.

Steden die graag festivals organiseren in hun stad doen dit om verschillende redenen: Noordman, Kroes en de Grauw onderscheiden onder andere culturele, sociale, economische en citymarketing doelstellingen. Festivaltoerisme kan, allereerst in gunstige gevallen een significante bijdrage leveren in economisch opzicht. Festivals, voornamelijk de grootste festivals ofwel de mega-evenementen kunnen een culturele attractie op zich worden, in de zin dat bezoekers een plaats bezoeken enkel en alleen omwille van het evenement. Bezoekers van dit soort festivals vallen in de categorie cultuurtoeristen: toeristen die naar verwachting geld hebben en bereid zijn dit geld uit te geven.

Opvallend is, is dat hoewel dit een vaak gehoorde veronderstelling is, er weinig empirisch materiaal beschikbaar is over de daadwerkelijke economische effecten. Vanuit het cultuurtoerisme is er wel veel onderzoek gedaan naar de relatie tussen cultuur en toerisme en de invloed op locaties en (culturele) instellingen. Vanuit optimistisch oogpunt gezien heeft toerisme een gunstig effect op culturele instellingen en activiteiten, in de zin dat zij zorgen voor meer aanwezigheid een kaartverkoop: festivals kunnen een nieuw publiek naar culturele instellingen brengen, zoals omschreven in het cultuurplan Rotterdam 2009-2012. Vanuit deze optiek zorgt toerisme dus voor meer inkomsten en een verbreding van de culturele markt. Als voorbeeld hiervan kan bijvoorbeeld het Architectuurjaar 2007 in Rotterdam genoemd worden: door middel van dit evenement heeft de

kwaliteit van de Architectuur in Rotterdam een flinke impuls gekregen. Culturele bestemmingen, waaronder dus festivals kunnen als een magneet werken voor toeristen om op deze bestemming hun verblijf door te brengen en geld te spenderen. Naast het feit dat toeristen zorgen voor extra inkomsten, zorgen de festivals tevens voor werkgelegenheid in de stad en zorgt een succesvol evenement waaraan veel publiciteit besteedt wordt dat ook op zakelijk gebied de stad op nationaal en internationaal niveau bekend wordt.

Naast het economische belang van de stad, wordt in het Cultuurplan Rotterdam 2009-2012 als belangrijkste neveneffect van festivals het aantrekkelijk maken van de stad genoemd. Ray (1998 in Richard en Wilson, 2005) omschrijft de *'culture economy approach'*; cultuur is een cruciaal element geworden in de postindustriële economie. Een voorbeeld hiervan is het gebruik van erfgoed in de ontwikkelingsstrategieën van de Europese Unie en andere organisaties: cultuur is in toenemende mate een middel dat gebruikt wordt voor de vorming of het behoud van de culturele identiteit van een stad. Festivals brengen via media-aandacht de stad op een positieve manier onder de aandacht, wat goed is voor het imago van de stad. Een succesvol cultureel evenement wordt beschouwd als een bewijs van een kwalitatief goed cultureel aanbod binnen een stad. Dit argument, dat festivals een gunstige uitwerking hebben op het imago van de stad wordt steeds vaker gebruikt.

Culturele evenementen, waaronder festivals worden steeds belangrijker in het creëren van een identiteit voor een stad, dit is in het bijzonder vaak het geval bij voormalige industriesteden, die een nieuwe identiteit willen creëren ten behoeve van het aantrekken van meer toeristen (Smith, 2009). Deze gebieden hebben relatief vaak weinig te gebieden op het gebied van architectuur of landschap, en gebruiken festivals om de cultuur en het sociale leven van de gemeenschappen te etaleren.

Ten slotte heeft het aantrekken van cultuur- of festivaltoeristen niet alleen voor de steden een gunstig effect. Ook voor festivals zelf kunnen toeristen van groot belang zijn: culturele evenementen zijn voor een groot deel afhankelijk van de financiële support van toeristen en daarnaast zorgt een breder publiek voor meer publiciteit van een festival wat mogelijk kan leiden tot meer sponsor mogelijkheden (Smith, 2009).

2.4.3 Kritiek op het inzetten van festivals als instrument

Zoals in de bovenstaande paragrafen omschreven kan de relatie tussen festivals, steden en toerisme in veel gevallen gunstig uitpakken. Echter zijn er ook kritiekpunten te noemen met betrekking tot dit onderwerp. Voor festivals geldt er steeds vaker kritiek ten gehore wordt gebracht met betrekking tot het toenemende commerciële karakter van festivals, wat ten koste gaat van de oorsprong van

festivals; festivals als uiting van gemeenschappen om hun culturele identiteit te vieren en als uiting van artistieke productie.

Richard en Wilson (2005) omschrijven in hun artikel zich in razend tempo vermenigvuldigen van festivals in opkomende steden, met als doel meer bezoekers naar de stad te trekken. Gevolg is dat het aantal klachten over een teveel aan hetzelfde soort festivals binnen Europa en Noord-Amerika toeneemt; festivals zouden zich niet meer van elkaar onderscheiden. Meer en meer wordt er voldaan aan de vraag van de consument, zonder dat er een authentiek karakter wordt meegegeven aan de festivals. Dit resulteert in wat Richard en Wilson omschrijven als *creative spectacle*: doordat festivals met elkaar gaan concurreren en daarom steeds weer nieuwe en innovatieve elementen aan hun programma toevoegen om de aandacht van het publiek vast te houden; elementen die niet meer gerelateerd zijn aan het karakter van het festival (2005). Ook Boogaartz (1992) signaleert de 'commercialisering' van festivals; festivals gaan steeds meer en meer te werk als marktgerichte bedrijven, waarbij de groei van de doelgroep de belangrijkste doelstelling lijkt te worden. Niet langer is het culturele imago of de artistieke kwaliteit het belangrijkste doel; nieuwe festivals lijken vooral gericht op het behalen van zoveel mogelijk bezoekers. Met andere woorden: festivals worden steeds meer consumptiegericht.

Dit valt te verklaren vanuit het feit dat festivals voor een groot deel van het inkomen afhankelijk zijn van subsidies, sponsorgelden en entreegelden. Wanneer een formule succesvol blijkt te zijn, zullen festivals proberen hieraan vast te houden of deze te kopiëren om zodoende verzekerd te zijn van voldoende bezoekers en daarom ook van sponsorgeld of subsidie. Festivals die niet meer aansluiten bij de smaak van het publiek, gaan doorgaans relatief snel over de kop (Kruijver, 2009). Dit kan een verklaring zijn voor het feit dat weinig festivals streven naar innovatie en vernieuwing. Uitzondering op deze regel zijn de festivals die groot naam hebben gemaakt en aanzien genieten in festivalland: onder andere Pinkpop, Oerol en Parkpop. Hieruit blijkt dat authenticiteit en een sterke programmering belangrijke ingrediënten zijn voor een lang bestaan als festival (Kruijver, 2009).

2.5 Tot slot

Uit bovenstaand theoretisch raamwerk kan geconcludeerd worden dat de rol van festivals door de tijd heen sterk veranderd is. Waar de oorsprong van festivals ligt bij de verering van goden, hebben de latere festivals vooral de tendens van vieringen die in het teken staan van artistieke kwaliteit en uiten van identiteit. De populariteit van festivals binnen de culturele sector hebben ervoor gezorgd dat steden festivals zijn gaan zien als een belangrijk instrument ter bevordering van het imago en het economisch belang van een stad. Festivals zijn een middel om steden aantrekkelijk te maken voor

steden en zorgen tevens voor werkgelegenheid binnen de stad en zorgen er daarnaast voor dat mensen van buiten de stad geld uitgeven. Deze ontwikkelingen hebben echter ook een aantal kritiekpunten ontlokt. Doordat festivals zich zeker willen stellen van financiële steun (subsidies, sponsors en entreegelden) worden festivals zo ingericht dat zij een zo groot mogelijk publiek aanspreken. Velen wetenschappers uiten hierover zorgen dat dit ten koste gaat van de artistieke kwaliteit en oorspronkelijke doelstelling van festivals. Met andere woorden: festivals zouden meer en meer het authentieke karakter verliezen, iets wat in het bijzonder geldt voor etnische festivals. Authenticiteit is een vaak gehoord begrip wanneer kritiek geuit wordt op festivals; maar hoe staat het begrip authenticiteit in relatie tot (etnische) festivals? In hoofdstuk drie wordt het begrip authenticiteit uitgelegd, nader verklaard en in verband gebracht met festivals, identiteit en toerisme.

3

Authenticiteit en Identiteit

‘Om succesvol te zijn dient een festival zich te onderscheiden van andere festivals in de samenleving. Dat is niet alleen belangrijk voor het festival zelf, maar ook voor het imago van de gemeente waarin het festival plaats vindt. De kerntaak van festivalorganisatoren is dan ook om de unieke artistieke zeggingskracht van het festival in de gaten te houden’ (Noordman, Kroes, de Grauw, 2005; p. 53).

3.1 Wat is authenticiteit?

In hoofdstuk twee is duidelijk geworden dat festivals tegenwoordig niet alleen meer gezien worden als culturele uitingen van hoogstaande artistieke kwaliteit, maar dat festivals meer en meer ingezet lijken te worden als instrument ter promotie van het imago van steden. Festivals lijken meer en meer commercieel te worden, afgaande op de bestaande theorie. Een begrip dat daarbij altijd aan bod komt is authenticiteit, of beter gezegd: het gebrek aan authenticiteit. Terwijl authenticiteit juist gezien wordt als één van de ingrediënten om een festival succesvol te maken. Maar wat wordt er precies bedoeld met het begrip? Daarom dit hoofdstuk over authenticiteit: wat is authenticiteit en hoe staat dit begrip in relatie tot (etnische) festivals?

Het is moeilijk, al dan niet onmogelijk om een eenduidige definitie te formuleren van het begrip authenticiteit. Op basis van diverse artikelen die geschreven zijn over authenticiteit kan geconcludeerd worden dat er geen overeenstemming is over wat authenticiteit is. Binnen de context van dit onderzoek is onderstaand een zo helder mogelijk beeld geschetst van het begrip authenticiteit en wat het betekent in relatie tot etnische festivals.

Wang (1999) definieert authenticiteit als ‘uniek en een vorm van traditionele cultuur’. Deze definitie is ruim interpreteerbaar en zegt eigenlijk nog weinig. Want wat is precies uniek en wie bepaalt wat een traditionele vorm van cultuur is? Een definitie die uitgebreider en meer omvattend is, is de definitie van Unesco: ‘*a qualitative term to address the essence and spirit of the property, attributes and dynamic processes especially at the time of inscription*’ (UNESCO, 2007, p. 2 in van der Laan, 2010). Deze definitie wordt gebruikt om te bepalen of een erfgoed site al dan niet authentiek genoemd kan worden.

Pine and Gilmore onderscheiden vijf verschillende vormen van authenticiteit. Allereerst is er de natuurlijke authenticiteit: wanneer een object in natuurlijk staat verkeert en niet door mensenhanden is aangeraakt. Ten tweede kan er sprake zijn van oorspronkelijke authenticiteit, dat wil zeggen: het ontwerp is nog steeds zoals het oorspronkelijk gemaakt is. Uitzonderlijke authenticiteit wil zeggen dat iets uitzonderlijk goed gemaakt of gedaan is. Als vierde is er de referentiele authenticiteit: als een product of activiteit verwijst naar iets uit de geschiedenis en een beroep doet op gezamenlijk verlangen en herinnering naar/aan een plek of gebeurtenis. De laatste vorm van authenticiteit is invloedrijke authenticiteit. Dit betekent dat iets invloed heeft op het gedrag van mensen en in staat is het gedrag of positieve wijze te veranderen. Authenticiteit kan dus in diverse contexten gebruikt worden. In de context van dit onderzoek zal vooral gebruik gemaakt worden van authenticiteit in de vorm van referentiele authenticiteit. Het festival is immers een product dat beroep doet op gezamenlijke herinnering en verlangen naar plekken of gebeurtenissen uit het verleden (de Indische cultuur zoals deze uitgevoerd werd in land van herkomst).

Ondanks de vele uiteenlopende definities van authenticiteit, is één ding duidelijk geworden na uitgebreid onderzoek naar dit begrip: authenticiteit is een subjectief begrip geworden. Waar vroeger authenticiteit gezien werd als een vaststaand gegeven, lijkt het begrip steeds meer de betekenis te krijgen van een subjectieve waarde toekenning.

Het lijkt erop dat er niet meer gezegd kan worden dat iets authentiek *is*, maar authenticiteit is iets dat 'beleefd' wordt. Deze opvatting wordt gedeeld door Pine en Gilmore (2007). Een van de dilemma's die zij omschrijven in hun boek *authenticity* is het idee dat authenticiteit altijd subjectief is. Er kan niet over iets gezegd worden dat iets authentiek 'is'; men kan daarentegen wel iets als authentiek ervaren. Dit houdt in dat authenticiteit aan mening onderhevig is: wat als authentiek ervaren wordt is voor iedereen anders. Dat verklaart waarom elke wetenschapper een eigen interpretatie heeft met betrekking tot het begrip. Tijdens het onderzoek wordt deze gedachtegang aangehouden; er kan niet gesproken worden over het feit of iets authentiek 'is', wel of iets als authentiek beleefd wordt. Daarom is het belangrijk om te realiseren dat onderzoek zich richt op de beleving van het publiek, waardoor er na afloop van het onderzoek niets gezegd kan worden over het al dan niet authentiek zijn van het festival.

De mening dat authentiek iets is dat beleefd wordt, wordt gedeeld door Klamer (2008), die van mening is dat authenticiteit alleen bestaat in het oog van de aanschouwer. Wat voor de één echt is, vindt de ander niet natuurlijk en bedacht speciaal voor toeristen, wat de authentieke ervaring teniet doet. Op basis van filosofische wetenschap beargumenteert hij dat authenticiteit een romantisch begrip genoemd kan worden, waarbij de nadruk ligt op het innerlijke en oorspronkelijke van de mens, als tegenhanger van het rationele leven en de manier van doen. De gedachte hierachter is afkomstig uit de jaren '60, waarin de mensen zich wilden bevrijden van externe

invloeden, om 'echt' en oorspronkelijk te zijn, en dus authentiek (Klamer, 2008).

3.2 Performen van authenticiteit

In de hedendaagse maatschappij wordt het begrip authenticiteit veelvuldig gebruikt voor uiteenlopende dingen. Volgens Pine en Gilmore (2007) is de vraag naar authenticiteit een logisch gevolg van de *'experience economy'*, waarin mensen niet langer genoeg nemen met diensten en producten, maar op zoek zijn naar belevingen. In een wereld waarin het steeds meer draait om belevingen is er keuze ten over en mensen maken een keuze voor een bepaalde beleving op basis van hoe 'echt' deze is of lijkt te zijn.

Dit heeft als gevolg dat authenticiteit 'geconstrueerd' wordt: iets dat authentiek is, is niet per se 'echter', maar is vooral een goede performance van authenticiteit die wij als 'echt' ervaren (Jensen, 2011). Pine en Gilmore (2008) noemen dit het authenticiteit paradox: Een organisatie of merk onderscheidt zich door een bepaald, authentiek imago te koppelen aan zichzelf. Ditzelfde gebeurt met alle festivals, etnische festivals vormen hier geen uitzondering op. Voor commerciële doeleinden (het aantrekken van publiek) wordt een festival voorzien van een authentiek imago; in het geval van het Tong Tong Festival is dit het imago van Indisch festival. Echter, het toekennen een authentiek imago ten behoeve van commerciële doeleinden ondermijnt het authentieke aspect van het festival, aldus Pine en Gilmore.

Deze ethiek van authenticiteit wordt gedeeld door de Canadese filosoof Taylor in Klamer (2008). Volgens hem is de moderne Westerse samenleving verantwoordelijk voor de vraag naar authenticiteit om drie redenen: ten eerste een vergaande individualisering, waardoor een verlies van gedeelde betekenis volgt, ten tweede een vervlakking van het dagelijks leven door instrumenteel denken en tot slot een verlies aan burgerschap en daarmee het verdwijnende gevoel dat de samenleving een doel heeft. De consument krijgt onophoudelijk 'authentieke' producten en diensten aangeboden, die in werkelijkheid niets met authenticiteit te maken hebben. De producten en diensten wordt een authentiek karakter toebedeeld, maar het commerciële doeleinde doet dit authentieke weer teniet.

Urry (2002) heeft vanuit het cultuurtoerisme onderzoek gedaan naar authenticiteit van erfgoed en is tot de conclusie gekomen dat erfgoed sites (waaronder ook festivals kunnen vallen) niet authentiek kunnen zijn vanwege het commerciële karakter dat zij toebedeeld hebben gekregen. Erfgoed onderscheidt zich naar zijn mening van de echte historie van een gemeenschap door de romantische waarde die eraan toegekend worden. Erfgoed sites worden door mensen geconstrueerd en hebben daarvoor niets met authenticiteit te maken. Met andere woorden: hoewel dit erfgoed een weerspiegeling is van het verleden van een bepaalde plek of locatie, worden zij pas erfgoed door de

romantische waarde die mensen eraan gegeven hebben; de authenticiteit van de erfgoed sites is gecreëerd door mensen; authenticiteit is niet iets wat er is, maar wordt door mensen gefabriceerd.

Ook Peterson (2005) is van mening dat authenticiteit in relatie tot (cultuur)toerisme een sociaal geconstrueerd fenomeen is: in een gehomogeniseerde wereld verdwijnen culturele en sociale verschillen van locaties meer en meer, volgens Peterson. Daarom worden door reisorganisaties beelden gecreëerd van wat traditioneel is, enkel en alleen in het belang van de toerist. Het authentieke beeld van een locatie is eigenlijk niets meer dan een imago toekenning door reisorganisaties, aldus Peterson. Cohen (1988) zegt hierover: 'authenticiteit is geen absolute plek of serie van objecten, maar een sociaal geconstrueerd fenomeen. Daarom verandert authenticiteit door de tijd heen. Het is eerder een altijd ontwikkelende representatie dan een vaststaande omgeving of object'.

'Authenticity is a claim that is made by or for someone, thing, or performance and either accepted or rejected by relevant others' (Peterson, 2005; 1086)

3.3 Waarom authenticiteit?

Maar waarom wordt er zoveel belang gehecht aan het creëren van een authentiek karakter van een locatie of evenement? Waarom hebben mensen behoefte aan authenticiteit? Verklaring kan gezocht worden in het feit dat de huidige samenleving leeft in een snel veranderende maatschappij, waardoor mensen weinig houvast hebben en op zoek zijn naar een gevoel van nostalgie (Beunders en Boers, 2008 in van der Laan, 2010).

MacLeod (2006) omschrijft in haar artikel '*the placeless festival*' hoe in de postmoderne tijd festivals niet langer gebonden zijn aan een specifieke plek of betekenis. Er is een scheiding ontstaan tussen mensen en de associatie met specifieke plaatsen, een fenomeen dat de basis heeft in de fysieke en sociale mobiliteit van individuen. Personen zijn niet langer gebonden aan één plek of gemeenschap waar zij zijn grootgebracht. Hoewel zij niet letterlijk verbonden zijn aan een plaats hebben individuen een sterke associatie met de gemeenschap en omgeving waarin zij zijn grootgebracht. Authenticiteit ligt ook volgens haar in het gevoel van nostalgie dat deze mensen hebben voor het (geromantiseerde) beeld van plekken uit het verleden.

Halbwachs (1992, in Peterson 2005), gebruikt de term '*collective memory*' in zijn omschrijving van hoe re-interpretatie van het verleden van plaatsen, mensen en evenementen wordt gebruikt om een harmonie te vormen binnen de huidige samenleving op politiek en cultureel vlak. Met andere woorden: er wordt een geromantiseerd beeld gevormd van het verleden, dat vervolgens gepresenteerd wordt als 'het authentieke'. Dit geromantiseerde beeld zorgt voor een saamhorigheid

binnen een gemeenschap. Dit kan een verklaring zijn waarom steeds meer mensen op zoek zijn naar 'iets authentieks'.

Gerelateerd hieraan is de term '*Lieux de mémoire*', geïntroduceerd door Pierra Nora, midden jaren '80. Met het verdwijnen van grenzen in de westerse samenleving, zowel landsgrenzen als die tussen sociale groepen, neemt de obsessie met het verleden toe. Individuen en sociale groepen zijn op zoek naar hun wortels en een gezamenlijke identiteit. *Lieux de mémoire* verwijst naar plaatsen die functioneren als symbolische verwijzing naar het verleden. Deze plaatsen zijn over het algemeen fysieke plaatsen en kunnen onder andere bestaan uit monumenten, gedenktekens of bepaalde locaties. Een voorbeeld hiervan kan zijn een gedenkplek of monument gerelateerd aan de oorlog. Een plek waar men heen kan om deze tijd gedenken. Anderzijds kan de term ook gebruikt worden voor metaforische plaatsen, bijvoorbeeld vieringen (Nora, 1984 in Reijnders, 2010). Etnische festivals zijn in dit opzicht vieringen die gerelateerd zijn aan het 'herdenken' van thuis. Door middel van het uitvoeren van rituelen en symbolen die gebruikelijk zijn binnen de eigen cultuur wordt een gezamenlijke identiteit van etnische minderheden gecreëerd in de nieuwe leefomgeving, zoals uitgelegd in de volgende paragrafen.

3.4 Identiteit

In de voorgaande paragraaf is naar voren gekomen dat authenticiteit een bron voor nostalgie naar het verleden vormt. Het authentieke karakter dat toegekend wordt, zorgt voor een gezamenlijk (al dan niet geromantiseerd beeld) van het verleden. Een begrip dat een belangrijke rol speelt is identiteit. De zoektocht naar saamhorigheid binnen een gemeenschap verraadt al de zoektocht naar de eigen identiteit.

Maar wat is nu precies identiteit? Het begrip wordt tegenwoordig veelvuldig gebruikt in uiteenlopende contexten. Verkuyten (1999) noemt het dan ook een modebegrip met alle kenmerken van dien en dient als vervanging voor begrippen als zelfbeeld, rol of persoonlijkheid. Ondanks het feit dat het begrip op vele manieren gebruikt kan worden, beperk ik mij hier tot identiteit in relatie tot de sociale wetenschappen: de sociale identiteit zoals omschreven in Verkuyten, 1999). Bij sociale identiteit gaat het om de verhoudingen tussen individuen en de samenleving, waarbij het niet gaat om de onderscheiding van één bepaald individu, maar juist om de kenmerken die met anderen gedeeld worden. Met dit begrip wordt aangeduid wie een persoon is en hoe degene door anderen wordt herkend en beoordeeld. Indeling gebeurt vaak op basis van kenmerken als leeftijd, geslacht of etnische achtergrond.

Hoewel identiteit, evenals authenticiteit een mode begrip lijkt te zijn, bestaat er in de moderne wetenschap niet zoals als dé identiteit van een land, zoals je niet kunt zeggen dat zoiets als

dé Nederlandse identiteit bestaat. Waar vroeger identiteit gezien werd als een vaststaand gegeven, wordt identiteit in de moderne wetenschap gezien als een constructie, die afhankelijk is van de context. De Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) spreekt dan ook van identificatie, in plaats van een vaststaande identiteit: iedereen heeft meerdere identiteiten in zich, die verschillen per context.

De WRR(2007) maakt onderscheid tussen deze contexten op drie niveaus: functionele, normatieve en emotionele identificatie. Functionele identificatie vindt plaats wanneer iemand lid is van een bepaalde groep of vereniging. Dit kan uiteenlopen van werknemen (lid van een beroepsgroep), student of lid van een sportvereniging. Normatieve identificatie wil zeggen dat er aan gestelde normen of wetten gehouden dient te worden die gelden binnen een bepaalde groep. Het kan hierbij ook gaan om tradities en oude gebruiken. En tot slot, emotionele identificatie, gaat over de mate van gevoelens van verbondenheid met anderen binnen de samenleving. Op basis van deze verschillende identificaties kunnen personen zich identificeren binnen een groep (WRR, 2007).

Identiteit is een centraal thema binnen de sociale wetenschappen dat vaak in verband wordt gebracht met sociale cohesie en culturele diversiteit. In een multiculturele samenleving zoals wij die kennen in Nederland, speelt indeling op etniciteit een rol in het dagelijkse leven. Rechten, plichten, kansen en verwachtingen worden geschept op basis van etnische indeling (Verkuyten, 1999). In onderzoek naar etniciteit vormt 'identiteit' in toenemende mate het uitgangspunt.

3.4.1 Etnische identiteit

Leden van etnische groepen identificeren zich met gezamenlijke factoren, zoals nationaliteit, afstamming, uiterlijke kenmerken, religie, taal, cultuur of geschiedenis' (nationaalkompas.nl, 2012). De belangrijkste factor van een etnische groep is dus een gedeelde achtergrond, meestal op sociaal vlak. Deze gedeelde achtergrond zorgt voor saamhorigheid binnen de groep en een gedeelde identiteit: een etnische identiteit.

Maar wat wordt er verstaan onder etnische identiteit? Een heldere definitie wordt geformuleerd door Phinney et. al (2001) in het onderzoek *'The Role of Language, Parents, and Peers in Ethnic Identity Among Adolescents in Immigrant Families'* en bestaat uit twee componenten. Het eerste deel van de definitie is gebaseerd op de *social identity theory* van Tjafel en Turner (1986) en wil zeggen dat leden van een etnische groep hun identiteit ontleen aan de etnische groep waartoe zij behoren. Door een waarde aan de groep waartoe zij behoren toe te kennen, ontleen zij zelfbehoud en zelfkennis. De tweede component van de geformuleerde definitie is meer gericht op ontwikkeling en omschrijft hoe jongeren van etnische minderheden tijdens de ontwikkeling

onderzoeken wat het betekent om bij een etnische groep te behoren door middel van het leren van geschiedenis en tradities van het land van herkomst (Phinney et al, 2001; 136). In andere woorden: een etnische identiteit wordt gevormd door onderzoek naar de eigen afkomst.

Verkuyten is van mening dat de zoektocht naar de eigen plaats in de wereld altijd gepaard gaat met de vraag of je door anderen erkend en gewaardeerd wordt: 'de samenleving wordt in belangrijke mate bij elkaar gehouden door het geven en verkrijgen van sociale erkenning. Iedereen heeft sociaal gezien behoefte mee te tellen en gewaardeerd te worden. Niet alleen om wie je bent als individu, maar ook om wat je bent als lid van een groepering. Dat is zeker zo wanneer die groepering erg belangrijk is voor hoe je jezelf ziet, zoals bij etnische en religieuze groepen vaak het geval is' (Verkuyten, 2010; 57). In andere woorden: je identiteit wordt mede gevormd door de groep waartoe je behoort binnen de samenleving. Het identiteitsbegrip is volgens Verkuyten (1999) de verbinding tussen het individu en de samenleving.

Verkuyten (2010) omschrijft ook in zijn boek hoe oneindig discussies worden gevoerd over het belang van een eigen, nationale identiteit. De gevormde nationaliteit vermoeilijkt het namelijk voor nieuwkomers om aansluiting te vinden. In andere woorden: het streven naar eenheid binnen een land kan zorgen voor uitsluiting of conflicten van bepaalde groepen (WRR, 2007).

Opvallend is het onderzoek van Phinney (et. al, 2001) waarin omschreven wordt hoe adolescenten die hier geboren zijn, maar een immigratie achtergrond hebben hun etnische identiteit op een andere manier ervaren dan hun ouders. Deze jongeren zijn opgegroeid in het land waarin zij wonen, met daarbij behorende taal en cultuur, normen en waarden. Tegelijkertijd krijgen zij van hun ouders de tradities, normen, waarden en taal mee van het land van herkomst. Uit het onderzoek blijkt dat deze jongeren zich identificeren met zowel het land van herkomst als het land waarin zij wonen en dat beiden een rol spelen bij het vormen van de identiteit.

Deze theorie schept de verwachting dat dit ook het geval zal zijn op het Tong Tong Festival 2012. Op het evenement zullen verschillende generaties Indiërs aanwezig zijn, waarvan alleen de eerste generatie daadwerkelijk in Nederlands Indië geboren is. De tweede en derde generatie Nederlands Indiërs zijn in Nederland geboren, waardoor zij vermoedelijk een ander beeld hebben gecreëerd van wat de Indische identiteit is en daarmee zichzelf ook op een andere manier met de etniciteit identificeren.

3.5 Identiteit en festivals

Zoals al eerder aangestipt in dit theoretisch kader zijn festivals vanuit oorsprong ontstaan vanuit religieuze overwegingen. In de hedendaagse samenleving hebben festivals echter vaak een minder religieus karakter. Ondanks het feit dat veel festivals tegenwoordig enkel en alleen lijken te bestaan

uit het vieren van feest, zijn ook nu festivals nog een plek die de functie hebben van het samenbrengen van mensen. Met name etnische festivals hebben de functie om het bij elkaar brengen van bepaalde groepen en/of minderheden. Er wordt dan ook vaak gesproken over de relatie tussen festivals en identiteit met betrekking tot etnische minderheden.

De kunst en cultuursector wordt regelmatig beschreven en gedomineerd door de westerse cultuur. De kunst die wij kennen, en de regels die gelden binnen de culturele politiek zijn de opvattingen zoals wij die kennen in de westerse samenleving. Voor etnische groepen en vooral etnische minderheden is het dan ook niet eenvoudig om zichzelf of hun interesses te representeren binnen deze westerse samenleving (Smith, 2009; 128). Terwijl kunst juist een middel is dat mogelijkheden biedt tot het etaleren van de eigen identiteit. Het uiten van cultuur, al dan niet door middel van kunst, is een manier voor etnische minderheden om de eigen identiteit te doen gelden.

Culturele *performances* bieden de mogelijkheid om de relatie tussen zichzelf en de samenleving te ontdekken en op deze wijze de eigen identiteit ontdekken. Daarnaast kunnen culturele evenementen fungeren als '*memory trigger*' (Smith, 2009; 128): culturele uitingen die gelinkt zijn aan herinneringen van de traditionele manier van leven, waar de kunst doet denken aan 'thuis'. Met andere woorden: kunst, in het geval van dit onderzoek een festival, kan ervoor zorgen dat etnische minderheden een eigen identiteit en thuis gevoel kunnen creëren binnen een samenleving. Dit geldt niet alleen voor de eerste generatie immigranten, maar hedendaags ook voor hun kinderen.

Vooraf vanuit het koloniale tijdperk zijn er al een aantal generaties immigranten in Nederland. In het geval van Indië, dat in 1949 een soevereiniteitsoverdracht had wat resulteerde in een Indonesië waar geen plek was voor Indiërs, zijn er honderd duizenden Indiërs naar Nederland gerepatriëerd. Deze Indische Nederlanders (officieel ook Nederlandse staatsburgers) hadden behoefte aan een plek die hen herinnerden aan het eigen thuis en de eigen identiteit, een plek waar zij samen konden komen en de dingen konden doen die zij thuis ook deden.

Het Tong Tong Festival is dan ook ontstaan vanuit deze gedachte, maar heeft door de jaren heen zich ontwikkeld. Uit onderzoek bleek dat de kinderen en kleinkinderen van deze immigranten namelijk andere behoeften hadden. Voor hen geldt minder de behoefte aan het samen zijn, maar meer het ontdekken van de wortels. Ook zij zijn op zoek naar een eigen identiteit, de gedeeltelijk Indische, gedeeltelijk Nederlandse identiteit (Koning, 2009).

3.6 Tot slot

Uit hoofdstuk twee is al gebleken dat het beleven van een authentiek karakter door het publiek, voor een festival onmisbaar is om een lang festivalleven te kunnen realiseren. In dit hoofdstuk is verklaard waarom dit authentieke karakter zo belangrijk is.

Mensen in de hedendaagse samenleving zijn op zoek naar een authenticiteit; dit is mede te danken aan de vervaging van sociale en culturele verschillen. Authenticiteit is een geromantiseerd, gedeeld beeld van het verleden, wat zorgt voor saamhorigheid binnen een gemeenschap. Een festival met een specifiek authentiek karakter zorgt ervoor dat de mensen die het festival zich verbonden voelen met het culturele evenement en de andere bezoekers. In deze context kunnen festivals gezien worden als een link naar het verleden (doordat de traditionele manier van leven tentoongesteld wordt, zoals het thuis was) en zorgen ervoor dat bezoekers zich verbonden voelen met elkaar. Aan de hand van de theorie in dit hoofdstuk is de verwachting dat bezoekers van het Tong Tong Festival hetzelfde argument gebruiken als belangrijkste reden om het evenement te bezoeken. Voor hen is het festival een link naar het verleden, naar een gedeelde geschiedenis wat ervoor zorgt dat voor hen het festival ervaren wordt als 'thuis'. Dit kan echter alleen wanneer de organisatie erin slaagt om het 'authentieke' Indische karakter neer te zetten, waarin de mensen met een Indische achtergrond zich herkennen.

Op basis van deze theorie zijn de verwachtingen met betrekking tot het beantwoorden van de deelvragen geformuleerd. Aan de hand van de probleemstelling: *Hoe wordt een notie van Indische identiteit geconstrueerd en beleefd op het Tong Tong Festival in Den Haag?* Deze verwachtingen worden onderstaand geformuleerd op basis van de deelvragen.

Deelvraag 1: *Hoe wordt Indische identiteit uitgedragen op het festival?*

Eerdere theorie met betrekking tot dit onderwerp schept de verwachting dat het festival in lijn met alle andere festivals in Nederland de kritiek krijgt dat zij vercommercialiseerd, om zodoende een zo breed mogelijk publiek aan te trekken en hiermee zoveel mogelijk sponsorgeld te kunnen werven. Anderzijds zijn het juist de grote festivals, zoals Oerol en Parkpop, in Nederland die ondanks alle moeilijkheden vast hebben kunnen houden aan het bestaande karakter. Het Tong Tong Festival bestaat al 54 jaar en is een begrip in Nederland en daarbuiten binnen de Indische gemeenschap. Het zou daarom zeer goed mogelijk kunnen zijn dat het de organisatie lukt om vast te houden aan het authentieke Indische karakter van het festival, waarmee het belangrijkste doel van het festival het uitdragen van de Indische identiteit is.

Deelvraag 2: Hoe wordt Indische identiteit beleefd door de bezoekers op het festival?

Verwachtingen over de uitkomst van deze vraag zijn afhankelijk van de uitkomsten van de eerste deelvraag. Wanneer de organisatie stellig vast houdt/kan houden aan het uitdragen van het Indische karakter van het festival, zal het publiek het festival ook als meer authentiek Indisch ervaren. In dit geval is het de verwachting dat de Indische bezoekers het festival ervaren als 'thuis komen'. Voor hen is dit een jaarlijks evenement waarin zij herkenning van de eigen identiteit vinden en een gezamenlijke geschiedenis hebben met de overige bezoekers.

Voor niet-Indische bezoekers zal het voornamelijk nieuwsgierigheid zijn dat hen naar het festival drijft, nieuwsgierigheid naar het onbekende. Anderzijds is de verwachting dat er naast Indische bezoekers voornamelijk Nederlandse bezoekers zullen zijn, die ook te maken hebben met de Indische cultuur: het is immers Nederlands erfgoed en dus ook de eigen geschiedenis. Wanneer de organisatie zich minder bezig houdt met het authentieke Indische karakter, zal ook de beleving van de bezoekers anders zijn en zullen zij het minder beschouwen als 'thuis' komen of het samenzijn met de eigen cultuur.

4

Methoden

In dit hoofdstuk wordt inzicht gegeven in de methoden die gebruikt is voor de dataverzameling en de data-analyse om de hoofd- en deelvragen te kunnen beantwoorden.

4.1 Data verzameling

Op basis van het karakter van de probleemstelling '*Hoe wordt een notie van Indische identiteit geconstrueerd en beleefd op het Tong Tong Festival in Den Haag?*' is er gekozen om op verschillende manieren kwalitatief onderzoek uit te voeren; namelijk door middel van desk research, observatie, interviews en enquêtes. Er is gekozen voor kwalitatief onderzoek omdat het bij deze vraagstelling gaat om het inzichtelijk maken en het interpreteren van gebeurtenissen en personen. Omdat het onderzoek bestaat uit twee delen, enerzijds de constructie of uitdraging van de Indische etniciteit en anderzijds en beleving van de bezoekers van de Indische etniciteit, is ook de dataverzameling en de dataverwerking opgesplitst in twee delen.

4.1.1 Periode van onderzoek

De periode van onderzoek loopt gelijk met de periode die het festival duurt: 17 tot en met 28 mei 2012. Gedurende deze tien dagen is een aantal dagen het festival bezocht, deze dagen zijn geselecteerd aan de hand van het programma. Op advies van de organisatie is ervoor gekozen het festival in het eerste weekend te bezoeken, omdat dit traditiegetrouw een druk weekend is en omdat op deze dagen het publiek het meest divers is. Tevens is op een doordeweekse dag het festival bezocht, omdat de veronderstelling was dat op deze dagen een ander soort publiek aanwezig zou zijn.

Het onderzoek heeft zich beperkt tot het hier en nu, er worden geen resultaten in historische context geplaatst en ook is er geen sprake van een longitudinaal onderzoek. De respondenten is gevraagd naar hun ervaring van dit specifieke festival. Ik ben mij er van bewust dat het interessant zou zijn wanneer er een langere periode wordt bekeken waarbij verschillende edities van het festival geanalyseerd worden. Omdat er in de theorie sprake is van ontwikkelingen die hebben plaats gevonden in de afgelopen vijftig jaar, zou het interessant geweest zijn om ook de verschillende

edities te kunnen bekijken aan de hand van de cijfers die beschikbaar zijn via de organisatie. Helaas is dit wegens de beperkte omvang van de thesis niet toereikend.

4.1.2 Constructie van Indische identiteit

Het eerste deel van het onderzoek richt zich op het beantwoorden van de eerste deelvraag: *'Hoe wordt Indische etniciteit uitgedragen op het festival?'*. Voor het beantwoorden van deze vraag is gebruik gemaakt van drie verschillende onderzoeksmethoden: deskresearch, observerende participatie en kwalitatief onderzoek in de vorm van een interview met de organisatie.

Allereerst is er een deskresearch gehouden. De organisatie van het festival houdt zich zelf bezig met onderzoek naar de beeldvorming van het festival. Hierover is een boek geschreven Florine Koning: *De Pasar Malam van Tong Tong – Een Indische Onderneming*. Dit boek heeft gediend als achtergrond informatie over de organisatie en de ontwikkelingen van dit festival. Tevens is dit boek, in combinatie met andere bronnen gebruikt om een beeld te schetsen van de Indische etniciteit: hoe laat de cultuur zich het beste omschrijven en welke ontwikkelingen kunnen worden waargenomen? Deze informatie heeft als achtergrond gediend voor de observatie en het interview; immers kennis over de cultuur was noodzakelijk om gericht te kunnen observeren en vragen te kunnen stellen.

Voorafgaand aan het evenement is een interview gehouden met één persoon van de organisatie: Florine Koning, medewerkster communicatie bij het evenement en tevens zelf onderzoeker en schrijfster van het boek *De Pasar Malam van Tong Tong – Een Indische Onderneming*. De reden waarom juist deze persoon geïnterviewd is, is dat Florine Koning zich zelf ook bezig houdt met onderzoek de beeldvorming van de Indische identiteit of het evenement en daarom veel kan vertellen over dit onderwerp. *Tevens is zij de schrijfster van het boek De Pasar Malam van Tong Tong – Een Indische Onderneming*, dat als achtergrond voor het onderzoek heeft gediend.

Er is gekozen voor een interview omdat interviews zich het best lenen om opvattingen, ervaringen en ideeën ten aanzien van sociale verschijnselen te achterhalen (Hart e.a, 2007). Bij interviews is er ruimte om de richting van het gesprek te sturen en wanneer nodig van richting te veranderen. Vragen kunnen desgewenst aangepast worden om zodoende persoonlijke opvattingen van de respondent te kunnen achterhalen. Enquêtes met gesloten vragen zouden in dit geval te beperkt zijn omdat deze weinig mogelijkheid tot eigen interpretatie van de respondent bieden (Baarda e.a, 1996). Om dezelfde reden is er gebruik gemaakt van semi- of half gestructureerde interviews, waarbij de vragen voorafgaand aan het interview nog niet vastlagen. Er is slechts een aantal *topics* (Hart e.a, 2007) geselecteerd die aan bod dienden te komen, ingeleid door een beginvraag. De topics die voor dit interview gebruikt zijn, zijn als volgt: de achtergrond van het

festival, de belangrijkste doelstellingen van het festival, de visie van de organisatie met betrekking tot de Indische etniciteit en tot slot het publiek. Uiteindelijk zijn deze onderwerpen allemaal aan bod gekomen, hetzij in andere volgorde, dankzij het enthousiasme van de respondent die uit zichzelf erg veel relevante informatie verschaftte.

Tot slot zijn de antwoorden uit het interview in verband gebracht met de observatie zoals deze is waargenomen door mijzelf. Het evenement is gedurende twee dagen bezocht, om met eigen ogen te kunnen aanschouwen op welke wijze de Indische identiteit geconstrueerd wordt, op basis van de kennis die is opgedaan door middel van de deskresearch en het interview.

4.1.3 Beleving van Indische etniciteit

Het tweede deel van het onderzoek richt zich op de beleving van de bezoekers van het festival. Onderzoek naar de beleving heeft plaats gevonden op twee verschillende niveaus: kwalitatieve enquêtes en participerende observatie tijdens het festival.

Allereerst is er gebruik gemaakt van kwalitatieve enquêtes. Er is voor deze methode gekozen omdat op deze wijze een groot aantal respondenten naar hun mening gevraagd kon worden. Omdat het hier gaat om het achterhalen van sociale verschijnselen is een enquête met gesloten vragen ontoereikend omdat er op die manier geen ruimte is voor eigen inbreng van de respondent. Er is aan negenenveertig mensen tijdens het festival gevraagd een zevental vragen te beantwoorden over hun beleving van het Tong Tong festival. Deze mensen zijn willekeurig geselecteerd en hebben allen verschillende achtergronden, leeftijden en motivaties om het festival te bezoeken. Sommigen van hen bezoeken het festival voor het eerst, terwijl anderen vaste bezoekers zijn.

Er is allereerst gevraagd naar de demografische kenmerken als leeftijd, woonplaats, nationaliteit. Ook is gevraagd wat de relatie met de Indische identiteit is en hoe vaak zij het festival eerder bezocht hebben. Vervolgens is onderzocht wat de belangrijkste redenen zijn die de bezoekers motiveert om het evenement te bezoeken en hoe de beleving is tijdens het evenement door middel van vragen naar de meest en minst gewaardeerde aspecten van het evenement. Tot slot is de respondenten gevraagd te vertellen wat de Indische identiteit op het evenement voor hen betekent, om zodoende de waarde toekenning van de bezoekers aan het evenement in kaart te kunnen brengen.

Als tweede methode, naast het houden van enquêtes, is er een participerende observatie gehouden, ofwel de etnografische studie. Observatie wil zeggen dat er tijdens het festival is gekeken, geluisterd en opgenomen wat er gebeurd en wat er te zien en te horen is. Omdat observatie een begrip is dat ook in het dagelijks leven wordt gebruikt, in een context die niet toereikend is om te vergelijken met observatie binnen sociologisch onderzoek (Silverman, 2001), zal er vanaf nu gebruik

worden gemaakt van de term etnografische studie. De term etnografisch bestaat uit twee delen: 'etno', dat *Folk*, ofwel volk, betekent en 'graph' dat *writing*, ofwel schrijven, betekent. Samen refereren deze begrippen naar het schrijven over etnische volken (Silverman, 2001, p. 45). Tijdens de studie is er dus letterlijk een etniciteit geobserveerd: de Indische etniciteit om vervolgens conclusies te kunnen verbinden aan wat er waargenomen is. Omdat er is deelgenomen aan de activiteiten van de etniciteit is er sprake van participeren observatie (Silverman, 2001). Dit heeft als voordeel dat het festival beleefd is 'door de ogen' van degenen die geobserveerd zijn. Hieruit is een duidelijk beeld ontstaan over de samenstelling van het publiek, hun achtergronden en gedragingen.

4.2 Data analyse

Voordat de resultaten van het praktische onderzoek gepresenteerd worden, wordt in deze paragraaf uiteengezet hoe de gegevens geanalyseerd zullen worden. Allereerst zullen de verzamelde gegevens met betrekking tot de constructie van de Indische etniciteit geanalyseerd worden. Zoals bovenstaand vermeld zijn deze gegevens verzameld door middel van het lezen van het boek 'De Pasar Malam van Tong Tong – Een Indische Onderneming', en een interview met de organisatie. Uit het boek zijn de belangrijkste en opmerkelijkste punten overgenomen die betrekking hebben op dit onderzoek en de probleemstelling ervan. Daarnaast is het gesprek met Florine de Koning een erg uitgebreid interview geworden, daar zij zich zelf ook bezig houdt met de beeldvorming van het festival. Dit zorgde voor veel relevante informatie en een duidelijk beeld van hoe de organisatie staat tegenover het uitdragen van de Indische etniciteit. Het interview is zo veel mogelijk letterlijk overgenomen en uitgewerkt om op deze wijze naslagwerk vormen voor analyse en her-analyse, wat op deze wijze beter mogelijk is dan wanneer alleen de belangrijkste punten uitgewerkt zouden zijn. Uiteindelijk is alle informatie samengekoppeld om zodoende relevante uitkomsten met betrekking tot de constructie van de Indische etniciteit te kunnen formuleren.

Gegevens met betrekking tot de beleving van de bezoekers zijn verzameld via etnografische studie en kwalitatieve enquêtes. De bevindingen die gedaan zijn na de observatie tijdens het festival zijn geformuleerd op basis van het observatie formulier, dat terug te vinden is in bijlage IV. Er is op een aantal punten gelet, namelijk: de samenstelling van het publiek, de demografische gegevens van het publiek en het gedrag van het publiek. De uitkomsten van de kwalitatieve enquête zijn uitgebreider uitgewerkt, omdat deze meer informatie verschaffen. De respondenten is gevraagd om zo uitgebreid mogelijk te antwoorden, wat ook heeft geresulteerd in soms lange verhalen. Om deze gegevens bruikbaar te maken is er gebruikt gemaakt van operationalisering.

4.2.1 Operationalisering

Omdat het begrip beleving een vrij breed begrip is om te onderzoeken, is dit concept geoperationaliseerd om zodoende meetbaar gemaakt te worden. De beleving van de bezoekers op het Tong Tong Festival, is daarom onderverdeeld in drie verschillende elementen: motivatie, beleving en waarde toekenning.

De motivatie is in dit geval de rationele overwegingen die bezoekers gemaakt hebben om het evenement te bezoeken. Voorafgaand aan het evenement hebben de respondenten de overweging gemaakt om al dan niet een kaartje voor het evenement te kopen. Er is aan de respondenten gevraagd welke factoren voor hen van belang zijn bij het maken van deze beslissing. De antwoorden zijn hierin volledig aan de respondent over gelaten, doordat er vooraf geen keuze mogelijkheden gegeven zijn. Het begrip beleving verwijst naar de waarneming en ideeën over het evenement op het moment van het festival bezoek zelf. Hoe ervaren zij het evenement ter plekke en welke aspecten van het festival spreken hen het meeste en/of minste aan. De ervaring kan afwijken van de vooraf gevormde verwachtingen. Dit wordt duidelijk wanneer de antwoorden op deze vragen afwijken van de antwoorden op de vragen die betrekking hebben op de motivatie. Tot slot is er onderzoek gedaan naar de waarde die de personen toekennen aan het evenement. Onderzocht is wat de Indische identiteit voor de bezoeker betekent en hoe deze ideeën overeenkomen met de ervaring op het evenement. Welke betekenis heeft het festival voor de bezoeker, sluit de beeldvorming van de Indische identiteit aan bij de eigen ideeën omtrent de Indische identiteit?

5

Analyse

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de verzamelde data geanalyseerd die tijdens het onderzoek naar voren zijn gekomen. Afgaand op de theoretische hoofdstukken is de beleving van de Indische identiteit onder bezoekers afhankelijk van de wijze waarop deze Indische identiteit door de organisatie tentoongesteld wordt op het festival. Om echter iets te kunnen zeggen over de beleving en constructie Indische identiteit is er allereerst desk research uitgevoerd naar de oorsprong van de Indische identiteit en het festival, waarvan de resultaten in deze eerste paragraaf besproken worden. Vervolgens komen de constructie en beleving van deze Indische identiteit op het festival aan bod om uiteindelijk een antwoord te kunnen formuleren op de probleemstelling van mijn onderzoek: *'Hoe wordt een notie van Indische identiteit geconstrueerd en beleefd op het Tong Tong Festival in Den Haag?'*

Omdat het festival in 2012 voor de vierenvijftigste keer georganiseerd wordt en in deze tijd er een aantal dingen veranderd zijn binnen zowel het festival wezen als ideeën over Indische identiteit was de veronderstelling dat ook binnen dit festival een aantal veranderingen zouden hebben plaatsgevonden. Allereerst wordt in deze paragraaf uiteengezet hoe het festival er precies uitziet, door middel van een omschrijving van de Indische cultuur. Doordat de Indische cultuur een mengcultuur tussen Oost en West is, laat deze zich moeilijk definiëren. Veel mensen met een Indische achtergrond hebben zelf ook moeite met het definiëren wat nu precies 'hun cultuur' is.

De eerste Indisch Nederlanders zijn naar Nederland gekomen na de soevereiniteitsoverdracht in 1949, toen er in het nieuwe Indonesië geen plek meer was voor de Indische Nederlanders. Hoewel er weinig kennis was over het nieuwe land, assimileerde velen direct in de Nederlandse samenleving. Er was echter ook een groep die wel wilden integreren, maar tevens de eigen identiteit wilden behouden (Koning, 2009). In 1959 werd vanuit deze gedachte een Indische culturele vereniging opgericht met als doel om Nederland kennis te laten maken met de Indische cultuur. Jan Boon Jan Boon (1911-1974), alias Tjalie Robinson en Vincent Mahieu, wordt gezien als de man die veel heeft betekend voor Nederlands Indiërs. Hij is degene die de Indische kunstkring Tong Tong heeft opgericht, omdat hij het behoud van de culturele identiteit van Indiërs van groot belang vond. De vereniging wilde een cultureel programma organiseren, zoals deze in het vooroorlogse Indië

had bestaan. Er was echter geen geld en daarom werd er een pasar malam georganiseerd als alternatieve manier van fondsenwerving. Zo ontstond de eerste Pasar Malam Tong-Tong, in 1959.

5.2 Constructie van Indische identiteit

Deze eerste Pasar Malam was het begin van het evenement dat nu bekend is onder de naam Tong Tong Fair. Deze eerste editie duurde drie dagen en trok drieduizend bezoekers. Daarna is het evenement in vierenvijftig jaar uitgroeid tot een twaalf dagen durend evenement dat rond de 133.000 bezoekers per jaar trekt. Een evenement dat zoveel jaar bestaat en in zo een sterke mate is gegroeid schept de verwachting dat het festival in meer dan een halve eeuw diverse ontwikkelingen heeft doorgemaakt.

Zoals in de theorie geformuleerd is de functie van (etnische) festivals in het algemeen veranderend, maar in hoeverre gaat deze theorie op voor het Tong Tong Festival? Hoe wordt anno 2012, Indische identiteit geconstrueerd op het festival? Om deze vraag te beantwoorden zijn citaten gebruikt uit het interview met Florine Koning, die in verband zijn gebracht met de gehouden observatie op het evenement. De belangrijkste bevindingen zijn onderverdeeld in twee sub paragrafen: opzet en doelstellingen van het festival en kritieken die het festival te verduren krijgt.

5.2.1 Opzet en doelstellingen festival

Het Tong Tong Festival, het culturele programma van de Tong Tong Fair is vanuit de oorsprong opgezet om een platform te bieden waar Nederlands Indiërs die na de repatriëring naar Nederland zijn gekomen. Hoewel de Pasar Malam (een Indische markt) van de Tong Tong Fair, in eerste plaats opgericht is vanuit de gedachte om een cultureel programma te kunnen financieren, is de Pasar Malam een net zo belangrijk onderdeel van het evenement geworden.

‘Het is begonnen als familiebedrijf, de mensen die het toen organiseerden, zijn de mensen die het nu nog steeds organiseren. Hoewel het evenement begonnen is als fundraising voor een cultureel programma, is het culturele programma nu helemaal geïncorporeerd in het evenement zelf. Het was één van de eerste evenementen waar je spullen kon kopen, waar je op locatie kon eten en waar ook altijd amusement podia waren. Heel oneerbiedig gezegd bestaat het evenement nu nog steeds uit: shoppen, eten en cultuur happen’. – Florine Koning

In andere woorden: het evenement is relatief klein begonnen, een soort huishoudbeurs waar Indische mensen gezellig samen kwamen om te kunnen winkelen, lekker te kunnen eten en een cultureel programma te volgen.

Deze opzet van het evenement is, na drieënvijftig jaar, nog altijd hetzelfde en ook de doelstellingen zijn niet veranderd. Het evenement is ontstaan vanuit de drang om hier in Nederland te Indische identiteit te representeren en een platform te bieden voor het samenkomen van Indisch Nederlanders. Indisch Nederlanders die na de repatriëring naar Nederland kwamen liepen tegen ontzettend veel vooroordelen op, voornamelijk het feit dat Nederlanders niet begrepen wie zij waren. Tevens werd er weinig over het koloniale verleden gepraat, vanwege het taboe dat rustte op het koloniale verleden, waardoor veel Indische mensen zich zo snel mogelijk aanpasten aan de Nederlandse cultuur, waarbij er zo min mogelijk aandacht werd besteed aan de eigen, Indische identiteit. De Tong Tong fair, werd een plek waar ruimte was om wel bezig te zijn met de eigen achtergrond en tegelijkertijd aan de inwoners van Nederland te kunnen laten zien: dit zijn wij.

‘Het evenement heeft altijd de doelstelling gehad om een doelgroep evenement te zijn, voor en door Indo’s. Het is altijd georganiseerd vanuit de gedachte: wij willen laten zien wat de Indische cultuur nou precies is. Want die Indisch Nederlanders die naar Nederland kwamen, die merkten hier dat de Nederlanders vaak helemaal niet wisten wie zij nou waren. Onterecht dachten zij vaak als zij iemand met een bruin kleurtje zagen: dat is vast een Indonesiër, terwijl Indische mensen Nederlanders zijn en het Nederlandse staatsburgerschap hebben. De Indische identiteit hoort ook bij het Nederlands erfgoed en is dus belangrijk om te laten zien’.

Er is in dit citaat een kleine tegenstelling waar te nemen ten opzichte van eerder genoemd citaat: enerzijds noemt de organisatie het evenement een doelgroep evenement, iets dat voor en door Indo’s georganiseerd wordt, met als belangrijkste doelstelling het samenzijn van Nederlands Indiërs. Anderzijds is het evenement ook bedoeld voor de inwoners van Nederland, om hen te laten zien wie de Nederlands Indiërs nou echt waren. Dit kan verklaard worden door het feit dat deze doelstellingen op het oog naast elkaar bestaan: er is namelijk uit desk research en observatie gebleken dat steeds meer Nederlands Indiërs vrienden uit Nederland meenamen naar het evenement, om hen kennis te laten maken met ‘hun cultuur’ en ‘hun achtergrond’.

Hoewel de opzet en de doelstellingen van het evenement in de afgelopen vijftig decennia gelijk zijn gebleven, aldus de organisatie, is de veronderstelde verwachting op basis van de theorie dat het evenement door de jaren heen, wel degelijk veranderd zou zijn; de rol van festivals in het algemeen is immers veranderd. De vraag is, of het evenement, net als velen andere evenementen en/of festivals te maken heeft gekregen met toenemende kritieken over het commerciële karakter van hedendaagse festivals.

5.2.2 Kritiek op het festival

Florine Koning, doet naast de communicatie en PR werkzaamheden voor het evenement, zelf ook onderzoek naar de beeldvorming van de Indische etniciteit en het festival. Zij is zich terdege bewust van de toenemende kritieken die het evenement te verduren krijgt. Veel gehoorde kritieken met betrekking tot het Tong Tong festival zijn de toenemende ‘commercialisering’ en het ‘steeds meer Westers worden’ van het evenement. Het evenement zou steeds minder ‘Oosters’ zijn geworden en minder met het Nederlands Indië van vroeger, of Indonesië te maken hebben, dan dat voorheen het geval was. De organisatie is het echter niet met deze kritieken eens:

‘Mensen denken dat het verwesterd is, maar dat is niet zo, integendeel! Het is juist heel oosters geworden. Maar het heeft vooral te maken met generaties. Tijdens de eerste edities, in de jaren ’60, kwamen de meeste mensen nog echt uit Indië, en wat er verkocht werd, dat deed helemaal niet ter zake. Toen de tweede generatie kwam, de kinderen die hier in Nederland geboren zijn, werden er hele andere vragen gesteld. De eerste generatie had trauma’s en praatte niet over het verleden, terwijl de tweede generatie vragen ging stellen en wilde weten hoe het nu precies zat met de oorlog in Indië. En dat zie je heel sterk terug op het festival: er werden grote tentoonstellingen georganiseerd met als onderwerp de geschiedenis van het koloniale verleden’. – Florine Koning

Volgens Florine Koning is het niet zozeer het karakter van het evenement dat veranderd is, maar vooral de manier waarop de Indische identiteit beleefd wordt, door de komst van de tweede en derde generatie Indisch Nederlanders. Zij zijn niet in Indië geboren, zoals hun ouders of grootouders, maar in Nederland, wat ervoor zorgt dat zij hun Indische identiteit heel anders beleven. Zij hadden vragen over hun achtergrond en de voor hun Indische cultuur. Aan de vragen van deze tweede en derde generatie wordt tegemoet gekomen door meer van de koloniale geschiedenis te vertellen tijdens het evenement. Dit heeft geresulteerd in meer dan 400 voorstellingen, waaronder licht amusement, maar ook debat en talkshow over Indië en modern Indonesië. Dit wekt de suggestie dat het festival juist meer raakvlakken krijgt met de Indische identiteit: immers er wordt meer verteld over het verleden, waardoor meer kennis verspreid wordt en zo ook de latere generaties kennis laat maken met de eigen achtergrond.

Uit observatie is gebleken dat er daadwerkelijk veel aandacht wordt besteed aan het overbrengen van kennis van de Indische geschiedenis. Alle lezingen die tijdens het evenement georganiseerd zijn, hebben direct verband met de Indische geschiedenis en vertellen (een deel van) het verhaal, vanuit verschillende invalshoeken belicht. Sommige met een serieuze ondertoon, andere wat luchtiger of in relatie tot hedendaagse onderwerpen. De theater shows zijn meer uiteenlopend in hun genre; niet alles lijkt direct gerelateerd aan Indië of het moderne Indonesië en zijn meer als

amusement bedoeld. Wanneer bezoekers enkel en alleen deze voorstellingen bezoeken is het aan te nemen dat zij het 'Indische karakter' van het festival missen. Het lijkt echter vooral een keuze te zijn van de bezoeker zelf, aan het aanbod vanuit de organisatie lijkt het niet te liggen, dat is er in overvloed.

Anderzijds is een verklaring op de toenemende kritieken wellicht te vinden in het feit dat de Indische cultuur een mixcultuur is, die Oost en West met elkaar mengt, in tegenstelling tot de Indische cultuur. Juist de mix tussen Oost en West is kenmerkend voor de Indische cultuur, maar die mix lijkt er nu juist voor te zorgen dat het festival gezien wordt als minder authentiek Indisch.

'We proberen nog steeds zoveel mogelijk kennis over Nederlands Indië te verspreiden, maar we geven er ook een moderne draai aan. We vinden de cultuurmix heel leuk: we zetten de blender op de hoogste stand en gooien er oost en west in. Moderne dansers uit het Westen die een programma maken met traditionele dansers uit Indonesië'. – Florine Koning

Aannemelijk is, dat deze keuze van de organisatie voor verwarring zorgt bij de bezoeker. Zij zien veel Oosterse en Westerse elementen op het evenement aanwezig, waarbij de Westerse elementen minder voor de hand liggend lijken. Uit observatie is ook gebleken dat er veel elementen op het festival aanwezig zijn die ook op andere, niet Indische festivals aanwezig hadden kunnen zijn. Voorbeelden hiervan zijn de moderne dansers, sommige theateruitvoeringen en ook niet alle lezingen zijn direct gerelateerd aan Nederlands Indië of Indonesië. Zeker voor de tweede en derde generatie Nederlands Indiërs kan dit een Westerse indruk geven, omdat zij toch een ander beeld lijken te hebben van de Indische identiteit.

'In de jaren '70 wordt de luchtvaart goedkoper. Mensen gaan voor het eerst naar Indonesië en zien daar een moderner Indonesië. Zij gaan daar naar een marktje en komen dan later terug in Nederland naar de Pasar Malam en gaan vergelijken. Dan ontstaan de vooroordelen en de clichés over dat het commercieel en niet echt is. Mensen snappen niet dat dat marktje in Indonesië helemaal nooit het voorbeeld is geweest. En dat vind ik heel treurig. Het is moeilijk om het culturele programma in het voetlicht te brengen, omdat de meeste media helemaal gefixeerd zijn op een gestold beeld.' – Florine Koning

In andere woorden, is het volgens de organisatie dus niet het karakter van het festival zelf dat veranderd, maar het beeld dat mensen hebben van het vroegere Nederlands Indië is veranderd door het toenemende toerisme en mede ook dankzij de beelden die zij van het moderne Indonesië krijgen van de media. De Indonesische cultuur is een andere cultuur dan de Indische, maar doordat het publiek dat vandaag de dag het evenement bezoekt, in steeds mindere mate zelf in aanraking is geweest met Indië, zijn zij aangewezen op ervaringen via de media of reizen naar het gebied dat nu

Indonesië is. Het karakter van het festival verandert dus niet zo zeer, wel het beeld dat mensen hebben van de Indische identiteit.

In deze context is het te begrijpen dat de gedachte heerst dat het festival verwesterd, een gedachte die versterkt wordt door observatie: hoewel er op het evenement velen stands uit Indonesië aanwezig zijn, en er tevens tientallen kramen met Indisch en Indonesisch eten te vinden zijn, is er ook veel te zien wat op het eerste gezicht niets met Indië of Indonesië te maken lijkt te hebben. De producten die verkocht worden zouden op elke andere willekeurige beurs of markt niet misplaatst zijn. Op de Pasar Malam van het evenement, het gedeelte waar de markt gehouden wordt, zijn de meeste producten die verkocht worden niet per se Indisch of Aziatisch. Er worden onder andere veel *wellness* producten verkocht, veel sieraden en massagestoelen. Anderzijds is er een gehele hal gewijd aan stands uit Indonesië, die enkel en alleen handel vanuit Indonesië verkopen. Etenswaaren, kleding, woonartikelen etc. die allemaal zeer Aziatisch aan doen. Opvallend is, is dat tijdens de observatie is gebleken dat het in deze hal beduidend drukker is bij de kraampjes, dan bij de kraampjes op de markt. De koopwaren uit Indonesië blijken erg populair te zijn onder de bezoekers.

Die kramen uit Indonesië ondersteunen dan ook de argumentatie van de organisatie dat het evenement niet verwesterd is, maar juist zelfs het tegenovergestelde.

‘Er komen tientallen stands over uit Indonesië met allerlei handel. Terwijl vroeger, toen waren er helemaal geen standhouders uit Indonesië, dat was ondenkbaar. Toen werden er brommertjes en koelkasten verkocht. Maar weetje, dat deed er helemaal niet toe. Het was meer een huishoudbeursje waar allemaal Indische mensen kwamen. De afgelopen jaar is het juist heel Oosters geworden, want wij merkten dat de mensen deze stands niet meer begrepen. Daarvoor zijn nu tientallen standhouders uit Indonesië voor in de plaats gekomen’.
– Florine Koning

Waar vroeger de mensen het evenement dus vooral zagen als een gelegenheid om samen te komen met andere Indische mensen die zij soms jaren niet gezien hadden, is de generatie van nu, meer op zoek naar de eigen achtergrond en stelt meer vragen. Hierdoor is er blijkbaar meer behoefte aan ‘authentieke, Oosterse elementen’ binnen het evenement. De organisatie van het evenement komt het publiek hierin tegemoet met de bovengenoemde stands uit Indonesië, waardoor er tegenwoordig meer Oosterse producten en etenswaaren op het evenement te verkrijgen zijn.

Hetgeen echter waar geen concessies in gedaan worden is het culturele programma van het evenement, het Tong Tong Festival.

‘In het culturele programma doen we geen enkele concessie, dat bepalen we zelf! We willen mensen prikkelen, stimuleren en enthousiasmeren. We zijn heel lang het enige podium

geweest waarop bepaalde muziek gemaakt kon worden, waardoor die muziek nu nog bestaat in Nederland. Omdat er een podium was. Ons podium'. – Florine Koning

Het culturele programma van het evenement, het eigenlijke Tong Tong Festival, is dan ook een uiteenlopende mix van verschillende uitvoeringen, zo blijkt uit observatie. Zo zijn er modeshows, die kleding uit Indonesië laten zien, muziekoptredens van zowel Indonesische, Indische als nationale muzikanten, optredens met een nostalgische achtergrond, maar ook moderne dans uitvoeringen. Net zo als de cultuur, is het culturele programma zeer divers. Omdat het evenement twaalf dagen duurt en lang niet alle mensen het evenement meerdere dagen bezoeken, is het naar aanname, afhankelijk van welke voorstellingen zij zien, of zij het culturele programma als 'typisch Indisch beschouwen'. Dit in overweging genomen en in relatie gebracht tot het uiteenlopende beeld dat er bestaat over wat nou precies de Indische identiteit inhoudt, maakt het voor de organisatie tot een lastige taak om een heden ten dage een evenement neer te zetten met een Indisch karakter.

Ondanks dat het evenement dus een platform biedt voor de Indische identiteit, probeert kennis over te dragen over de geschiedenis van de cultuur en mensen wil inspireren iets met de cultuur te doen, benadrukken zij dan ook dat zij niet de norm zijn voor 'wat de Indische identiteit precies is'. Belangrijk is dat mensen zelf uitzoeken wat voor hen de Indische cultuur inhoudt. Met het culturele programma (los van het eetfestijn en de beurs), willen zij de mensen prikkelen, laten zien wat er is en stimuleren. Mij er wordt niet gepretendeerd dat zij dé definitie hebben van wat Indisch is en hoe mensen dat Indische zouden moet ervaren. Er wordt een programma neergezet en mensen moeten zelf bepalen wat zij daarvan vinden. Uit antwoord op de vraag wat voor hen de Indische identiteit betekent, komt wederom naar voren dat de cultuur te complex en gemixt is om een eenduidig beeld te vormen of de belangrijkste kenmerken te noemen. Wel wordt er een mooi beeld geschetst van hoe de cultuur zich kan laten omschrijven:

'Een Indische rijsttafel, waar bakjes met allerlei gerechten op tafel staan. Dat is eeuwen geleden in de kolonie ontstaan. Nederlands Indië was natuurlijk een moslims land, maar je had er ook christenen en boeddhisten wonen. Die Indische rijsttafel was een tafel waarop elke religie samen kwam. Vlees, varken, kip en vegetarisch, dus iedereen kan er iets van mee eten. Zo is ook de cultuur Indische cultuur: altijd aan het verzoenen, mensen bij elkaar brengen; de Indische cultuur ademt gastvrijheid. Iedereen is welkom, iedereen kan komen eten, want er staat ook altijd iets voor jou op tafel. Dat is ook wat wij willen met het festival: iedereen is welkom'. – Florine Koning

Wat vooral belangrijk is voor de organisatie van het festival is het behouden van dit gastvrije karakter, iets waar zij wel degelijk goed in slagen. De sfeer op het evenement is uitermate goed en vriendelijk. Zelfs als observant zonder enig raakvlak met de Indische cultuur, voelde ik mij direct thuis

op het evenement. Mensen gedragen zich vriendelijk en geduldig en alle medewerkers op de Pasar en bij de eetkramen zijn ten zeerste bereid om uit te leggen wat de producten of etenswaren precies zijn. En of het festival nou wel of niet authentiek Indisch genoemd zou moeten worden is een vraag die eigenlijk onmogelijk te beantwoorden is.

‘Vaak komt bij de beeldvorming het begrip ‘authentiek’ kijken. En ja.. wat is authentiek? Wat is er heden ten dage nog authentiek? Wij zijn dus een authentiek festival, omdat het vanuit de geschiedenis komt, we zijn een familiebedrijf dat het evenement al heel lang organiseert. Ja een mengcultuur is niet authentiek.. Maar misschien ook juist weer wel’. – Florine Koning

Ook de organisatie kan/wil weinig zeggen over de authenticiteit van het festival. Wat voor hen vooral belangrijk is, is een evenement organiseren waarbij de gastvrijheid voorop staat. De Indische cultuur is iets heel bijzonders en het is belangrijk dat deze behouden blijft. Indië is een stukje Nederlandse geschiedenis, waardoor het voor alle Nederlandse bezoekers interessant omdat het een stukje Nederlands erfgoed is. Opmerkelijk is volgens de organisatie dat het voor de Indische bezoekers, zowel eerste als tweede of derde generatie een gevoel van ‘thuis komen’ is voor de bezoekers, terwijl voor mensen die geen Indische achtergrond hebben, het juist een soort ontdekkingsreis is.

5.2.3 Tot slot

Uit dit interview kan geconcludeerd worden dat ook de Tong Tong fair anno 2012 te maken heeft met stevige kritieken over het veranderende karakter en toenemende commercialisering. De organisatie van het festival wijt dit echter niet zozeer aan het festival zelf, maar aan veranderingen in de beeldvorming over de complexe Indische identiteit. De tweede en derde generatie Indische Nederlanders hebben andere verwachtingen van het festival en stellen andere vragen. Voor hen is het koloniale verleden geen taboe meer en is het evenement juist een platform om deze geschiedenis te delen. Uit onderstaand citaat blijkt dat dit een recente ontwikkeling is:

‘Diederik van Vleuten had een theaterprogramma over zijn oudoom in Indië. De voorstelling kreeg ontzettend veel aandacht, volgens Diederik van Vleuten is dit omdat het de eerste keer is dat dit verhaal verteld wordt. Dat is niet zo, die reacties waren er altijd al, maar dan binnen de muren van ons evenement. Dat maakt het evenement heel bijzonder; we gaan nu ook meer onderzoek doen naar hoe de mensen het beleven’. – Florine Koning

In het volgende hoofdstuk is een begin gemaakt met onderzoek naar de beleving van de Indische identiteit onder bezoekers. Komt de beleving van de bezoekers overeen met de beeldvorm van het evenement en ervaren zij het festival ook als ‘teveel Westers’ en ‘vercommercialiseerd’? Of is

voor hen het festival nog hetzelfde als drieënvijftig jaar geleden en ervaren zij het evenement als 'thuis komen of ontdekkingsreis'?

5.3 Beleving Indische etniciteit

Om te kunnen achterhalen hoe de Indische identiteit beleefd wordt op het festival is, op basis van de vraag *'Hoe wordt de Indische identiteit beleefd door de bezoekers op het festival'*, een aantal bezoekers aan een enquête onderhevig gesteld. Om voorafgaand aan deze korte interviews een goed beeld te kunnen schetsen van de bezoekers is allereerst een observatie gedurende het aantal dagen van het festival gehouden. Dit is gedaan om in te kunnen schatten hoe gevarieerd het publiek is, zodat de respondenten van de enquête een reële weergave vormden ten opzichte van het gehele publiek. Er is bewust gekozen om één dag in het weekend en één dag doordeweeks het festival te bezoeken, omdat de verwachting bestond dat er een verschil is in het publiek dat in het weekend het festival bezoekt en het publiek dat dat (ook) doordeweeks doet. Tijdens de observatie is er specifiek gelet op een aantal dingen: allereerst de demografische kenmerken van de mensen, ten tweede het gezelschap waarin mensen zich bevonden en als laatste het gedrag dat zij vertoonden.

Zoals aangegeven in het methode hoofdstuk is beleving een te breed begrip om eenvoudigweg te beschrijven en daarom is er gekozen om op basis van drie kernbegrippen te omschrijven wat er uit de data naar voren is gekomen, te weten: motivatie, beleving en betekenisgeving. De motivatie omvat de rationele overwegingen die bezoekers maken om het evenement al dan niet te bezoeken. De beleving omschrijft het gevoel dat het publiek ervaart tijdens het bezoeken van het evenement en de betekenisgeving kan omschreven worden als de emotionele waarde die zij toekennen aan het evenement.

5.3.1 Demografische kenmerken publiek

Het publiek dat het evenement bezoekt is, vooral in de weekenden zeer divers te noemen, zoals blijkt uit observatie. De eerste dag dat het festival bezocht is, is geweest op zaterdag 19 mei, in het eerste weekend van het twaalf dagen durende festival. Er leken op dag ongeveer evenveel mannen als vrouwen aanwezig te zijn en ook de leeftijd van de bezoekers leek zeer gevarieerd te zijn. Er waren mensen van tachtig plus, maar ook kleine kinderen die met de ouders of opa en oma mee waren. De nationaliteit van de bezoekers bleek onmogelijk te zijn om vast te stellen op basis van observatie; doordat de Indische cultuur een mengcultuur is, is het geen mogelijke opgave om op basis van uiterlijke kenmerken de achtergrond van de mensen te kunnen bepalen. Veel Indisch Nederlanders

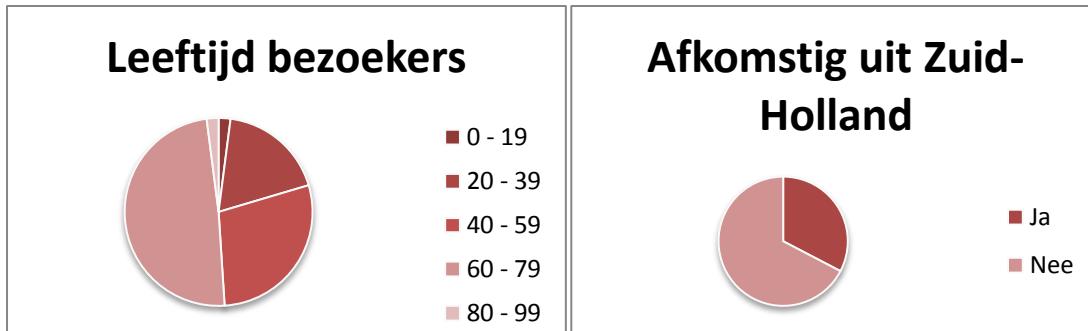
hebben blond haar en blauwe ogen en veel mensen met een donkerder uiterlijk zijn Indonesisch en niet Indisch.

De tweede dag dat het festival bezocht is, op donderdag 24 mei, was het publiek gemiddeld genomen een stuk ouder; de gemiddelde leeftijd was naar schatting vijftig plus. Verklaring hiervoor ligt zeer waarschijnlijk bij het feit dat jonge mensen op doordeweekse dagen niet in de gelegenheid zijn om een festival te bezoeken vanwege werk en school.

De personen die selectie van de onderzoeksgroep is geheel willekeurig verlopen. Er kan dus niet met zekerheid gezegd worden in welke mate deze groep overeenkomt met het gehele publiek. Op basis van de observatie kan echter gesteld worden dat de geselecteerde personen op basis van demografische kenmerken een reële weerspiegeling vormen. Ik ben mij ervan bewust dat het slecht om negenenveertig respondenten gaat, dus dat er geen stellige conclusies getrokken kunnen worden op basis van de gegevens. Echter kan er wel een beeld geschetst worden gegeven in de samenstelling van het publiek.

Tijdens de enquêtes is gevraagd naar de leeftijd, de afkomst, de nationaliteit en of er een relatie is met de Indische cultuur. Zoals verwacht na observatie, is het merendeel van de personen uit de onderzoeksgroep iets ouder. Driekwart van de ondervraagde mensen is ouder dan veertig en bijna de helft van de personen is zestig plus. Deze leeftijd is, zeker in vergelijking met de gemiddelde leeftijd van festivals, (bij de meeste festivals tussen de twintig en dertig jaar) in het algemeen vrij hoog te noemen. De belangstelling van vooral ouderen kan verklaard worden doordat dat zij een directe link hebben met de Indische cultuur, meer nog dan de tweede en derde generatie die in Nederland geboren zijn. In figuur 5.1 is grafisch weergegeven hoe de leeftijdsverdeling van de onderzoeksgroep eruit ziet.

Wat wel opvalt is dat veel opa's en oma's zijn, die vergezeld door kinderen en klein kinderen het festival bezoeken. Uit het interview met Florine Koning was al naar voren gekomen dat veel mensen van de eerste generatie Nederlands Indische mensen hun kinderen en kleinkinderen meenemen naar het evenement om hen kennis te laten maken of meer te leren over de Indische cultuur, omdat de tweede en derde generatie in Nederland geboren is en dus een veel westersere opvoeding hebben gehad. Het evenement is voor hen een gelegenheid om meer te weten te komen over de achtergrond van de eigen cultuur.

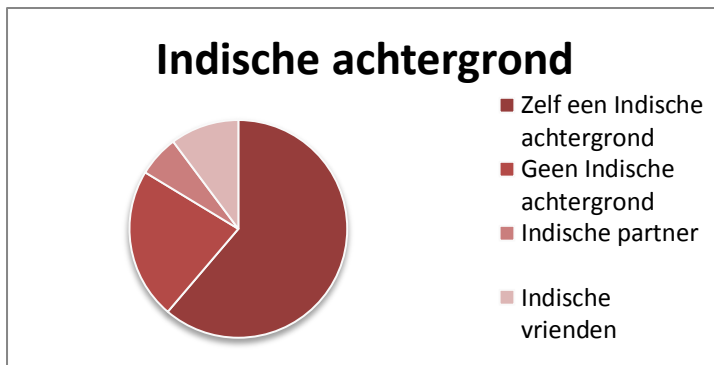
Figuur 5.1 Leeftijd bezoekers

Figuur 5.2 Afkomst bezoekers

Uit de figuur 5.2 is af te lezen dat het publiek veelal niet uit de buurt komt van Den Haag, waar het evenement gehouden wordt. Slechts veertien van de negenveertig bezoekers is afkomstig uit Zuid-Holland, wat betekent dat veel mensen bereid zijn om een eind te reizen voor het festival. Het publiek is afkomstig uit heel Nederland en een enkeling komt zelfs vanuit Engeland of België gereisd, speciaal voor het evenement.

De verwachting, op basis van de theorie, voorafgaand aan dit onderzoek was dat er ook een diversiteit aan nationaliteit op het festival aanwezig zou zijn, omdat grote festivals gezien worden als trekpleister voor toeristen. Dit bleek echter niet het geval onder de geënquêteerden. Bijna alle ondervraagden hebben de Nederlandse nationaliteit, al dan niet met een Indische achtergrond. Slechts één persoon heeft een andere nationaliteit: de Belgische.

Van alle negenveertig personen, hebben dertig personen een Indische achtergrond; dat wil zeggen dat zij zelf afkomstig zijn uit Indië, dan wel Indonesië of (groot)ouders hebben die in Indië geboren zijn. Twee personen uit de onderzoeksgroep hebben zelf geen Indische achtergrond maar hebben een relatie met iemand die wel de Indische achtergrond heeft. De overige personen, zijn bijna allen in het gezelschap van iemand met de Indische achtergrond en zijn uit nieuwsgierige overwegingen mee naar het evenement. Een veel gehoord argument is interesse of nieuwsgierigheid in de cultuur van hun vrienden/kennissen. Elf personen hebben geen persoonlijk raakvlak met de cultuur en komen voornamelijk voor de sfeer en gezelligheid. Deze resultaten zijn af te lezen in figuur 5.3.

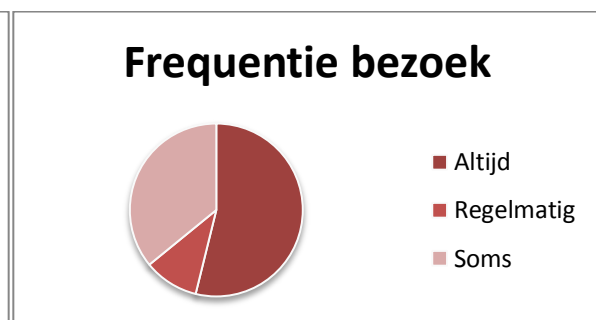

Figuur 5.3 Indische achtergrond bezoekers Tong Tong Festival 2012

Veel van de geënquêteerde bezoekers zijn frequente bezoekers van het festival. Zoals in figuur 5.4 af te lezen is, hebben eenendertig van de negenenveertig mensen het festival al meerdere malen bezocht. Slechts negen personen bezoeken het evenement in 2012 voor het eerst. Van de eenendertig personen die het evenement vaker bezocht hebben, is ook in kaart gebracht hoe vaak zij het festival eerder bezochten. Omdat veel respondenten zich niet het precieze aantal keer konden herinneren, is er een verdeling gemaakt op altijd, regelmatig en soms. In de categorie 'altijd' vallen de mensen die aangeven elk jaar het evenement weer te bezoeken of al vanaf het ontstaan op regelmatige basis terugkeren. In de categorie 'regelmatig' zijn de mensen ingedeeld die niet altijd gaan, maar aangegeven hebben toch wel regelmatig het evenement te bezoeken en dit ook minimaal tien keer eerder hebben gedaan. De categorie 'soms' bevat de mensen die minder dan tien keer, maar minimaal één keer eerder geweest zijn.

Figuur 5.4 Festival vaker bezocht

Figuur 5.5 Frequentie bezoek festival

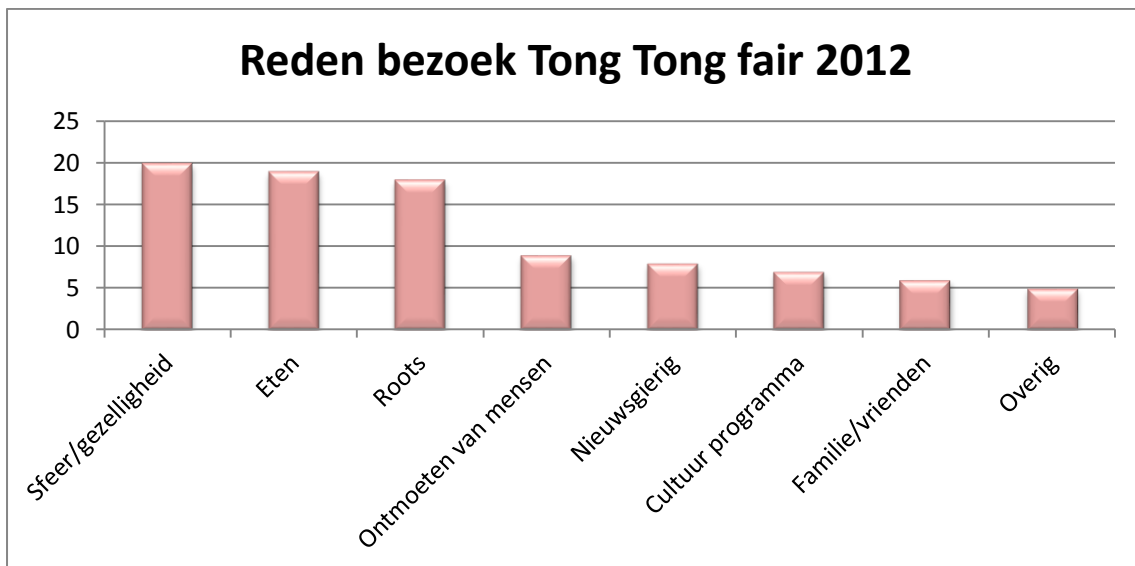
Veruit de meeste mensen zijn bezoekers die aangeven al vanaf het begin elk jaar opnieuw terug te keren. Maar wat is voor hen de belangrijkste reden om elk jaar terug te keren? Naast de demografische kenmerken is er gekeken naar wat de belangrijkste redenen voor het publiek is, om het festival te bezoeken.

5.3.2 Motivatie

De motivatie is onderzocht door de bezoekers te vragen naar de factoren die voor hen de belangrijkste reden vormen om het Tong Tong Festival 2012 te bezoeken en de aspecten van het festival die hen het meeste aanspreken. De motivatie van de bezoekers is een rationele beslissing op basis waarvan zij beslissen al dan niet het evenement te bezoeken.

De belangrijkste reden voor het publiek om de Tong Tong fair te bezoeken kan worden verdeeld in zeven categorieën; dit zijn de kernwoorden die telkens opnieuw terugkeerden in de beantwoording van de enquêtes. De categorieën zijn als volgt verdeeld: gezelligheid/sfeer, ontdekken/herkenning van de eigen roots, interesse/nieuwsgierigheid naar de cultuur, het ontmoeten van mensen, het culturele programma, het eten, het mee zijn met familie en/of vrienden en overig (bestaand uit onder andere het bezoeken van de stands, de workshops of het hebben van een zakelijke afspraak). In onderstaande grafiek is een weergave getoond van het aantal mensen dat binnen deze categorie heeft aangegeven de belangrijkste reden voor bezoek te vinden.

Omdat er gebruik is gemaakt van kwalitatieve onderzoeksmethode en de enquête de mogelijkheid toeliet voor open antwoorden, zijn er relatief veel mensen die meerdere van bovengenoemde redenen opgegeven hebben voor het bezoeken van het festival, wat ervoor heeft gezorgd dat in de grafiek het totale aantal hoger is dan het aantal respondenten.

Figuur 5.6 Reden bezoek Tong Tong fair 2012

Zoals af te lezen in de figuur is voor de meeste mensen de sfeer en de gezelligheid op het evenement de belangrijkste reden voor een bezoek, gevolgd door het eten, en als derde het ontdekken of beleven van de eigen achtergrond en cultuur. Deze drie componenten hebben een ongeveer gelijke score, gevolgd door de overige categorieën met daarin beduidend lagere scores.

Wat vooral opvallend is, is dat veel mensen het festival bezoeken vanwege de relatie met de eigen, Indische achtergrond. Voor achttien personen is dit zelfs de belangrijkste reden om het evenement te bezoeken. Bijna al deze respondenten geven aan dat de herkenning van de eigen cultuur op het festival zeer prettig is, dat zij gelijkgestemde mensen kunnen ontmoeten en kunnen praten met mensen die dezelfde achtergrond en geschiedenis delen.

Dit betekent dat het evenement voor de bezoekers nog altijd de zelfde waarde heeft als drieënvijftig jaar geleden, tijdens de eerste editie. Zoals Florine Koning aan heeft gegeven in het interview is het evenement opgericht vanuit de behoefte om een platform te creëren voor het samen zijn van mensen met de Indische achtergrond. De belangrijkste doelstelling van het evenement was en is de gastvrijheid, het publiek het gevoel geven dat iedereen welkom is. Deze doelstelling lijkt ook anno 2012 nog steeds bereikt te worden.

‘Het is vooral het samenzijn, veel praten en de tijd van Indië beleven op de Tong Tong’. –
Respondent 47 (61)

Opvallend is ook dat er veel mensen het eten noemen als belangrijkste reden voor een bezoek en een kleiner aantal mensen komt voor het culturele programma, dat voornamelijk bedoeld is om kennis van de Indische cultuur over te brengen. Uit de enquêtes blijkt echter dat het juist het eten is dat zo aanspreekt (veelal worden ook de geuren genoemd), omdat dit zorgt voor het ware gevoel van ‘thuis komen’. Uit de observatie blijkt ook dat alle kramen waar eten verkocht wordt Indisch, dan wel Indonesisch zijn, waardoor dit zorgt voor een gevoel van herkenning. Het beeld dat zij krijgen van de eetkramen, strookt zeer waarschijnlijk met het bestaande beeld van Indonesië.

‘Veel mensen denken dat het een gevoel van nostalgie is. Dat is het niet zozeer. Ik kom hier vooral voor de sfeer en het eten, waar ik dan wel weer een bepaald gevoel van krijg’ -
Respondent 5 (51)

Het feit dat veel mensen komen omdat zij op zoek zijn naar de eigen achtergrond of *roots* is niet onverwachts. Veel respondenten die meegewerkt hebben aan de enquête zijn tussen de vijftig en zeventig jaar, wat betekent dat zij allen behoren tot de eerste of tweede generatie Indisch Nederlanders, die of zelf nog in Nederlands Indië hebben gewoond of de verhalen kennen van hun ouders. Omdat er vroeger niet gepraat werd over het koloniale verleden, is dit voor hen een manier om meer te weten te komen, dan wel het gevoel van herkenning te hebben vanwege de gedeelde geschiedenis. Veel respondenten geven aan vooral een gevoel van herkenning te ervaren, dat gevoel van ‘thuis komen’, omdat zij hier onder de mensen zijn die hetzelfde hebben meegemaakt.

‘Het is vooral de herkenbaarheid die het zo bijzonder maakt. Het is een stukje van mezelf, ik voel mij hier weer even helemaal kind. Het is die verbondenheid met de andere mensen hier die je voelt, de verbondenheid van een gedeelte minder aangename geschiedenis die je deelt. Vroeger mochten wij van huis uit vooral niet laten merken dat wij Indisch waren, wat kon toen niet. Hier kun je even helemaal jezelf zijn’. - Respondent 13 (72)

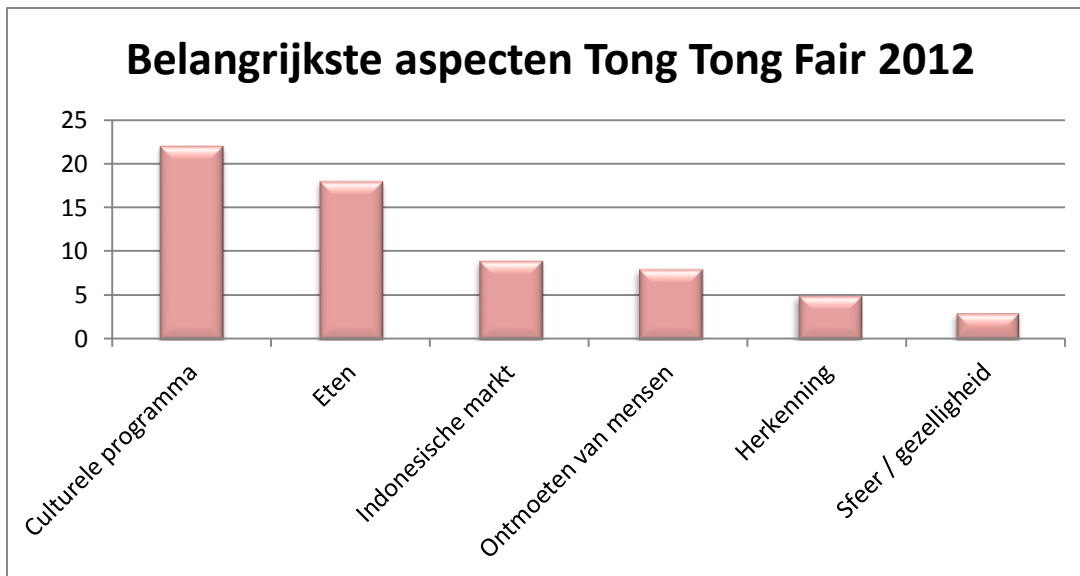
Een veel gehoord ander argument is ‘het ontmoeten van andere mensen’. Hierbij gaat het om familie en vrienden die aan de andere kant van het land wonen, maar ook mensen die zij enkel en alleen kennen van het Tong Tong Festival en elkaar jaarlijks weer ontmoeten op het evenement. Velen van hen nemen ook weer familie en vrienden mee, om ‘hun cultuur, hun achtergrond’ te kunnen laten zien, dit verklaard het relatief hoge aantal mensen dat mee is met familie of vrienden, terwijl zij zelf niet of nauwelijks een band hebben met de Indische identiteit.

Geconcludeerd kan worden dat het overgrote merendeel van de bezoekers het evenement bezoekt vanwege de gezelligheid, de sfeer en het eten. De bezoekers kiezen specifiek voor dit evenement vanwege de herkenning die zij ervaren met betrekking tot de eigen etnische achtergrond. De bezoekers die deze herkenning niet ervaren, simpelweg omdat zij zelf geen relatie hebben met de Indische cultuur, bezoeken het festival overwegend vanuit nieuwsgierigheid naar deze cultuur.

5.3.3 Beleving

De motivatie van de mensen om het evenement te bezoeken lijkt niet altijd overeen te komen met de daadwerkelijke beleving die zij ervaren tijdens het bezoeken van het evenement. Gedurende het Tong Tong Festival is aan de respondenten gevraagd welke aspecten van het evenement voor hen het belangrijkste zijn en welke aspecten zij minder geslaagd vinden. In andere woorden: wat spreekt hen het meeste aan tijdens het bezoek, wat vinden zij belangrijk en wat vinden zij minder interessant of minder goed bij het evenement of de Indische identiteit passen.

Zes verschillende aspecten bleken een terugkerend onderwerp te zijn, wanneer gevraagd werd naar de aspecten die bezoekers het meeste aanspreekt. Ook hier waren de antwoordmogelijkheden volkomen over gelaten aan de verbeelding van de respondent door geen keuzemogelijkheden te bieden. Dit heeft geresulteerd in uiteenlopende antwoorden, van tastbare aspecten zoals het eten, het culturele programma en de markt, tot meer emotionele aspecten als herkenning, de sfeer en gezelligheid en het ontmoeten van mensen. In figuur 5.7 is het resultaat grafische weergegeven.

Figuur 5.7 Belangrijkste aspecten Tong Tong fair 2012

Enmaal op het evenement, blijkt dat voor de meeste, namelijk tweeëntwintig respondenten, het culturele programma het meeste aanspreekt. Dit is gebaseerd op antwoorden die varieerden van de theaterprogramma's, de muziekoptredens, tot lezingen. Het is opvallend te noemen dat veel respondenten uiteindelijk het culturele programma kiezen als onderdeel van het evenement dat zij het meest waarderen, omdat het slechts zeven respondenten aan hebben gegeven dat het culturele programma voor hen een belangrijke reden is om het evenement te bezoeken. Anderzijds is het culturele programma volgens de organisatie het hart van het evenement, door middel van het culturele programma wordt, naast een amusement functie, ook veel kennis doorgegeven. De organisatie is er daarom erg op gebrand om op dit vlak de Indische identiteit te behouden, wat resulteert in een cultureel programma dat een mix is tussen kunst uit het oosten en hedendaagse kunst uit het westen. Juist deze directe link naar de Indische etniciteit zou de factor kunnen zijn dat mensen het culturele programma zo waarderen.

'Wij zijn naar de uitvoering van de dansers uit Nieuw Guinea gegaan. Prachtig, wat een talent loopt er rond'. – Respondent 47 (61)

Deze aanname wordt versterkt door het feit dat het eten en de Indonesische markt op de tweede en derde plaats komen als het gaat om aspecten die bezoekers het meeste waarderen. Het eten dat verkocht wordt op de Tong Tong fair is enkel en alleen afkomstig uit Azië, en dan voornamelijk uit Indonesië. Voor de bezoekers, ook voor de jongere bezoekers die alleen bekend zijn met het hedendaagse Indonesië en minder met het koloniale Indië, is dit herkenbaar en in overeenstemming met het idee dat zij hebben van de Indische identiteit.

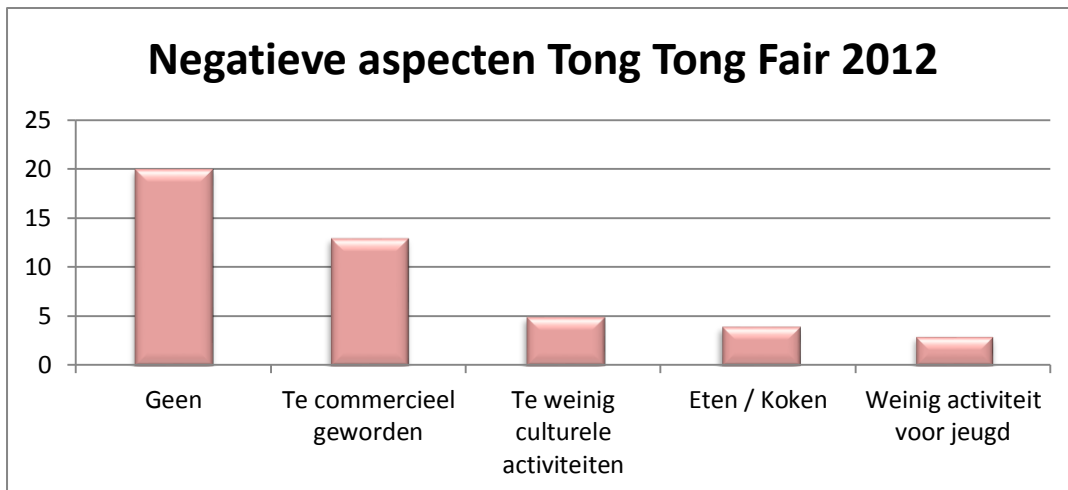
'Ik ben hier vooral voor de ingrediënten. Ik kom uit Limburg en daar hebben we geen toko's. Hier kan ik alles vinden om Indonesisch mee te koken'. - Respondent 34 (50)

Hetzelfde geldt voor de Indonesische markt: deze stands zijn allen afkomstig uit Indonesië en verkopen enkel en alleen Indonesische handelswaar. Dit komt overeen met het beeld zoals geobserveerd tijdens het festival: de Indonesische stands hebben de uitstraling die overeenkomt met een Oosters beeld. Er zijn weinig producten die Westers aandoen, de hele sfeer op de Indonesische markt heeft de uitstraling van een markt zoals deze in Indonesië ook te vinden is.

Er zijn veel dingen die mij aanspreken op dit festival! Maar wat nu als eerst bij me op komt is het Indisch paviljoen, dat echt lijkt op een Indische markt'. –Respondent 48 (28)

Andere componenten die genoemd worden als zijnde belangrijk voor de bezoeker zijn het ontmoeten van mensen, de herkenning van de cultuur en de sfeer en gezelligheid. In het kort kan dit worden samengevat als het uiting geven aan de behoefte van het samenzijn van mensen met dezelfde achtergrond. Ook voor de mensen die zelf geen Indische achtergrond hebben speelt de sfeer en gezelligheid die gerelateerd is aan de cultuur een belangrijke rol. Opvallend hier is wel, dat veel mensen deze factoren noemen als reden om het evenement te bezoeken, maar dat veel minder respondenten ook aangeven dit het belangrijkste aspect te vinden als zij daadwerkelijk op het evenement aanwezig zijn. Het lijkt erop dat het publiek gedreven wordt om het festival te bezoeken vanwege de relatie met de eigen cultuur, en dat zij deze relatie anno 2012 voornamelijk terug vinden in het culturele programma, de Oosterse stands en het Indonesische eten.

De beleving van de bezoeker is echter niet enkel en alleen positief. Navraag naar de aspecten die volgens de bezoeker beter kunnen heeft tot een aantal conclusies geleid. De gegeven antwoorden kunnen geclusterd worden in vijf categorieën van antwoorden die vaak naar voren zijn gekomen. Positief aspect voor de organisatie is dat verreweg het grootste aantal respondenten, namelijk twintig van de negenenveertig, vond dat er niets moest veranderen aan het evenement. Naar hun mening moest het evenement vooral het karakter van het evenement behouden zoals deze nu tot stand wordt gebracht. Overige antwoorden kunnen worden samengevat als: een gebrek aan een authentiek Indisch karakter/toename van commercie, te weinig culturele activiteiten, gebrek aan diversiteit in het eten of het gemis aan kookworkshops en tot slot het geringe aantal activiteiten voor de jeugd. In figuur 5.7 is de grafische weergave terug te vinden

Figuur 5.7 Negatieve aspecten Tong Tong Fair 2012

Een andere grote groep respondenten vond, geheel in overeenstemming met de verwachting, van mening dat het evenement minder authentiek Indisch genoemd mag worden of dat het te commercieel is geworden. Jammer is dat weinig respondenten ook daadwerkelijk konden aangeven waardoor dit precies kwam. Een aantal punten die genoemd werden: te weinig echte Indische stands, teveel Westerse stands en gebrek aan kunst uit Indonesië.

‘Het is te commercieel geworden. Je mist het authentieke en de Indische mensen’. – Respondent 37 (45)

‘Ik houd persoonlijk van Kunst en cultuur. Dat zoek ik vaak op, maar dit jaar was het wel erg karig! – Respondent 47 (61)

Zowel uit de observatie als uit de antwoorden van de respondenten is niet geheel duidelijk op te maken wat precies zorgt voor het gebrek aan authenticiteit. Het is een feit dat de Pasar Malam, het markt gedeelte van de Tong Tong Fair veel stands heeft die Westerse producten verkopen. Maar daar tegenover staat dat de Indonesische markt enkel en alleen handelswaar uit Azië heeft. Het culturele programma is een mix tussen Oost en West, evenals de Indische cultuur. Hier kan wederom de verklaring liggen in het feit dat de generatie bezoekers op het evenement een ander beeld van de Indische cultuur heeft. Aan de andere kant zijn er ook bezoekers die juist vinden dat het evenement moderner moet worden en zich moet aanpassen aan de tijd:

‘Het begon iets nostalgisch te krijgen, met veel hang naar het verleden. Ik vind het evenement nu weer wat moderner worden, dat is een goede ontwikkeling’. – Respondent 9 (60)

‘Eigenlijk moet de hele opzet van Tong Tong in zijn geheel op de schop genomen worden. Een eigentijdse moderne input om mensen van deze tijd bij elkaar te brengen die op welke

manier dan ook zijn beïnvloed door Indonesië, moet meer naar voren komen. Nu is het een gezapig samenzijn, een beetje erg saai. We moeten ons wel realiseren dat straks de oude Indo's er niet meer zijn en dat wordt ook de doodsteek voor de Tong Tong als ze op deze manier verder gaan. De nieuwe Indo's verwachten meer dan alleen muziek en dans op een folkloristisch niveau'. – Respondent 47 (61)

Deze bezoekers zijn juist van mening dat het evenement meer moet worden dan een evenement waar Indische mensen kunnen samen komen. Hoewel het evenement al een modernisering doormaakt, onder andere door middel van het culturele programma, is dit nog niet voor iedereen voldoende. Veel gevraagd onder de respondenten is meer moderne, Indonesische invloeden.

5.3.4 Betekenisgeving

In de voorgaande paragraaf is geconcludeerd dat vooral het samenzijn met andere Indisch Nederlanders een belangrijke rol speelt in de beleving van de bezoekers van het Tong Tong Festival. Maar welke betekenis heeft de Indische identiteit op het evenement precies voor hen? Welke kenmerken zijn voor hen typerend Indisch; in andere woorden: welke betekenis geven de bezoekers aan de Indische identiteit?

Voor veel bezoekers draait het om het in stand houden of het doorgeven van de eigen cultuur, de eigen achtergrond. De tweede en derde generatie Nederlands Indiërs weten vaak weinig van de cultuur en soms is er ook weinig interesse. Wanneer zij ouder worden ontstaat belangstelling voor de achtergrond omdat zij willen ontdekken wie zij nou eigenlijk zijn.

'Eigenlijk betekende de Indische identiteit niet veel tot ongeveer 10 jaar geleden ik voor het eerst een reis maakte met mijn gezin naar Java, Bali etc. Toen vond ik de verhalen weer terug van mijn jeugd. De geuren en kleuren van het land maakte mij een ander mens. Nu vind ik het belangrijk dat mijn kinderen het werkelijk verhaal kennen van Nederland en Indonesië. Zoals je weet bestaat de toekomst alleen door het verleden. Ik ben bezig om eerst mijn verleden te kennen' – Respondent 47 (61)

De Tong Tong Fair biedt de gelegenheid voor de nieuwe generatie Nederlands Indiërs om het verleden van de eigen identiteit te leren kennen. Je merkt dat veel ouders het belangrijk vinden om het verhaal door te geven aan kinderen en kleinkinderen, om te voorkomen dat een deel van de geschiedenis verloren gaat.

‘Het is een familie uitje. Ik ging vroeger altijd met mijn moeder en nu ga ik zelf met mijn dochter. Een echte moeder-dochter dag, omdat ik het belangrijk vind om de *roots* door te geven’. – Respondent 27 (48)

‘Ik kom hier vooral om mensen van vroeger te ontmoeten. Maar ook ontmoet ik graag Indische jongeren. Veel van hen kennen het verhaal niet en het is belangrijk dat het verhaal behouden blijft, dat iemand het aan hen vertelt’. – Respondent 20 (66)

Hieruit blijkt dat er binnen de Indische cultuur veel aandacht is voor het doorgeven van de *roots* aan nieuwe generaties. Navraag over wat precies de Indische cultuur voor hen is, welke kenmerken typerend zijn, blijkt het vooral om karakter eigenschappen te gaan: bescheidenheid, gezelligheid, de vriendelijkheid, gemoedelijkheid. Desondanks lopen de antwoorden van wat de Indische identiteit precies inhoudt voor de respondenten zeer sterk uiteen. Opvallend is, dat de respondenten lang moeten nadenken en het moeilijk lijken te vinden om een antwoord te formuleren op deze vraag. Geconcludeerd kan worden, dat ondanks veel personen vinden dat het authentieke karakter van het festival verdwenen is, tegelijkertijd eigenlijk niet goed kunnen formuleren hoe precies dit authentieke karakter eruit ziet.

Dit doet vermoeden dat het beeld van de Indische identiteit en daarmee de verwachtingen van het evenement zeer divers zijn. De waarde die het evenement voor de Indische bezoekers heeft daarentegen, lijkt unaniem het delen of doorgeven van de eigen achtergrond. Voor hen is het van groot belang dat de cultuur in stand wordt gehouden en dat ook volgende generaties kennis maken met de achtergrond van het eigen verleden.

5.3.5 Tot slot

Uit het onderzoek naar de beleving van de bezoekers op het Tong Tong Festival 2012, zijn een aantal opmerkelijke punten naar voren gekomen, die in deze sub paragraaf kort samengevat worden. Allereerst zijn de bezoekers van het evenement ouder dan de gemiddelde festival bezoeker. Het overgrote deel is Nederlands, met een Indische achtergrond of heeft raakvlakken met de Indische cultuur via vrienden of partner. Bezoekers zijn bereid een stuk voor het evenement te reizen en zijn voor het merendeel vaste bezoekers van het evenement.

De motivatie om het evenement te bezoeken ligt vooral in het eten, de sfeer/gezelligheid en de relatie met de eigen *roots*. De beleving op het evenement zelf ligt iets anders: hier worden vooral het eten en het culturele programma het beste gewaardeerd. Aspect dat het minst gewaardeerd wordt is het feit dat het evenement als te commercieel wordt ervaren, maar veruit de meeste bezoekers vinden het evenement goed zoals het is. De betekenis die zij aan het Indische evenement geven ligt in de raakvlakken met de eigen cultuur; het doorgeven en het in stand houden hiervan.

6

Conclusie

Festivals zijn ontstaan vanuit religieuze overwegingen waarbij rituelen uitgevoerd werden om goden te vereren. Laten kregen festivals de functie van het vieren van grote heldennamen en ter uiting van de artistieke kwaliteit. Tegenwoordig worden festivals echter steeds meer gezien als instrument dat ingezet kan worden ter promotie van steden, met als doel de identiteit van de stad te versterken om op deze wijze toeristen een te trekken. Op deze manier zijn festivals een onderdeel geworden van het massatoerisme wat gunstig is voor het economische belang van een stad. Tevens kan het ook voor een festival een gunstig effect zijn; festivals die gepromoot worden als trekpleister voor een stad profiteren zelf ook van de toeristen. Culturele toeristen zijn in het algemeen toeristen die geld hebben en bereid zijn dit geld ook te spenderen. Naast deze inkomens vanuit toeristen, zorgt een groter publiek ook voor meer publiciteit wat resulteert in meer sponsormogelijkheden.

Echter blijkt deze ontwikkeling niet alleen maar positieve uitwerkingen te hebben. Festivals zouden zich niet meer van elkaar onderscheiden, het authentieke karakter verliezen en in toenemende mate commercieel genoemd worden. Door het al maar stijgende aantal festivals moeten de evenementen met elkaar gaan concurreren, wat gebeurt door middel van het toevoegen van nieuwe innovatieve elementen, die niet gerelateerd zijn aan het bestaande karakter van het festival. Een van de grootste kritiekpunten is de stelling dat festivals steeds meer consumptiegericht zijn en te werk gaan als marktgerichte organisaties. Deze stelling heeft het uitgangspunt gevormd voor een onderzoek naar authenticiteit op een etnisch festival. Hoewel authenticiteit geen vaststaand gegeven is, maar een sociaal geconstrueerd fenomeen genoemd kan worden, lijkt het begrip van grote waarde voor binnen de huidige samenleving. Dit wordt verklaard door het feit dat authenticiteit gezien kan worden als een geromantiseerd beeld van het verleden, dat saamhorigheid binnen een groep veroorzaakt.

Saamhorigheid in een groep, of het behoren tot een bepaalde groep is belangrijk voor het bepalen van de identiteit van een individu: de groep waartoe je behoort, bepaalt mede hoe de samenleving jou ziet en jouw identiteit bepaalt. Dit is voornamelijk het geval bij indeling op religieuze achtergrond of nationaliteit. Daarom is er gekozen onderzoek te doen naar een etnisch festival; een festival dat ontstaan is als middel voor het samenzijn en het etaleren van de eigen identiteit binnen de samenleving, in dit geval de Indische etniciteit. In hoeverre voldoet het Tong Tong Festival 2012

nog aan de oorspronkelijke functie van etnische festivals? In hoeverre kan het Tong Tong Festival 2012 nog vasthouden aan het authentieke karakter en hoe wordt dit beleefd door de bezoekers?

Op basis van de probleemstelling *'Hoe wordt een notie van Indische identiteit geconstrueerd en beleefd op het Tong Tong Festival in Den Haag?'* zijn twee deelvragen geformuleerd die de leidraad door het onderzoek vormden. Allereerst is de constructie van de Indische identiteit onderzocht op basis van de vraag: *'Hoe wordt Indische identiteit geconstrueerd op het Tong Tong Festival 2012?'*

Observatie en interviews hebben uitgewezen dat de organisatie van het evenement er alles aan doet om de originele opzet en doelstellingen van het festival aan te houden. De belangrijkste doelstelling van het evenement is, anno 2012, nog steeds een platform bieden waar de mogelijkheid is voor Nederlands Indiërs om samen te komen. Dit is in overeenstemming met de oorspronkelijke functie van etnische festivals, zoals in de theorie omschreven (een plek voor samenzijn van mensen met eenzelfde etniciteit); het is dus opvallend te noemen dat een evenement dat al vierenvijftig jaar bestaat zolang vast heeft kunnen houden aan de vroegere waarde, ondanks de veranderende functie van festivals in het algemeen. Dit is in overeenstemming met de verwachting dat het Tong Tong Festival groot genoeg is om vast te kunnen houden aan het eigen karakter, zonder commerciële of innovatieve waarde aan het evenement toe te brengen om inkomsten te genereren. Daarbij komt dat het evenement grotendeels zelf verantwoordelijk is voor de inkomsten via de kraampjes en de eetwijk, waardoor het minder gevoelig is voor aanpassingen ten behoeve van subsidie of sponsorgelden.

Ondanks deze vaststelling heeft ook het Tong Tong Festival te maken met kritieken omtrent de veronderstelde commercialisering van het evenement. Het festival dat opgericht is met als belangrijkste doelgroep de Nederlands Indiërs, krijgt voortdurend te horen dat het teveel verwesterd zou zijn en steeds minder raakvlakken heeft met het authentieke Indië. Volgens de organisatie is dit te verklaren vanuit het feit dat de Indische cultuur verandert, waarmee ook de verwachtingen van het evenement veranderen. De tweede en derde generatie heeft een ander idee over wat de Indische cultuur inhoudt, waardoor zij ook een ander idee hebben over wat zij op het evenement willen zien. Dit blijkt ook uit ondervraging van het publiek op het evenement. De beleving van de bezoekers van het Tong Tong Festival 2012 is onderzocht aan de hand van de vraag: *'Hoe wordt Indische identiteit beleefd op het Tong Tong Festival 2012?'*

De gemiddelde leeftijd van de bezoeker, afgaand op de onderzoeksgroep, wijst erop dat er anno 2012 voornamelijk tweede en derde generatie Nederlands Indiërs op het evenement aanwezig zijn, die meer vragen stellen en de Indische cultuur voornamelijk kennen van verhalen van (groot)ouders, de media en vakanties naar Indonesië. De belangrijkste motivatie om het evenement te bezoeken voor deze personen, is het ontmoeten van andere mensen met dezelfde achtergrond en

de herkenning. Anderzijds zijn de factoren die zij het meest waarderen op het evenement, de aspecten die het meest lijken op elementen uit de cultuur van het moderne Indonesië. Hieruit kan geconcludeerd worden dat de bezoeker anno 2012 op zoek is naar meer Oosterse elementen, meer raakvlakken met de Indische/Indonesische cultuur, waar het vroeger voor de bezoekers genoeg was om samen te zijn met andere mensen met dezelfde identiteit.

De bezoekers lijken stuk voor stuk op zoek te zijn naar de Indische identiteit op de Tong Tong Fair, zoals deze volgens hen er uit ziet. Doordat echter deze identiteit door iedereen op een andere manier beleefd wordt, iets dat voornamelijk afhangt van de generatie tot waartoe de persoon behoort, is het beeld dat de bezoekers hebben van het evenement heel divers. Enerzijds behoren de herkenning, de sfeer en de saamhorigheid tot de belangrijkste factoren om het evenement te bezoeken, anderzijds is er veel kritiek over het afnemen van het authentieke Indische karakter op het festival. Duidelijk is geworden dat Florine Koning gelijk lijkt te hebben in het feit dat veel mensen tegenwoordig een beeld van de Indische cultuur lijken te hebben, dat gebaseerd is op het hedendaagse Indonesië. Deze aanname wordt versterkt door het feit dat de aspecten op het evenement die het meest aan Indonesië gerelateerd zijn (het culturele programma, het eten, de Indonesische markt), het beste gewaardeerd worden door de bezoeker. Het zou ook de kritieken verklaren die het evenement te verduren krijgt wat betreft verlies van authenticiteit en toenemende commercialisering: het beeld van de Indische identiteit verandert, de nieuwe generatie Nederlands Indiërs hebben andere verwachtingen.

Geconcludeerd kan worden kritieken op het festival met betrekking tot commercialisering en het Westers worden van het evenement niet zozeer terug te verhalen zijn op de organisatie van het evenement. De organisatie zet een evenement neer die een weergave vormt van hun beeld van Indische identiteit, zoals zij deze voor ogen hebben. Het publiek van het evenement verandert echter, doordat de mensen die oorspronkelijk uit Nederlands Indië komen het festival steeds minder en minder bezoeken, simpelweg omdat er steeds minder mensen van deze generatie overblijven. De kinderen en kleinkinderen, de tweede en derde generatie heeft een ander beeld van wat de Indische identiteit is en verwachten daarom iets anders van het festival.

Hoewel het niet mogelijk is om alle etnische festivals te generaliseren aan de hand van één enkel festival, zouden de toenemende kritieken van commercialisering op etnische festivals verklaard kunnen worden door dit feit. Zoals uit de theorie gebleken, ervaren kinderen van immigranten die geboren zijn in het land waar zij wonen, anders omgaan met hun etniciteit. Omdat zij zowel de normen en waarden van de cultuur waarin hun ouders zijn opgegroeid, als die van de cultuur waarin zij wonen meekrijgen, ontwikkelen zij een ander beeld van wat 'hun etniciteit' inhoudt. Festivals die gericht zijn op die cultuur, scheppen dan ook andere verwachtingen bij verschillende generaties.

Deze uitkomst is enerzijds opvallend te noemen, omdat op basis van de theorie de verwachting was dat het Tong Tong Festival, evenals andere festivals mogelijk een gevormd zou zijn tot een instrument ter promotie van de stad Den Haag om op deze wijze toeristen te trekken. Ondanks het feit dat veel mensen van buiten Den Haag de stad bezoeken, lijkt het karakter van het festival hier niet onder te lijden. Anderzijds ligt het in de lijn der verwachting dat nieuwe generaties, van welke cultuur dan ook, dat zij een ander idee hebben van hoe een etnisch festival eruit zou moeten zien.

Om nog even kort het antwoord op de probleemstelling te formuleren: de Indische identiteit wordt nog altijd op dezelfde manier geconstrueerd als vierenvijftig jaar geleden, naar het beeld zoals de organisatie die heeft van wat de Indische identiteit is. Het evenement wordt echter op een andere manier beleefd doordat de beeldvorming van wat de Indische identiteit precies is, is veranderd. Niet zozeer het festival zelf is veranderd, als wel de bezoekers die anno 2012 het Tong Tong Festival bezoeken.

7

Discussie en aanbeveling

Tijdens mijn onderzoek ben ik tegen een aantal punten aangelopen, die nader onderzoek, of meer tijd dan beschikbaar voor deze scriptie vereisen.

Vanwege de beperkte omvang van deze scriptie kan er slechts iets gezegd worden over een gering aantal respondenten, beperkt tot dit jaar. Mijn aanbeveling voor verder onderzoek zou zijn om dit onderzoek elk jaar te herhalen, om zo een beter inzicht te krijgen in de ontwikkelingen van het evenement. Tevens is er onderzoek gedaan op één enkel festival. Uitkomsten van dit onderzoek geven een indicatie over de functie van etnische festivals in de huidige tijd, maar er kunnen hieruit nog geen harde conclusies getrokken worden over alle etnische festivals. Het is aan te bevelen om dit onderzoek te herhalen op meerdere etnische festivals, die ouder of jonger zijn, groter of kleiner, om te zien hoe uitkomsten van dergelijke onderzoeken corresponderen met resultaten uit dit onderzoek.

Ten tweede zou het interessant zijn om de rol van de media in de beeldvorming van de Indische identiteit en dus van het evenement te onderzoeken. In hoeverre speelt de manier waarop er over het festival geschreven wordt een rol? Florine Koning geeft in het interview aan dat het vooral de media is die een verkeerd beeld schetsen van de constructie van de Indische identiteit. Doordat zij weinig van de cultuur weten, is hun beleving van het evenement geen reële weergave van hoe het evenement echt is. In welke mate speelt de media van invloed op de beeldvorming op het evenement? Ook zou de media niet alleen een rol spelen wat betreft de beeldvorming op het evenement, maar zou er door de media ook een ander beeld ontstaan van 'wat nu precies Indisch is'. De tweede en derde generatie ontleent, volgens de veronderstelling, het beeld van Indische identiteit van beelden die zij binnen krijgen via media. Naar mijn idee vergt deze invalshoek meer onderzoek.

Tot slot is mijn onderzoek is gedaan vanuit een invalshoek gericht op het cultuurtoerisme. Festivals worden in deze context voornamelijk gezien als instrumenten om steden te promoten. Echter ben ik er tijdens dit onderzoek achter gekomen dat dit voor het Tong Tong festival niet helemaal het geval blijkt te zijn. Hoewel het evenement goede publiciteit is voor de stad Den Haag, lijkt het niet zo te zijn dat de stad Den Haag als zijnde, het karakter van het festival beïnvloedt. Het veranderende karakter van het Indische evenement lijkt vooral te wijten aan de opvattingen die de

bezoekers en de media over het evenement en de Indische cultuur hebben. Interessant vervolg onderzoek zou zijn in hoeverre het Tong Tong Festival van invloed is op de stad Den Haag, in hoeverre de stad meer toeristen aantrekt vanwege het festival. En op welke wijze het evenement en de stad hiervan kunnen profiteren. Kortom: welke invloed heeft een etnisch evenement als het Tong Tong Festival op Den Haag en hoe is dit terug te zien op het evenement?

Hieraan kan toegevoegd worden dat er veel bezoekers van buiten Den Haag komen. Er is in dit onderzoek niet bekend geworden of zij enkel het evenement bezoeken of dat zij ook een langer verblijf in Den Haag om het bezoek heen plannen. Wanneer dat het geval is, is het evenement dus zeer zeker wel een culturele trekpleister voor toeristen waar ook de stad van profiteert. Nader onderzoek zou dit kunnen uitwijzen.

8

Literatuur

- Adams, G.R. (1992) 'Introduction and Overview' in Adams, G. R, Gullotta, G. P. & Montemayor, R. (eds). *Adolescent Identity Formation*. Newbury Park: Sage
- Arnold, N. (2001) 'Festival tourism: recognizing the challenges, linking multiple pathways between global villages of the new century', in Faulkener et al. *Tourism in the 21st century: reflections on experience*, Londen: Continuum, pp. 130 -57
- Baarda, D.B., de Goede, M.P.M. & Van der Meer-Middelburg, A.G.E. (1996) *Basisboek Open Interviewen*. Groningen: Stenfert Kroese
- Boersma, M. (2011) (Film)festivalisering in Nederland. Universiteit Utrecht (masterthesis)
- Boogaarts, I. (1992) "Food, fun and festivals. De festivalisering van de stad" In *De Uitstad. Over stedelijk vermaak*. Utrecht: Jan van Arkel, pp 119-131
- Centraal Bureau voor de Statistiek. www.cbs.nl, geraadpleegd: januari 2012
- Cultuurplan Rotterdam Festivals 2009 – 2012.
http://www.rotterdamfestivals.nl/media/080124_rf_cultuurplan_festival_LR_incl_corr.pdf.
Geraadpleegd: april – mei 2012
- Evans, G. (1996) 'The Millenium Festival and urban regeneration – planning, politics and the party', in Robinson, M. et al (eds) *Managing Cultural Resources for the Tourist*, Sunderland: Business Education Publishers, pp. 79-98
- Eriksen, T. H. (2002) *Ethnicity and Nationalism: Anthropological Perspectives*. London: Pluto Press.
- Getz, D. (1994) 'Event tourism and the authenticity dilemma', in Theobald, W.F. (ed) *Global Tourism*. Oxford: Butterworth Heinemann, pp. 409-27.
- Hall, C.M. (1992) *Hallmark Tourist Events: Impacts, Management and Planning*, Londen: Belhaven Press.
- Hart, H, Boeijs, H, Hox, J. (2007) *Onderzoeksmethoden*. Den Haag: Boom/Lemma
- Hilberink, R. (2005) The Gergiev Festival Formula: Success, Struggle & Survival. Universiteit Utrecht (masterthesis)
- Horst, H. van der. (2012) Desire and Seduction: Multiculturalism and festivals. *Quatidian. Dutch Journal For the Study of Everyday Life*.
- Hughes, H.L. (1996) 'Redefining cultural tourism', *Annals of Tourism Research*, 23(3), pp 707-9

- Jonker, L. (2009) OVERBOEKERS EN FESTIVALCOWBOYS - Conflicterende belangen van podia en festivals in de popsector. Universiteit Utrecht (masterthesis)
- Kirschenblatt-Gimblett, B. (1998) *Destination Culture: Tourism, Museum and Heritage*, Berkeley: University of California Press
- Koning, F. (2009) *De Pasar Malam van Tong Tong. Een Indische onderneming*. Den Haag: Stichting Tong Tong
- Klamer, A. (2008) Wanneer zijn we authentiek? *Management Executive*, (september/oktober), 14-18
- Kruijver, L. (2009) Respons blik terug op dertig jaar festival.
<http://www.respons.nl/artikelen/EB%20Live%20-%20Respons%20blik%20terug%20op%20dertig%20jaar%20festivals.pdf>
- Laan, van der L. (2010) Authenticiteit van toeristische lokaties. Een onderzoek naar authenticiteit onder consumenten en reisorganisaties. Universiteit van Tilburg (masterthesis)
- Lapod, A. en Papavoine-van der Enden, E. (2011) Hubungan - Transnationalisme en integratie onder Indische Nederlanders van de tweede en derde generatie. Erasmus Universiteit Rotterdam (masterthesis)
- Logothetidou, F. (2010) FESTIVALS AND THEIR IMPACT ON THE HOST COMMUNITY - The case of Thessaloniki International Film Festival. Erasmus Universiteit Rotterdam (masterthesis)
- MacCannell, D. (1973) Stages authenticity: Arrangements of social space in tourist settings. *The American Journal of Sociology*. Vol. 79, No3, 589-603
- MacLeod, N.E. (2006) 'The placeless festival: identity and place in the post-modern festival', in Picard, D. en Robinson, M. (eds) *Festivals Tourism and Social Change: Remaking Worlds*. Clevedon: Channel View, pp. 222-37
- Nationaal Kompas Volksgezondheid (2012) www.nationaalkompas.nl, geraadpleegd: januari 2012
- Noordman, Th, B.J, Kroes, M, en de Graauw, C. A. H. (2005) Festivals en gemeentelijk beleid in Nederland, Rotterdam, pp. 2-3
- Nora, P. (1984) *Les lieux de mémoire*, Paris: Gallimard
- Phinney, J.S., Romero, I., Nava, M. & Huang, D. (2001) 'The role of language, parents, and peers in ethnic identity among adolescents in immigrant families', *Journal of Youth and Adolescence* 30, pp. 135-153
- Picard, D. en Robinson, M. (2006) (eds) *Festivals Tourism and Social Change: Remaking Worlds*. Clevedon: Channel View
- Pine, B. & J. Gilmore (2008) *Authenticiteit*. Den Haag: Academic Service
- Reijnders, S. (2009). Plaatsen van verbeelding. Een etnografie van de TV detective tour. *Tijdschrift voor Mediageschiedenis* 12(1), pp. 132-155

- Rittichainuwat, B. (2008) Responding to disaster: Thai and Scandinavian tourists motivations to visit Phuket, Thailand. *Journal of travel research* 46, pp. 422-432
- Richard, G. en Wilson, J. (2005) Developing creativity in tourist experiences: A solution to the serial reproduction of culture? Elsevier Ltd
- Silverman, D. (2001) Interpreting qualitative data: Methods for analysing talk, text and interaction: 2nd edition, London: Sage
- Smith, M. (2009) *Issues in Cultural Tourism Studies*. London: Routledge.
- Schoenmakers, H. (2007) 'Festivals, theatrical events and communicative interactions', T. Hauptfleisch et. al. *Festivalising! Theatrical events, politics and culture*, Amsterdam: Rodopi
- Stebbing, R. A. (1996) *Identity and Cultural Tourism*. Canada: University of Calgary
- Stichting Tong Tong (2012) www.stichtingtongtong.nl, geraadpleegd: januari-mei 2012
- Tong Tong Fair (2012) www.tongtongfair.nl, geraadpleegd: januari-mei 2012
- Tong Tong Festival (2012) www.tongtongfestival.nl, geraadpleegd: januari-mei 2012
- Unesco (2012) www.unesco.org, geraadpleegd: april – mei 2012
- Veld, S de (2011) Festival bezoek: waarom? Erasmus Universiteit Rotterdam (masterthesis)
- Verkuyten, M. (1999) *Etnische Identiteit: Theoretische en Empirische benaderingen*. Amsterdam: Het Spinhuis
- Verkuyten, M. (2010) *Identiteit en Diversiteit: De Tegenstelling Voorbij*. Amsterdam: University Press
- Verkuyten, M. (2005) The Social Psychology of Ethnic Identity. *Chapter 4: Ethnic minority identity: place, space and time*. New York: Psychology Press
- Waller, J. & S. Lea (1998). Seeking the real Spain? Authenticity in Motivation. *Annals of Tourism Research*, 25, (4), pp. 110- 129
- Wang, N. (1999) Rethinking Authenticity in tourism experience. *Annals of tourism research*, 26 (2), pp. 349-370
- Zeppel, H. en Hall, C.M. (1992) 'Arts and Heritage Tourism' in Weiler, B. en Hall, C.M. (eds) *Special Interest Tourism*. Londen: Belhaven Press, pp. 47-65.

9

Bijlagen

I. Overzicht tabellen en figuren

II. Topiclijst interview organisatie Tong Tong Festival 2012

III. Transcript interview organisatie Tong Tong Festival 2012

IV. Observatieformulier bezoekers Tong Tong Festival 2012

V. Enquête bezoekers Tong Tong Festival 2012

VI. Overzicht algemene gegevens bezoekers Tong Tong Festival 2012

VII. Overzicht antwoorden enquête bezoekers Tong Tong Festival 2012

VIII. Uitwerking enquêtes bezoekers Tong Tong Festival 2012

Bijlage I. Overzicht tabellen en figuren

- Figuur 2.1 De plaats van festivals binnen de evenementen

- Figuur 5.1 Leeftijd bezoekers
- Figuur 5.2 Bezoekers afkomstig uit Zuid-Holland
- Figuur 5.3 Nationaliteit bezoekers
- Figuur 5.4 Festival eerder bezocht
- Figuur 5.5 Frequentie bezoek
- Figuur 5.6 Reden bezoek Tong Tong Fair 2012
- Figuur 5.7 Belangrijkste aspecten bezoek Tong Tong Fair 2012
- Figuur 5.8 Negatieve aspecten Tong Tong Fair 2012

II. Topiclijst interview organisatie Tong Tong Festival 2012

Interview // Organisatie Tong Tong Festival – Den Haag 2012

Hoofdvraag: Hoe wordt een notie van Indische identiteit geconstrueerd en beleefd op het Tong Tong Festival in Den Haag?

Deelvraag 1: Hoe wordt de Indische identiteit uitgedragen op het festival?

Deelvraag 2: Hoe wordt de Indische identiteit beleefd door de bezoekers op het festival?

Doelstelling interview: achterhalen hoe de Indische identiteit wordt geconstrueerd door de organisatie van het Tong Tong Festival 2012.

Inleiding

Allereerst bedankt voor uw tijd en medewerking aan dit onderzoek. Ik zal nog even kort herhalen waar het onderzoek over gaat. Mijn onderzoek richt zich op het uitdragen en beleven van een bepaalde etniciteit, in dit geval op de Indische. Doel van dit interview is achterhalen hoe de Indische identiteit wordt uitgedragen door de organisatie van het festival en welke factoren hierbij een rol spelen. Het interview zal worden opgenomen door middel van een geluidsrecorder, heeft u daar bezwaar tegen? Alle informatie zal uitsluitend gebruikt worden voor mijn afstudeeronderzoek. De geluidsopname zullen worden uitgewerkt tot een verslag, mag ik hierin uw naam gebruiken? Het interview zal ongeveer een half uur tot drie kwartier in beslag nemen, heeft u tot zover vragen?

Topiclijst

1. Algemene gegevens

Naam:

Leeftijd:

Etniciteit:

Datum:

Locatie:

2. Achtergrond

Beginvraag: Wat kunt u mij vertellen over de oorsprong van het Tong Tong Festival?

Alternatief: Kunt u mij iets vertellen over het ontstaan van het Tong Tong Festival?

- a. waar ligt de oorsprong van het festival?
- b. wat is het profiel van de organisatie?

3. Doelstellingen

Beginvraag: Kunt u mij iets vertellen over de concrete doelen van de organisatie?

Alternatief: Kunt u mij vertellen wat de organisatie wil bereiken met de organisatie van dit evenement?

- a. Hoe worden deze doelen bereikt?
- b. Met welke uitdagingen wordt de organisatie geconfronteerd?

4. Ontwikkelingen

Beginvraag: Wat kunt u mij vertellen over de ontwikkelingen die het festival heeft doorgemaakt in de afgelopen jaren?

Alternatief: Welke veranderingen hebben er door de jaren heen plaatsgevonden?

- a. Hoe is de beeldvorming van de Indische identiteit door de jaren heen veranderd?
- b. Met welke kritiepunten heeft het festival te maken (gehad)
- c. Welke belangrijke keuzes zijn er gemaakt tijdens de ontwikkeling van het festival?

5. Indische identiteit

Beginvraag: Wat kunt u mij vertellen over de Indische identiteit?

Alternatief: Wat is volgens u de Indische identiteit?

- a. Hoe wordt de Indische identiteit gepresenteerd op het festival?
- b. Welk beeld van de Indische identiteit wil de organisatie neerzetten?
- c. Kunt u mij iets vertellen over de keuzes die gemaakt worden in de presentatie van de Indische identiteit?

Afsluiting

Ik ben nu aan het eind van mijn interview gekomen. Heeft u nog iets gemist of heeft u nog iets toe te voegen? Bedankt voor uw tijd. Kan ik contact met u opnemen als ik verder nog vragen heb? Zo ja, hoe kan ik u bereiken?

Bijlage III. Transcript interview organisatie Tong Tong Festival 2012

Interviewer: Roxanne Doejaaren
Respondent: Florine Koning, Communicatie en PR Tong Tong Fair
Duur van het interview: 52 minuten
Datum: 10 april 2012
Locatie: Rotterdam

Interviewer: Wat kunt u mij vertellen over de oorsprong van het Tong Tong Festival?

Florine Koning: Het is in 1959 begonnen, als een *fundraising* voor een stichting, een kleine groep mensen rond het tijdschrift Tong Tong, dat was een Indisch tijdschrift onder leiding van ... Robinson, dat was een pseudoniem voor Jan Boon, en die groep mensen hielden zich bezig met toneel, literatuur en muziek. Zij wilden graag een culturele vereniging oprichten, ze hadden geld nodig en dat hadden ze niet, want ja.. 1959, we waren uit de wederopbouw aan het gaan in Nederland, dus er was nog geen geld. Toen riep iemand: laten we een Pasar Malam organiseren. Dat is heel snel, heel ad hoc gebeurd in de Haagse dierentuin, die nu al heel lang niet meer bestaat, maar die toen tegenover het Maliveld stond. En dat was eigenlijk voor het eerst.. er kwamen iets van 3000 mensen, dat was meteen een groot succes. Het was voor het eerst na het afschuiven van Indië, dat er zoveel Indische mensen bij elkaar waren. Dan hebben we Indische Nederlanders, dat waren Nederlanders die in Nederlands Indië waren geboren en getogen. Een beetje een misverstand in Nederland in de beeldvorming is dat je altijd denkt aan Rudie Kousbroek of Adriaan van ... , dus mensen die wit zijn, terwijl de meerderheid van Nederlandse Indiërs had gewoon een kleurtje, want in de loop der eeuwen en decennia, is er veel vermengd, dat waren gewoon Nederlandse staatsburgers die naar Nederlandse scholen gingen en Nederlands werden opgevoed, maar ook een Aziatische twist hadden. Er was bijvoorbeeld heel veel Hawaïaan muziek in de kolonie.

Maar dus die eerste Pasar, dat was heel bijzonder. Dat eigenlijk iedereen zei: dit gaan we elk jaar organiseren. En de mensen die het toen organiseerden, het is een familiebedrijf, dat zijn nog steeds de mensen die het nu organiseren. Dus goed, zo is het eigenlijk begonnen, als fundraising voor een cultureel programma en uiteindelijk is dat culturele programma helemaal geïncorporeerd in het

evenement zelf. Of eigenlijk was het voor de Indische culturele vereniging, is het eigenlijk in het evenement zelf gekropen. Het was één van de eerste evenementen waar je spullen kon kopen, waar je op locatie kon eten en waar ook altijd amusement podia waren. Dat was nog heel kleinschalig. Op de cover van het boek (De Pasar van Tong Tong, een Indische onderneming, red.) staat een foto van de eerste editie van het evenement. En het heeft altijd.. zodra het zich ging ontwikkelen tot iets wat elk jaar zou gaan gebeuren.. heeft altijd de doelstelling gehad om een doelgroep evenement te zijn, dus voor en door Indo's, het is altijd georganiseerd, vanuit wij willen laten zien wat de Indische cultuur nou precies is. Want die Indische Nederlanders, die in Nederland kwamen, die repatriëren uit de oud kolonie Nederlands Indië. Die merkten hier in Nederland, dat Nederlanders vaak helemaal niet wisten wie ze nou waren. Heel veel Nederlanders die dachten als ze een bruiner iemand zagen, dat zijn vast Indonesiërs die fout zijn geweest ofzo, terwijl dat de Nederlandse burgerschap, is echt heel belangrijk in de Indische cultuur; het zijn Nederlanders. Het zijn kinderen van oost en west: bijna allemaal hebben ze een Europese vader of voorvader en een inlandse (zo noemde je dat vroeger nog) moeder. En dat waren ook de eerste grote groep gekleurde Nederlanders. Dus die wilden gewoon laten zien: dit zijn wij, dit doen wij. En wees welkom, kom kijken, neem iemand mee. En in de beeldvorming, als ik te maken heb met journalisten of eh vrienden of kennissen ofzo, die denken heel vaak: dat is niets voor mij, want het is echt iets voor en door Indo's en dat is helemaal niet waar.

Interviewer: Dus als ik het goed begrijp, het is echt ontstaan vanuit een groep mensen die zelf uit Nederlands Indië kwamen en hier in Nederland die Indische etniciteit wilden representeren en mensen kennis wilde laten maken met hun cultuur.

Florine Koning: Precies, precies, dit hoort ook bij het Nederlandse erfgoed en ook dit is belangrijk om te laten zien.

Interviewer: Ok, en is dit ook nu nog terug te zien in de organisatie?

Florine Koning: Ja, heel sterk. Het is heel groot geworden, het is eigenlijk van 3000 naar in het recordjaar van de 50^e editie, kwamen 133.000 mensen. Het duurde ook veel langer. Het begon met 3 dagen, werd toen 5 dagen, 7 dagen, 10 dagen naar 12 dagen en het duurt nu nog steeds 12 dagen. Het heeft ook met de generaties te maken. In de eerste edities, in de jaren '60, kwamen de meeste mensen ook echt nog uit Indië en wat er werd verkocht, dat deed helemaal niet te zake, er was ook een kermis enzo, er stonden koelkasten en brommertjes. Mensen denken dat het verwesterd is, maar dat is niet zo, in tegendeel! Het is juist heel Oosters geworden. Maar de mensen kwamen gewoon uit Indië dus de programma's, het theaterprogramma, dat was vooral literatuur en muziek. Maar die mensen hadden natuurlijk hele andere vragen. Modern Indonesië bijvoorbeeld, dat kon toen helemaal niet, want er was een slechte relatie met Indonesië. Maar de mensen zelf, die konden

het ook allemaal niet aan, die hadden meestal grote trauma's. Toen de tweede generatie kwam, die kinderen die hier in Nederland geboren waren in de jaren '60, toen die ook in het festival gingen werken, die hadden hele andere vragen. Die wilden gewoon die dingen weten, hoe was dat dan met die repatriëring, wat is er meegemaakt in de oorlog in Indië, die gingen andere vragen stellen, die ze van hun ouders nooit gehoord hadden omdat die eerste generatie Indisch Nederlanders daar niet over wilden praten. Die moesten een heel nieuw leven opbouwen, waren vaak getraumatiseerd en die zeiden tegen hun kinderen: doe nu maar goed je best op school en praten er nooit meer over maar die tweede generatie die wilden wel graag vragen stellen en dat zie je heel sterk terug op het festival. Er werden tentoonstellingen georganiseerd, hele grote tentoonstellingen over de repatriëring; er werd dan zo'n schip nagebouwd, met passagierslijsten maar ook over onbekende geschiedenis verhalen. Bijvoorbeeld wij in Nederland denken dat de meeste mensen in Japenkampen hebben gezeten, terwijl de meeste Nederlandse staatsburgers niet in het kamp zaten maar die moesten rennen voor hun leven buiten het kamp. Dat is een heel onbekend verhaal, maar dat is deels erkend ook. Dat soort thema's werden allemaal gekozen om bezig te zijn met het bewaren van verhalen en geschiedenistijden.

Interviewer: Dus om het even samen te vatten, de organisatie is opgezet uit een drang naar samenzijn, hechtten veel belang aan het Indische verhaal, maar meer vanuit het idee van samenkomen. Pas later, de tweede generatie is echt vragen gaan stellen en het verhaal gaan vertellen.

Florine Koning: Ja, dat is medio jaren '80, enne.. de tweede generatie, Siem Boon, dat is de kleindochter van Robinson, zij had heel veel vragen van ja, ik wil gewoon weten hoe het zit. En zij zag ook dat in de Nederlandse geschiedschrijving helemaal geen aandacht was voor Indië. Zij dacht: straks is iedereen dood. En hier kwamen nog steeds 100.000en mensen kwamen bij elkaar en die gingen vragen stellen. Er kwamen ook veel meer theaters meer 400 voorstellingen. Echt 100en programma's. Licht amusement, maar ook debat en talkshow, lezingen over allerlei verschillende onderwerpen. Over modern Indonesië, maar ook over Indië en gewoon geschiedenis. All history, tentoonstellingen.

Interviewer: En als we kijken naar het profiel van de organisatie nu, bestaat de organisatie nog steeds voornamelijk uit Indische mensen?

Florine Koning: Nou ik ben zelf niet Indisch, heb wel een opa uit Indië, maar dat is wel een hele oude opa die ik nooit gekend heb uit 1883, dus ik ben helemaal niet Indisch opgevoed, maar 3 op de 4 Nederlanders heeft een band met Indië. Mijn opa en oma zijn er kort geweest en mijn vader die is er

als militair geweest. Zijn broer ook en mijn tante heeft daar als rode kruis medewerker gewerkt. Zo hebben heel veel Nederlanders een speciale band met Indië of Indonesië.

Maar in de organisatie nu, je hebt stichting Tong Tong, die in 1960 is opgericht, die in de late jaren '60 de Pasar is gaan organiseren en ehh nu bewaakt stichting Tong Tong het culturele profiel. We doen nog steeds, proberen nog steeds zoveel mogelijk kennis over Nederlands Indië te verspreiden, maar we geven ook een hele moderne draai. We vinden gewoon cultuurmixen heel leuk. We zetten de blender op de hoogste stand en gooien er oost en west in. Moderne dansers uit west die programma's maken met traditionele dansers uit Indonesië. Maar stichting Tong Tong houdt zich dus bezig met het culturele profiel, het Tong Tong festival, bestaand uit een aantal theaters geprogrammeerd door de stichting Tong Tong en daarnaast heb je de software, de culturele identiteit, het hart van het evenement en daarnaast heb je de commerciële activiteiten: de Pasar, de verkoopstands en de eetwijk met tientallen restaurants en waroengs. En het hele evenement, de Tong Tong Fair wordt georganiseerd door Pasar Malam bv. Dus je hebt een zakelijk deel, omdat dat van de belasting dienst moest. Dus je hebt een cultureel en een zakelijk deel. Iemand moet de tenten bestellen, tekenen, opbouwen. En het is ook zo dat het culturele programma, dat wordt betaald vanuit de opbrengst van die bv. Het is not for profit, we willen natuurlijk wel winst maken, maar dat geld wordt gebruikt om de culturele programma's te financieren. En dat is eigenlijk altijd zo geweest, ook toen we begonnen in de jaren '60. Alles op het podium stond werd gewoon zelf betaald. We zijn natuurlijk entreeheffend en we verhuren stands. Dat geld is de portemonnee en daarmee proberen wij dus het culturele programma te maken.

Interviewer: Ok, dat lijkt me heel duidelijk. U zei net al iets over de Indische etniciteit verspreiden. Is dat ook daadwerkelijk het belangrijkste doelstelling van het festival?

Florine Koning: Ehhh, laten zien wat de Indische cultuur is en ook mensen inspireren om er iets mee te doen. Dus inspiratie is een hele belangrijke doelstelling en dat doen we door ten eerste. Ben je Indonesiër of ben je Nederlander, wie ben je nou. Nou dat hoeft je bij ons nooit te vragen: want de meeste indo's voelen zich dan ook echt Indo. Dus dat is die belangrijke sociale functie van het evenement. De mensen nemen ook allemaal vrienden mee, je ziet ook enorm veel Hollanders die ook geraakt worden door de sfeer en die gewoon elk jaar komen en helemaal ver-Indischt zijn. En dat is leuk, omdat er een hele gastvrije sfeer is.

Interviewer: U zei net dat u graag mensen wilt inspireren om iets te doen met die Indische cultuur, kunt u mij uitleggen wat u daar dan mee bedoelt?

Florine Koning: Nou bijvoorbeeld als mensen niet actief of bewust bezig zijn met Indisch zijn maar wel op sociaal niveau komen om lekker te shoppen en te eten. Want daar komen gewoon de meeste mensen voor. Alle theaters zijn gratis dus je kunt zomaar het programma inlopen of een workshop gaan doen en dan kan je toch iets wakker kussen bij zo iemand en die dan toch denkt of iets herkent van goh dat herken ik van mijn ouders of mijn opa en oma of die iets leert. Zelf bijvoorbeeld bepaalde vooroordelen had, dat hij erachter komt van ja ik wist eigenlijk helemaal niet dat dat zo in elkaar stak. We hebben veel educatieve programma's. Maar het kan ook iemand zijn die zegt: ik vind de muziek heel interessant ik ben zelf ook musicus en ik wil daar iets mee gaan doen. Dus dat je mensen inspireert iets met die Indische cultuur te gaan doen. En of je nou zelf Indisch bent, dat doet er niet toe. Het gaat erom dat je een fusion maakt, of een crossover, in moderne termen, tussen oost en west. Je kunt muziek doen, je kunt toneel doen of een theatergroep uit Indonesië, die spelen een heel bekend verhaal van een Indonesische schrijver. En ja, dat is hartstikke leuk. We willen gewoon mensen motiveren: doe iets met die cultuur. De Indische cultuur is een vast onderdeel van het Nederlandse erfgoed. Dat vinden wij en vanuit die gedachte organiseren wij het en dagen mensen uit: ga daar iets mee doen. Heel vaak wordt gedacht: de kolonie bestaat niet meer, dus de Indische cultuur bestaat niet meer. Maar dat is natuurlijk niet zo. Er zijn heel veel Indische mensen, die hun cultuur heel belangrijk vinden. En dat de media altijd heel erg in cliché's denkt en alleen vindt dat iemand als Tante Lien kan komen, en verder is de vraag elk jaar: wanneer houdt het op? Ja dat is echt een probleem: een heel stereotype verhaal. Wij willen iedereen gewoon die daar belangstelling voor heeft, laten zien hoe leuk het is. Of het ze zelf laten uitzoeken.

Interviewer: Dus eigenlijk het leren en kennis laten maken met het eigen etniciteit of het verleden, of dat nou de Indische is of de Nederlandse?

Florine Koning: Ja precies, het is ook jouw erfgoed. Voor jou is het ook leuk om er te zijn. En jij ziet ook zeker weten bepaalde dingen, bijvoorbeeld bepaalde workshops. Dat is hartstikke leuk. Dat is ook jouw erfgoed en ook voor jou wordt het georganiseerd. Dat is de gedachte. De helft van de bezoekers is ook Hollands. Dat zijn mensen die meekomen met Indische vrienden of familie, die ermee zijn getrouwd. Ja het is gewoon 1 groot gemixt publiek.

Interviewer: Hebben jullie bepaalde veranderingen gezien op het festival zelf, door de jaren heen?

Florine Koning: Wat voor soort veranderingen bedoel je?

Interviewer: Bijvoorbeeld over die beeldvorming van de Indische etniciteit waar u het over had.

Florine Koning: Nou, we doen het nu voor de 54e keer. Wat mij opviel toen ik onderzoek deed naar de beeldvorming, ik heb bijvoorbeeld knipselmappen vanuit de jaren '60.. en ehh wat mij opviel is

dat in de '70 de clichés zijn ontstaan. Dan zie je ineens dat er nauwelijks nog op scholen iets verteld wordt over de kolonie en het Indische verleden, dat het eigenlijk een beetje een taboe verhaal is geworden. Want kolonie is fout en dat ook eigenlijk ook als je uit die kolonie afkomstig bent, of kind van iemand uit die kolonie dan moest je het daar niet over hebben. Je ziet dan ook tegelijkertijd in de jaren '70 dat luchtvaart goedkoper wordt. Mensen gaan voor het eerst naar Indonesië op vakantie en zien daar een moderner Indonesië en dan komen ze naar de Pasar en gingen vergelijken. En dan ontstaan de vooroordelen en de clichés over het is heel commercieel of het is het is helemaal niet echt. Nee want zij gaan naar een marktje in Indonesië en het is nooit het voorbeeld geweest. Dus ze komen dan naar de Pasar, terug in Nederland en zien dan allerlei elementen die anders zijn dan wat zij in Indonesië hebben gezien. Dan snappen ze bijvoorbeeld niet dat er Rock en Roll is of country of Hawaiian, terwijl dat juist heel erg Indisch is, maar dat begrijpen ze dan niet. En dan zie je clichés ontstaan en die duren eigenlijk tot op de dag van vandaag. En dat vind ik heel treurig. Het lukt heel moeilijk om het culturele programma in het voetlicht te brengen, omdat de meeste media helemaal gefocussed zijn op een gestold beeld. Zij vinden dan Tante Lien echt Indisch, weet je wie Tante Lien is?

Interviewer: Nee

Florine Koning: Iteke van Dort, die had in de jaren '70 een cabaret tyetje. Een Indisch tante met een leuke accentje. Zij treedt daar nog steeds mee op. Zij is het beeld geworden voor alles wat Indisch is en daarmee ook voor alles wat wij organiseren. Ze zoeken alleen naar Tante Lien. Dus dan kun je een heel goed dansprogramma hebben met de beste dansers van Bali of van het Nationaal Danstheater, daar schrijven ze niet over. En als het in een schouwburg staat, schrijven ze er wel over. Wanneer het in een schouwburg is met een witte directeur tussen stenen muren. Dus je ziet gewoon dat het beeld van de Indische cultuur en dus ook van ons evenement is eh.. is min of meer statisch. Mensen begrijpen het niet.

Interviewer: Dus doordat de mensen die nu naar het festival gaan, alleen het beeld hebben van het moderne Indonesië, dat zij meekrijgen via de media of dankzij vakantie ..

Florine Koning: Ja precies, dat vat je heel goed samen. Wat je ook ziet.. dat wat ik net in het begin zei.. Dat mensen denken 'het is Westers geworden', maar we waren altijd een fusion evenement met oost/west en de mensen die dat roepen.... Er staan ook standhouders he, bijvoorbeeld een standhouder die leren tassen verkoopt.. er komen ook tientallen standhouders over uit Indonesië en die komen met allerlei handel over. Er zijn ook mensen die snoep verkopen, mensen met allemaal eten en ehm.. dan begrijpen ze niet.. dan zeggen ze: dat is heel Westers. Terwijl vroeger, toen waren er helemaal geen standhouders uit Indonesië. Toen werden er brommertjes verkocht en koelkasten.

Maar weetje, toen deed het er helemaal niet toe. Het was meer een huishoudbeursje waar allemaal Indische mensen kwamen. En de afgelopen 20 jaar is het juist heel Oosters geworden want wij merkten dat mensen die Westerse stands niet leuk vonden want dan snapten ze het niet meer, dan vroegen zij: wat doet zo'n standhouder daar? Daarvoor zijn nu tientallen standhouders uit Indonesië voor in de plaats gekomen met zeecontainers vol met spullen die zij komen verkopen. En als je puur gaat onderzoeken hoeveel standjes er vroeger Westers waren, net als die brommertjes, maar ook ijs of kermisstands, dan is het nu juist verroosterd. En de mensen zijn natuurlijk Westerser geworden, want die kinderen zijn allemaal hier geboren dus die beleven hun Indische cultuur op een hele andere manier, die hebben hele andere vragen. En hun kinderen, de 3^e generatie en 4^e generatie die staan weer verder daar vandaan. Maar die heeft ook weer zijn eigen vragen.

Interviewer: Er worden binnen de organisatie van het festival dus wel keuzes gemaakt om te voldoen aan de vraag van het publiek?

Florine Koning: Ja, het culturele programma, dat is juist veel groter geworden en dat is veel groter dan in de jaren '70, veel serieuzer ook. Dat komt weer door die tweede generatie die in de organisatie van het evenement zit en dat belangrijk vond om daar iets mee te gaan doen. Maar het evenement bestaat, heel oneerbiedig gezegd, uit: shoppen, eten en cultuur happen. En het is 20.000 vierkante meter groot en alles is overdekt. En de beeldvorming is gewoon heel merkwaardig. Dat komt ook doordat wij heel lang bestaan. Ze denken dat het heel westers is geworden en dan kijken ze naar een standje dat zij zien staan en daar staan heel veel producten die met wellness te maken hebben, zoals massagestoelen. Dat vinden heel veel mensen stom, want die willen echt alleen maar houten snijwerkjes hebben uit Azië ofzo of dingetjes als wierrookstokjes, maarja als je een hele beurs hebt met alleen maar wierrookstokjes raak je ook verveeld. Maar die stoelen he.. Als je in Azië komt zie je die overal staan dus echt super Aziatisch maar dat is iets dat mensen dan niet begrijpen en vinden dat dan heel stom. En wij hebben ook wel eens sauna's gehad, een standhouder. Dat snapten mensen ook niet. Voor onze organisatie, wij organiseren een beurs met veel wellness producten om je lekker te voelen, massageproducten, crèmes heel veel edelstenen en allerlei sieraden kun je kopen. En of dat nou direct uit Azië komt, dat maakt eigenlijk niet uit. Maar mensen zijn daar heel fel op. En dan ja.. je probeert daarin natuurlijk wel tegemoet te komen. In het culturele programma niet hoor, geen enkele concessie, die bepalen we zelf! We willen mensen prikkelen, stimuleren, enthousiasmeren. We zijn heel lang het enige podium geweest waar bepaalde muziek op gemaakt kon worden waardoor die muziek nog bestaat in Nederland en daardoor zijn er nog steeds mensen in Nederland die dat maken. Omdat er een podium was, ons podium.

Interviewer: Dus tijdens het culturele programma gaat het vooral om het uitdragen van de Indische etniciteit of gaat het daar ook om de mix?

Florine Koning: Ja ook de mix, dus eh.. we hebben theater met gesproken woord, dus lezingen, debat, interviews, heel veel literatuur. We hebben een theater voor muziek dans en toneel. Dat is natuurlijk altijd gemixt he. De meeste artiesten zijn ook bezig met cross-over. We zijn echt een wereldmuziek podium en wereldmuziek, dat is echt *fusion*. Maar gesproken woord gaat vaak over historische onderwerpen, psychologische onderwerpen. Dan hebben we ook workshops theater, dus daar leer je van alles. Of vliegers maken, in Nederlands Indië werd heel veel gevliegerd en voor kinderen poppenspel, workshops hoe doe je dat zelf, dat soort dingen.

Interviewer: Dus ondanks dat het toch heel erg cross-over is, heeft het festival nog wel als belangrijkste doel die Indische etniciteit uitdragen. Hoe wordt dan precies die Indische etniciteit neergezet? Wat is heel beeld van de organisatie van 'de' Indische etniciteit?

Florine Koning: Nou echt een mengcultuur, een mengcultuur van oost en west. En wij zijn overigens, wat wij dus niet willen.. kijk iedereen moet het zelf uitzoeken, wat voor hemzelf betekent, ook als 2e, 3e, 4e, generatie. Dus wij zijn niet de norm. Wij maken een cultureel programma, dus het theater programma, los van die beurs en het eetfestijn, waarmee wij mensen willen prikkelen, laten zien wat er is, waarmee we willen stimuleren. Maar wij pretenderen dus niet dat wij dé definitie hebben van dit is Indisch en dat mensen dat zo moeten voelen. Ehm.. dat willen we helemaal niet. Dit is gewoon wat wij programmeren en mensen moeten zelf kijken wat ze ervan vinden. Want ja weetje.. wat vaak in de beeldvorming, ook bij andere festivals, komt het begrip authentiek kijken.. en ja.. wat is authentiek? Wat is er heden ten dage in godsnaam nog authentiek? En wij zijn dus een heel authentiek festival, omdat van uit onze geschiedenis, we zijn een familiebedrijf dat het al heel lang organiseert.. ja een mengcultuur is niet authentiek.. maar misschien ook juist wel. Het heeft hele specifieke kenmerken. Het grootste kenmerk van de Indische cultuur is gastvrijheid en eh.. het is misschien wel een duidelijk voorbeeld, de Indische rijsttafel, waar allerlei bakjes met allerlei gerechtjes op tafel staan, dat is een Nederlandse uitvinding. En die is een paar eeuwen geleden in de kolonie ontstaan en ... Nederlands Indië was natuurlijk een moslimland maar je had ook christenen er wonen en boeddhisten en die Indische rijsttafel was een tafel waarop elke religie samenkam. Vlees en varken, kip en vegetarisch, dus iedereen kan er iets van eten. Zo is ook de Indische cultuur, mensen hadden een beetje oost en een beetje west. Dat betekende dat je eigenlijk altijd aan het verzoenen was, mensen bij elkaar brengen. De Indische cultuur ademt gastvrijheid. Iedereen is welkom, iedereen kan komen eten want er staat altijd iets voor jou op tafel. En dat is ook wat wij met het festival willen, iedereen is welkom. Ook Nederlanders vinden het heerlijk bij ons, dat zeggen

zij zelf, omdat het zo hele relaxte sfeer is. Ook moslims en christenen, mensen die het geen zier interesseert, het geloof. En zo organiseren wij het ook.. en dat is eigenlijk heel erg Indisch. Je kan iedereen toelaten aan die tafel en wij zetten eigenlijk die tafel neer op het Malieveld.

Interviewer: Eigenlijk zou er dus gezegd kunnen worden dat juist die mix van oost en west, van alles bij elkaar, juist datgene is dat het festival authentiek maakt, wat de authentieke Indische etniciteit genoemd zou kunnen worden, als ik u goed begrijp?

Florine Koning: Ja, absoluut. En eh.. de grondlegger, Robinson die was ook, die heeft ook over die mixcultuur geschreven, dat dat juist een hele specifieke cultuur is geworden. Dat is een heel complex verhaal. Een Indo beschouwt zijn cultuur als iets heel bijzonders. Als je hem vraagt, joh wat is nou Indisch.. toen zei de programmadirecteur.. die kreeg de vraag voor de zoveelste keer.. toen zei ze: 'ik ben Indisch'.. Ik ben een Indo, het is gewoon heel moeilijk om te definiëren. De meeste jongeren zeggen altijd: lekker eten met je familie. Maar dat zeggen Italianen ook, dat zegt bijna elke cultuur, behalve een Hollander. Dus ja wat is het dan? Siem had het gedefinieerd op basis van de rijsttafel, het belangrijkste kenmerk is gastvrijheid. En dat is ook op het festival heel goed te voelen. Wij enquêteren elk jaar, en de nummer 1 waarom mensen komen is de sfeer. Nummer 2 het eten en op nummer 3 de culturele programma's.

Interviewer: Dus de bezoekers komen ook voor die gastvrijheid. Dat is voor de bezoekers het belangrijkste naar uw idee?

Florine Koning: Een paar jaar geleden liep ik op de Grand Pasar, een hele grote beurs met al die stands, heel erg gaaf om te zien, ligt ook allerlei fruit, onder andere Durian, een stekelige vrucht en als je in Azië bent mag je die niet meenemen je hotelkamer of in een taxi of vliegtuig, want het stinkt enorm. En die is er dus ook op het festival, zodra deze is gearriveerd.. Er liep een jongen achter mij en die was denk ik 17, die kwam met zijn vriend en.. *snuift de geur van de vrucht* en zegt: ik ben weer thuis. Dat is dus die ervaring. Het is thuis, ook al is het verwaterd, Indisch is altijd verwaterd want het is een mix, maar net een slagje verder, hij had wel die Indische trekken en voor hem was het helemaal thuis. Het grappige is dat ook veel Hollanders, die vinden het ook heel verslavend en het heeft voor hen ook heel veel betekenis, die zeggen: het is ook mijn cultuur. En dat is ook zo ..

Interviewer: Het publiek is dus samengesteld uit Indische mensen en Nederlanders?

Florine Koning: Ja ik zeg altijd Hollanders, want Indische mensen zijn ook Nederlands.. Ja je ziet gewoon een heel gemend publiek

Interviewer: Is er naar uw idee dan ook verschil in beleving binnen dit publiek?

Florine Koning: Voor Indische mensen is het meer.. die ervaren de sociale functie meer.. Emotioneel, sociaal.. Omdat het echt iets van hun is.. Indo's die komen daar en nemen hun vrienden mee, om hun cultuur te laten zien. Dus wij als organisatie moeten het heel goed doen, want anders staan zij voor schut. Het is echt van hun, hun ding.. En ehm, dat is als organisatie soms best moeilijk, er zijn altijd wat dingetjes. Het is nooit zoals thuis, en zij beschouwen het als thuis. En Nederlanders.. die komen echt met outdoor kleding aan, met een rugzak, die komen echt op ontdekkingsreis. Ook heel veel shoppen enzo.. Dat speelt natuurlijk dat emotionele minder een rol. Tenzij ze elk jaar komen, dan zie je ook dat terug in de kleding.

Interviewer: Kan ik daaruit opmaken dat het voor de Nederlanders het vreemde aantrekkingskracht heeft, datgene dat zij nog niet kennen..

Florine Koning: Ja, en toch weer wel. Dat is het grappige van de Indische cultuur. Heel veel ken je natuurlijk. Want je staat er niet bij stil, maar een Duitser bijvoorbeeld of een Fransman heeft helemaal niet zo'n band met Indonesië. En wij wel natuurlijk. En die Indisch cultuur.. juist omdat het een mengcultuur is herken je elementen en is het toch net weer een beetje exotisch, maar op een hele plezierige manier.

Interviewer: En merkt u dan ook verschil in de beleving van de bezoekers 50 jaar geleden en nu?

Florine Koning: Daar is ook heel veel over geschreven en ik heb zelf heel veel mensen geïnterviewd. De technisch directeur, die er toen ook al bij was, die organiseert het voor de 53^e keer en is er altijd bij geweest ook. En ehm.. dat is de moeder van Siem Boon, Ellen Derksen. Toen speelden veel meer dat mensen allemaal uit Indië zelf kwamen. Die waren naar Nederland gegaan en die mochten niet bepalen waar ze mochten wonen. Er werd gekeken van 'oh jij bent katholiek', dan werd je geplaatst in een pension in Limburg of Brabant en anderen zo weer ergens anders. En zo was het helemaal verspreid. En op die Pasar was het dan dat mensen elkaar weer voor het eerst zagen, dat gaf enorme emotionele spanning en dat vertelde ook echt iedereen die ik heb gesproken ook. En dat gaf het evenement ook echt een lading. Die eerste Pasar heeft hierdoor een hele aparte lading gekregen. Maar goed, zo'n tweede generatie die was eigenlijk veel Hollandser alweer, maar ook heel Indisch. Dus dat is veranderd. En die ouderen, iedereen zegt altijd: vroeger was altijd beter. En zo zegt men nu: ja vroeger was het Indischer. Maar het Indische is veranderd. Het Indische is westerser geworden. Stel je voor dat de Pasar nog precies hetzelfde was als in 1960, dat kan helemaal niet. Dat is ondenkbaar. Mensen zijn veranderd, de meeste mensen zijn dood die er toen waren.

Interviewer: Dus om het even samen te vatten: doordat de mensen die toen het festival meemaakten er nu niet meer zijn...

Florine Koning: De laatste jaren zijn er ontzettend veel mensen van vroeger niet meer gekomen, die zijn gewoon overleden. En eh.. je ziet het doorgaan. Opa's en oma's nemen kleinkinderen mee, en als ze 16 zijn haken ze een beetje af. Dan zijn ze met andere dingen bezig. Maar als ze dan zelf kinderen krijgen zie je ze allemaal weer terug komen. Nemen ze kinderen weer mee, met opa en oma.. het is echt een familiefeest dan, vooral in het weekend.

Interviewer: Denkt u dat in de toekomst dit patroon zich voorzet?

Florine Koning: Ja dat denk ik wel. Want je ziet nu heel sterk de ontwikkeling dat de 2^e generatie, die is nu rond de 50 en daar zitten een heleboel mensen bij die heel lang niets aan die Indische identiteit hebben gedaan. Ja thuis is het Indisch, maar van buiten heel Hollands, die zijn nu heel erg bezig met dat Indische. Je ziet nu heel veel bezoekers komen, die er nu heel erg mee bezig zijn.

Pas had Diederik van Vleuten een voorstelling, die verschrikkelijk populair was, over zijn oudoom die in Indië was. En ik las nu een boek.. ohja dat programma 'Andere Tijden' van de VPRO die Hans Goekoop, is ook Indisch, die heeft een Indische grootouder, dat zie je ook wel een beetje als je het weet. Dat is bij jou hetzelfde, vandaar de vraag of je zelf Indisch bent. Als je straks op de Pasar loopt, weet iedereen niet beter of jij bent ook Indisch. Je hebt bijvoorbeeld veel mensen met donker haar en blauwe ogen, maar ook mensen met blond haar met pikzwarte ogen, dat is dat gemengde. Je hebt een donkere opa.. en een blond, spierwit kindje.. kleinkinderen, dat is allemaal gemengd he. Maar die Hans Goekoop.. die heeft nu ook een boek geschreven, wordt binnenkort gepresenteerd. Er zijn dus allemaal mensen mee bezig die denken 'goh wat weten we nu eigenlijk', 'we weten helemaal niets'. Ja als je altijd naar de Pasar had gegaan wist je veel meer, maar dat is dus het rare, van die Diederik van Vleuten heeft onwijs veel aandacht gekregen, ook op het NOS journaal met de laatste voorstelling.. en hij zet zelf: 'ik ben helemaal verrast door die aandacht die heb gekregen, ik denk dat dit de eerste keer is dat het verhaal werd verteld'. Dat is helemaal niet zo, maar hij is een witte Nederlander en zijn voorvader was wit, die zat in Indië en die heeft alles meegemaakt. Maar ja.. bij ons in de theaters, die reacties waren er altijd al alleen dat bleef binnen de muren van het evenement. De media die dachten van ja.. het is shoppen en eten.. maar het is een heel bijzonder evenement, qua emoties en sociale sfeer, qua theaterprogramma's. En dat zal binnen nu en een paar jaar wel een keer echt ontdekt worden, mensen denken van.. gaan we ook serieus onderzoek doen naar hoe mensen het beleven. Er zijn mensen die daar het liefst willen doodgaan. We krijgen elkaar mensen op bezoek van 96 die nog komen en ieder jaar iemand die met zijn laatste kracht daarheen komt. Nog 1x naar de Pasar en dan kan ik sterven. Zó belangrijk is het voor een hoop mensen. Dat kun je je niet voorstellen, maar dat is echt zo.

Interviewer: Omdat het toch de enige connecties met hun verleden is?

Florine Koning: Ja eigenlijk wel, juist dit evenement.. ja ik vind het fascinerend hoor, je ziet het ook aan mensen. Die zie je ook als ze komen.. Ook zo'n jongen van 16 die dan zegt: ik ben thuis. Die zal dat minder hevig hebben als zijn opa en oma natuurlijk .. kan niet anders, want je hebt natuurlijk zo'n andere geschiedenis. Ik vind dat heel bijzonder.

Interviewer: Ik ben heel benieuwd om het in het echt mee te maken. Ik ben hiermee aan het eind gekomen van mijn vragen. Heeft u nog vragen, opmerkingen of dingen die u mist?

Florine Koning: Kijk vooral nog eens in het boek, vooral naar de ontwikkeling van het evenement, dan zie je ook hoe modern Indonesië een rol krijgt, want eerst kon dat helemaal niet en nu wel. Je ziet halverwege ook wat Is en dat die nog bestaan. En wat heel belangrijk is, over commercie.. wij hebben pas sinds een paar jaar subsidie gekregen. Want er wordt altijd gedacht dat elk evenement subsidie krijgt.. nou wij zijn zeer armlastig, wij hebben ervoor moeten vechten. Dan was ook de beeldvorming bij de mensen die subsidie moesten geven.. 'ja wij geven geen subsidie aan een evenement dat ook eetstalletjes heeft of een markt'. Er waren heel veel vooroordelen over 'Indisch is geen cultuur, Indonesisch is een cultuur'. Maar wat nou precies dat Indische is.. dan liep je op tegen 'ja het is een mengcultuur', en eh dat kun je in h3 teruglezen, dat staat er duidelijk in beschreven. Dat vond ik echt wel heel schokkend hoe daar tegenaan werd gekeken, omdat ik ervan overtuigd ben, en ook anderen, dat niet mono-culturele evenementen ongelooflijk veel last hebben van vooroordelen, maar goed als jij kunt zeggen ik ben Turks en wij brengen een authentiek Turks programma, dan lig je echt heel wat stappen voor dan wanneer jij kunt zeggen: ik ben Indisch, want dan gaat het register open: oh fout, want koloniaal, maar dat het iets interessants is van een mengcultuur.. Vroeger werden onze persberichten altijd.. wij zeiden: we zijn een Indisch evenement, dan stond het in de krant: een Indonesische markt. Dan denk je 'zelf weet je toch wel wie je bent' en ook meende de journalist dat we ons vergiste.

Interviewer: Dus de media zorgt er eigenlijk voor dat dat beeld nog sterker vervormd werd?

Florine Koning: Het gaat wel beter hoor, maar het is nog steeds.. ik denk ook niet dat het ooit nog helemaal goed gaat komen. Dat is gewoon.. dat vooroordeel is gewoon moeilijk. Maar dat vind ik wel heel essentieel dat dat in je onderzoek, dat je daar aandacht aan besteedt. Ja verder, die vooroordelen dat mensen denken, het is Westers geworden.. Het is dus nonsens. Als je puur kijkt naar de koopwaren.. Vroeger waren er bijna alleen maar westerse stands. Maar de Indo is ook verwesterd, die woont hier nou eenmaal al heel erg lang. En het culturele festival is heel erg *cross-over*.. moderne *cross-over*. Vanuit de Indische wortels proberen wij ook nieuwe *cross-overs* tot stand te brengen. Mensen inspireren, dat zij zich lekker voelen. En wij poepen op het woord authentiek, daar hebben we echt helemaal niets mee.

Bijlage IV. Observatieformulier bezoekers Tong Tong Festival 2012

- Wat zijn de demografische kenmerken van het publiek op het eerste gezicht?
 - Verhouding man/vrouw
 - Verhouding jong/oud
 - Verhouding Nederlands Indische mensen/mensen met een andere nationaliteit

- In welk gezelschap komen de mensen naar het festival?
 - Zijn er veel gezinnen/families?
 - Zijn er veel oudere mensen met kinderen?
 - Zijn er groepen vrienden?

- Welk gedrag stelt het publiek tentoon?
 - Voelen zij zich op hun gemak?
 - Lijken zij zich thuis te voelen?
 - Ontmoeten zij andere mensen (naast het gezelschap waarin zij verkeren)?
 - In welke stemming lijken de mensen te verkeren?

Bijlage V. Enquête bezoekers Tong Tong Festival 2012

Beleving van de Indische etniciteit op de Tong Tong Fair 2012

Deze enquête vormt onderdeel van een afstudeeronderzoek over de Tong Tong Fair 2012. Het invullen van de enquête neemt ongeveer 5 tot 10 minuten in beslag. De antwoorden op de vragen zijn volledig anoniem en zullen niet voor andere doeleinden gebruikt worden.

Hoe langer de antwoorden, hoe beter!

Veel dank voor uw medewerking,

Roxanne Doejaaren

Student Kunst- en Cultuurwetenschappen

Erasmus Universiteit Rotterdam

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd:
- b. Woonplaats:
- c. Nationaliteit:
- d. Indische achtergrond? Ja / Nee
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak?

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?

U bent hiermee aan het einde van de enquête gekomen. Nogmaals hartelijk dank voor uw medewerking!

Bijlage VI. Overzicht algemene gegevens bezoekers Tong Tong Festival 2012

Respondent	Leeftijd	Woonplaats	Nationaliteit	Indische achtergrond	Festival eerder bezocht	Aantal keer
1	30	Leiden	NL	Nee	Ja	Heel vaak
2	83	Den Haag	NL	Ja	Ja	Elk jaar
3	22	Delft	NL	Ja	Ja	Elk jaar
4	54	Sneek	NL	Nee	Ja	5 keer
5	51	Amsterdam	NL	Ja	Ja	Heel vaak
6	43	Den Haag	NL	Ja	Ja	35 keer
7	67	Utrecht	NL	Nee	Ja	3 keer
8	45	Den Haag	NL	Nee	Ja	4 keer
9	60	Nijmegen	NL	Ja	Ja	Elk jaar
10	50	Nijmegen	NL	Nee	Ja	Elk jaar
11	64	Amsterdam	NL	Nee	Ja	5 keer
12	50	Amsterdam	NL	Nee	Ja	5 keer
13	69	Belgie	NL	Ja	Ja	Elk jaar
14	72	Belgie	NL	Ja	Ja	Elk jaar
15	67	Den Haag	NL	Nee	Ja	1 keer
16	22	Leidschendam	NL	Ja	Ja	15 keer
17	18	Leidschendam	NL	Ja	Nee	/
18	63	Den Haag	NL	Nee	Ja	4 keer
19	26	Den Haag	NL	Nee	Ja	5 keer
20	66	Sydney (Aus)/Den Haag	NL	Ja	Ja	Vaak
21	49	Zeewolde	NL	Ja	Ja	1 keer
22	65	Achterhoek	NL	Ja	Ja	Elk jaar
23	65	Hoorn	NL	Nee	Ja	Elk jaar
24	53	Sweikhuizen	NL	Nee	Nee	/
25	66	Oegstgeest	NL	Nee	Ja	8 keer
26	23	Zoetermeer	NL	Ja	Ja	Elk jaar
27	48	Zoetermeer	NL	Ja	Ja	Elk jaar
28	70	Nijmegen	NL	Ja	Nee	/
29	59	Nijmegen	NL	Nee	Ja	10 keer
30	60	Rotterdam	NL	Ja	Ja	Elk jaar
31	65	Rotterdam	NL	Ja	Ja	Elk jaar
32	70	Utrecht	NL	Ja	Ja	Heel vaak
33	63	Utrecht	NL	Ja	Ja	Heel vaak
34	50	Roermond	NL	Nee	Ja	35 jaar
35	62	Tilburg	NL	Nee	Ja	6 keer
36	47	Papendrecht	NL	Ja	Nee	/
37	45	Almere	NL	Ja	Ja	2 keer

38	37	Almere	NL	Nee	Ja	2 keer
39	71	Zaandam	NL	Ja	Ja	Elk jaar
40	69	Zaandam	NL	Ja	Ja	Elk jaar
41	64	Putte	NL	Ja	Ja	4 keer
42	38	Essex (Eng)	NL	Ja	Ja	Elk jaar
43	62	Almere	NL	Ja	Nee	/
44	62	Almere	NL	Ja	Nee	/
45	56	Amersfoort	NL	Nee	Nee	/
46	69	Amersfoort	NL	Nee	Nee	/
47	61	Waalwijk	NL	Ja	Ja	Elk jaar
48	28	Zoetermeer	NL	Ja	Ja	Elk jaar
49	23	Rotterdam	NL	Ja	Nee	/

Bijlage VII. Overzicht antwoorden enquête bezoekers Tong Tong Festival 2012

Respondent	Reden bezoek Tong Tong Fair	Belangrijkste aspecten evenement	Kenmerkend Indische karakter	Minder goede aspecten evenement
1	Gezelligheid, ontmoetingen	Theater programma, herkenning	Eten	Mis andere restaurants
2	Doorgeven roots	Culturele programma	Bescheidenheid	Niets
3	Interesse in cultuur	Culturele programma	Bescheidenheid	Niets
4	Gezelligheid, eten, muziek	Ontmoeten van mensen	Gastvrijheid, gemoedelijkheid	Erg commercieel
5	Sfeer, eten, muziek, roots	Combinatie van verschillende dingen	Bescheidenheid	Niets
6	Sfeer, ontmoetingen, optredens, roots	Optredens, sfeer	Sfeer	Weinig aandacht voor cultuur
7	Gezelligheid, eten	Gezelligheid, eten	Eten	Weinig echte Indische stands
8	Eigen roots	Eten en sfeer	Saamhorigheid	Niets
9	Gevarieerd programma	Herkenning	Gastvrijheid	Niets
10	Sfeer, gezelligheid, eten	Herkenning	Gastvrijheid	Niets
11	Eten	Theater, standjes	Gezelligheid	Niets
12	Mensen ontmoeten, gezelligheid	Theater, standjes	Gezelligheid	Pinautomaat
13	Eigen roots, herkenbaarheid	Cultuur, eten, boeken, muziek, verbondenheid	Gastvrijheid	Weinig Indisch
14	Eigen roots, herkenbaarheid	Herkenning	Gastvrijheid	Weinig reclame
15	Sfeer, eten, roots	Kleuren, geuren, eten	Mode, producten, opzet	Niets
16	Roots, eigen cultuur	Eten	Eten, muziek, optredens, muziek	teveel westerse standjes
17	Nieuwsgierig	Eten	Gezelligheid, muziek, optredens	Niets
18	Sfeer, eten, stands	Eten, stands	Veel praten	Niets
19	Cultuur, workshops	Voorstellingen / cultureel programma	Batik, houtsnijwerk	Niets
20	Ontmoeten van mensen	Ontmoeten van mensen	Gedrag	Meer beroepen/technieken laten zien
21	Mee met familie	Eten	Geslotenheid	Niets

22	Gezelligheid, culturele programma, ontmoeten van mensen, roots	Cultuur, Indonesische markt, eten	Eten	Niets
23	Gezelligheid, eten, roots, herkenning	Optredens, lezingen	Geuren	Niets
24	Sfeer, lekker eten	Culturele programma, eten, wereldse	Muziek, eten	Minder standjes, meer authenticiteit
25	Cultuur, eten	Muziek	Markt, eten, gemoedelijkheid	Mis kookdemonstraties
26	Gezelligheid, doorgeven cultuur	Indonesische markt, eten	Eten, Indonesische stands, gemoedelijkheid, gastvrijheid	Meer authenticiteit
27	Mee met familie	Indonesische markt, eten	Eten, Indonesische stands, gemoedelijkheid, gastvrijheid	Meer variatie
28	Met vrienden mee, nieuwsgierigheid, eten		De geur, saamhorigheid	Niets
29	Mensen ontmoeten	Geuren, mensen ontmoeten	Vriendelijkheid	Weinig Indonesisch
30	Concerten, interesse eigen achtergrond	Culturele programma	Muziek, eten, stands	Niets
31	Verkoopstands, interesse eigen achtergrond	Culturele programma	Muziek	Niets
32	Mensen ontmoeten	Muziek, ontmoetingen	Gastvrijheid	Niets
33	Eten	Sfeer, mensen	Gastvrijheid	Niets
34	Sfeer, eten, ontmoeten van vrienden	Eten	Lieve, de keuken	Niets
35	Gezelligheid	Eten, markt	Sfeer, gemoedelijkheid	Mis ander soort eten
36	Zakelijke afspraak	Optredens, markt	Gastvrijheid	Weinig activiteiten voor de jeugd
37	Mee met vrienden	Muziek, ontmoeten van andere mensen	Eten, respect, sfeer, gastvrijheid	Te commercieel geworden
38	Eten, stands,	Gastvrijheid, combinatie van activiteiten	Muziek, kleding, sfeer, mensen	Weinig variatie
39	Sfeer, eten, optredens, roots	Eten, vrienden ontmoeten	Bescheidenheid, mensen	Standjes die niets met Indonesie te maken hebben

40	Sfeer, eten, optredens, roots	Eten, vrienden ontmoeten	Muziek, cultuur, gastvrijheid, eigen roots, eten	Authenticiteit is weg
41	Via vriendin	Eten, cultuur, kleding	Eten, cultuur, liefde, mensen	Te weinig reclame gemaakt
42	Gezelligheid, ontmoeten familie	Eten	Eten, kleding, muziek, gezelligheid, gemoedelijkheid	Mis kookdemonstraties
43	Nostalgie, lekker eten	Culturele programma	Sfeer, literatuur, cultuur	Weinig aandacht voor molukken
44	Mee met man	Culturele programma	Manier van leven	Weinig aandacht voor papoa & atjer
45	Nieuwsgierig	Indonesische markt, dans	Vriendelijk, sfeer, geuren, geluiden, gezelligheid	Alles in het engels = minder authentiek
46	Nieuwsgierig	Indonesische markt, geuren, kleuren	Harmonieus, sfeer, ontmoeten van mensen	Niet zo authentiek
47	Sfeer, geuren, eten, roots	Samenzijn	Discipline, aanpassingsvermogen	Kunst uit Indonesië
48	Sfeer, eten, gezelligheid, roots	Muziek, Indische markt	De geur, saamhorigheid, gemoedelijkheid	Meer uit Indonesië, meer voor de jeugd
49	Nieuwsgierig	Eten, markt	Gastvrijheid, gezelligheid	Meer cultuur gerelateerde activiteiten

Bijlage VIII. Uitgewerkte enquêtes bezoekers Tong Tong Festival 2012

Respondent 1

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: *30*
- b. Woonplaats: *Leiden*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Nee*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? *Zo ja, hoe vaak? Ja, talloze keren*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
De gezelligheid, het Haagse en de ontmoetingen met andere mensen
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Het Theaterprogramma
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
De theaterprogrammering en de eetwijk
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
De herkenning, de raakvlakken met de eigen culturele achtergrond (ik ben Hindoestaans)
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Plekken waar mensen kunnen zitten/loungen/ontspannen en niet zijnde restaurants

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
-
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Dit gaat over vooroordelen en stereotypes

Respondent 2

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: *83*
- b. Woonplaats: *Delft*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Elk jaar weer*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
De historie, daar heb ik veel belangstelling voor. Ook wil ik kennis over de afkomst doorgeven
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Alles, maar vooral het culturele gedeelte
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
De sfeer en de omgeving
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
De enorme diversiteit
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Nee

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Alles, het is mijn leven
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Bescheidenheid, respect tonen voor elkaar en een innerlijke beschaving

Respondent 3

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 22
- b. Woonplaats: *Den Haag*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Elk jaar weer*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Mijn interesse voor de cultuur
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Het culturele programma
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
De omgeving hier is Indisch
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Ook de diversiteit
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Nee

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Het is een deel van mijn leven
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Innerlijke beschaving

Respondent 4

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 54
- b. Woonplaats: *Sneek*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Nee, mijn vriendin is er wel geboren*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Ja, 5 keer eerder*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
De gezelligheid, het eten en de muziek
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Eigenlijk alles, jammer dat je niet veel tegelijk kan
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
De mensen zijn nog typisch Indisch. Verder vind ik het veel commercie
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
De oude Indische geest die hier ronddwaalt
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Nee

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Ik ken veel verhalen over Indonesië. Ben er in een vorig leven geweest
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
De gastvrijheid en de gemoedelijkheid

Respondent 5

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: *51*
- b. Woonplaats: *Amsterdam*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Heel veel, ik kwam hier vroeger al met mijn ouders*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
De combinatie van cultuur, muziek en het moderne. Veel mensen denken dat het gaat om de nostalgie, maar dat is niet zo. Het is niet zozeer voor de nostalgie, maar het roept wel bepaalde gevoelens op. Ook de sfeer en het eten zijn belangrijk
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Juist de combinatie is het sterke aan dit festival. Als er iets wegvalt is de rest ook minder leuk. Door de slechte economie is er nu minder theater, jammer maar begrijpelijk
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
De linkt met de cultuur. Er zijn veel groepen uit Indonesië. Ook het eten en de boeken
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Het is mijn achtergrond, ik ben zelf Indisch. Mijn ouders hebben mij nooit veel verteld, ik ga daarom naar de lezingen voor meer informatie over mijn eigen achtergrond
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Niet echt. Had graag gezien dat het programma eerder bekend gemaakt zou worden. Ze zouden grote publiekstrekkers van de voren moeten aankondigen

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Eigen achtergrond, voel mij Indisch, maar ook Nederlands. Ik ben trots op het Indische
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Bescheidenheid, we treden niet zo snel op de voorgrond. Vooral de ouderen niet

Respondent 6

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 43
- b. Woonplaats: *Den Haag*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *35 keer, misschien wel meer*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
De sfeer, de ontmoetingen en de optredens
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
De sfeer en de optredens
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
De sfeer
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Het zijn mijn roots
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Meer aandacht voor cultuur

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Zijn belangrijk, het maakt mij tot wie ik ben
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Dit gaat over vooroordelen

Respondent 7

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 67
- b. Woonplaats: *Utrecht*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Nee*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *3 keer*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
De gezelligheid en het eten
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Zie a.
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
Het Indisch paviljoen
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Niet veel meer
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Meer echte Indische kraampjes

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Veel, ik zit er middenin
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Het eten

Respondent 8

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 45
- b. Woonplaats: *Den Haag*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Nee*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Ja, 4 keer*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Wij staan hier met een professionele stand (Gemeente Den Haag, monumentenzorg), maar ook de Indische cultuur is voor mij een reden
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
De Indische eetgewoonte en de algemene sfeer van het festival
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
De Indische mensen die naar het festival komen en de Indische cultuur
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Vooral de cultuur onder de Indische mensen. De saamhorigheid onder de mensen is goed
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Nee, is goed zo

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Het hoort zeker bij Den Haag en Nederland, dus het is zeker belangrijk
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Zie vraag 2d

Respondent 9

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: *60+*
- b. Woonplaats: *Nijmegen*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Elk jaar*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Het gevarieerde programma
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Alles
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
Alles, veel Indische mensen. Het verleden zie je hier weer terug. Hoewel het nu ook veel Indonesisch is.
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Zie vorige vraag
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Nee

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Ik ben zelf Indo, het is een deel van jezelf
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Gastvrijheid en het eten

Respondent 10

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: *50+*
- b. Woonplaats: *Nijmegen*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja voor 1/4*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Elk jaar*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
De sfeer, gezelligheid, lekkere eten, het is anders
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Alles, herkenning
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
Alles, het begon iets nostalgisch te krijgen, maar is nu weer moderner geworden. Dat vind ik een goede ontwikkeling
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Zie vorige vraag
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Nee

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
De boeken die je las, het is iets waarmee je bent opgegroeid
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
De gastvrijheid, het relaxte en het eten

Respondent 11

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: *64*
- b. Woonplaats: *Amsterdam*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Nee*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Ja, vijf keer*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Het lekkere eten

- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Theater en de standjes

- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
De standjes en de verkoopwaren

- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
De gezelligheid

- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Niets

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Vooral gezellig

- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
De omgang met familie

Respondent 12

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: *50*
- b. Woonplaats: *Amsterdam*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Nee*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Ja, 5 keer*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Mensen ontmoeten, gezelligheid
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Theater en de kraampjes
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
De kraampjes en de verkoopwaren
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Leuk, gezellig
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Een pinautomaat

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Gezelligheid
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Omgang met familie

Respondent 13

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 69
- b. Woonplaats: *België*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Ja, elk jaar vanaf dat ik 15 was*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Lekker in je eigen roots zijn, de grote herkenbaarheid. Het voelt alsof je terug bent in je land.
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Cultuur, eten, muziek, boeken en verbondenheid. En dan vooral het eten en de boeken
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
Weinig, alleen de Indische mensen, veel jongeren ook
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
De herkenbaarheid, het is een stuk van jezelf. Ik voel mij weer helemaal kind als ik hier ben. Het is die verbondenheid van een minder aangename geschiedenis. Er was sprake van verloochening: thuis mochten we nooit laten merken dat we Indisch waren. Hier kun je weer even jezelf zijn.
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Nee

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Het is mijn eigen achtergrond
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
De gastvrijheid, de mentaliteit in Nederland is zo anders

Respondent 14

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 72
- b. Woonplaats: *België*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Elk jaar weer*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
De eigen roots en de herkenbaarheid
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Die herkenning
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
De Indische mensen
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
De herkenning van een stukje van je eigen achtergrond
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Er is weinig reclame gemaakt

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Eigen achtergrond
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Gastvrijheid

Respondent 15

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: *15*
- b. Woonplaats: *Den Haag*
- c. Nationaliteit: *Belgisch*
- d. Indische achtergrond? *Nee*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Lang geleden, 1 a 2 keer*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
De sfeer, het eten etc
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
De kleuren en geuren, het eten en de sieraden
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
De oorsprong en de opzet, de mode en de producten
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Vind Indische mensen in het algemeen erg prettig
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Nee

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Integratie, na koloniaal tijdperk
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Omgangstaal en familiezin

Respondent 16

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 22
- b. Woonplaats: *Leidschendam*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *15 jaar lang elke keer*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Stukje eigen cultuur waarin ik geïnteresseerd ben
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Het eten
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
Het eten, de muziek en de optredens
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
De muziek en de vele Indische mensen die hier rondlopen
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Het afschaffen van standjes die geen Indische waarde hebben

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Ik ben ermee opgegroeid
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Gezelligheid en het vele eten

Respondent 17

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: *18*
- b. Woonplaats: *Leidschendam*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Nee*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Ik was er nog nooit geweest

- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Het eten

- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
De gezelligheid van de mensen

- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
De muziek en de optredens

- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Nee, is wel goed zo

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Ben ik mee opgegroeid

- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Het eten en de gezelligheid

Respondent 18

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 63
- b. Woonplaats: *Den Haag*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Nee*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *4 keer*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Sfeer, eten en de stands

- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Het geheel

- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
De sfeer, eten en de stands

- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Het gastvrije/het vriendelijke

- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Airco

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Niets persoonlijks, ik ga vaak op vakantie naar Indonesië

- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Het vele babbelen

Respondent 19

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 26
- b. Woonplaats: *Den Haag*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Nee*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *5 keer*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
De cultuur en de workshops

- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Het geheel ervan

- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
Sfeer, gemoedelijke

- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Het eten en de kraampjes. Ook de voorstellingen vind ik grappig, dat moet in ere gehouden worden.

- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
-

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Batik, houtsnijwerk. En ik had vroeger veel vriendjes in Amsterdam die buitenlands waren, het is een vertrouwde sfeer

- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Het vele praten

Respondent 20

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 66
- b. Woonplaats: *Oegstgeest*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Nee*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *8 keer*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
De cultuur, het eten, de ongedwongen sfeer

- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Wajang poppen en de muziek

- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
De markt en het eten

- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
De gemoedelijkheid van de mensen, de mensen zijn niet gehaast

- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Demonstraties van het koken mogen van mij terug komen en meer dingen om te bezoeken

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Ik heb veel Indische vrienden, geen familie die Indisch is

- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Hechtere familiebanden

Respondent 21

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 49
- b. Woonplaats: Zeewolde
- c. Nationaliteit: Nederlandse
- d. Indische achtergrond? *Ja, en een Indische man*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Ja 15 jaar geleden een keer*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Mijn man treedt op, hij is gitarist
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Het eten
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
Het eten en de spulletjes
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Ik heb er eigenlijk niet zo heel veel mee
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Nee

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Weinig
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Geslotenheid

Respondent 22

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 65
- b. Woonplaats: *de Achterhoek*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Bijna elk jaar*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
De gezelligheid, het culturele gedeelte en de muziek
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
De Indische hal, het cultuurgedeelte
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
Het eten en de mensen
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Het is echt een ontmoetingsplaats van bekenden. Soms zie je wat meer bekende en soms wat minder.
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Nee

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Het is wie je bent, het zijn je roots
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Het eten, de eigen cultuur in huis houden maar wel integreren

Respondent 23

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 65
- b. Woonplaats: *Hoorn*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Ja, elk jaar*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Gezelligheid, de geuren en het lekkere eten
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Optredens en lezingen, ik kom speciaal voor Ernst-Jan
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
Geuren en de ingrediënten die je kunt kopen. Er zijn veel Indische mensen; genieten!
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Ik vind het belangrijk dat het behouden blijft
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Nee

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Terug gaan naar je roots, het is dat stukje herkenning
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Lekker eten, gezellig

Respondent 24

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 53
- b. Woonplaats: *Sweikhuizen*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Nee*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Nee*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
De sfeer en het lekkere eten
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Het culturele gedeelte, de verhalen die er verteld worden / de geschiedenis en het eten
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
De muziek en het eten
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Het is een van de grootste etnische festivals. Het gaat mij om het buitenlandse, niet eens per se om het Indische
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Zo min mogelijk witte bemoeienis. Dat de authenticiteit behouden blijft, en minder standjes

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Weinig
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Wajang

Respondent 25

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 66
- b. Woonplaats: *Sydney / Den Haag*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Gedeeltelijk*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Ja, vaak*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Ik heb veel Indische jongens gekend, die toen Indonesië onafhankelijk werd het land uit werden geschopt, hartverscheurend. En ik ontmoet graag mensen
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Ontmoeten van mensen, nieuwe jongeren ontmoeten (Indische) en het verhaal vertellen aan deze jongeren
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
Kleding en gedragingen
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Zie vorige vraag
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Modeshow, beroepen en technieken

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Kruising tussen Europa en Azië
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Manier van praten, gedrag en de leefwijze

Respondent 26

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 23
- b. Woonplaats: *Zoetermeer*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Ja elk jaar*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Moeder-dochteruitje

- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Het Indische paviljoen en het eten

- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
Indonesische stands, dat is eigenlijk het enige wat nog echt Indisch is aan dit festival

- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Alles gaat nog lekker kalm. Als je twijfelt om iets te kopen kun je de volgende dag nog terug komen

- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Ik mis andere tentjes, het is elk jaar een beetje hetzelfde

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Het zijn mijn roots

- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Veel eten, geen eten afslaan

Respondent 27

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: *48*
- b. Woonplaats: *Zoetermeer*
- c. Nationaliteit: *Nederlands*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Elk jaar weer*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Gezelligheid, cultuur. Vroeger ging ik met mijn moeder en nu ga ik samen met mijn dochter
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Paviljoen en het eten
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
Het eten. Verder vind ik het jammer dat het steeds commerciëler wordt
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
De kalmte
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Meer authentieke tentjes, het is nu wel erg commercieel

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Het zijn mijn roots
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
De gastvrijheid, iedereen is welkom

Respondent 28

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: *70*
- b. Woonplaats: *Nijmegen*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Nee*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Nee*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Ik ben met mijn vriendin mee, ik wil graag de cultuur leren kennen
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Alles wat met koken te maken heeft
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
De lucht, de geur
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
De verscheidenheid aan mensen, het is niet één of hetzelfde
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Weet ik niet, ik vind het nu harstikke leuk

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Ik weet er eigenlijk nog heel weinig vanaf
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
De saamhorigheid, het lijkt net één grote familie

Respondent 29

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 59
- b. Woonplaats: *Nijmegen*
- c. Nationaliteit: *Nederlands*
- d. Indische achtergrond? *Nee*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Ja, dit is de 10e of de 11e keer*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
De Indische cultuur, de geuren, alles eigenlijk gewoon. En natuurlijk de mensen ontmoeten
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Het ontmoeten van de mensen
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
Ik vind niet alles meer Indisch. Het is geen Azië, er is niets met Indonesië meer. Dat vind ik jammer
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
De geuren en de mensen. Het ontmoeten van oude bekenden die hier ook elk jaar komen
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Het zou meer Indisch mogen, dat is nu veel minder

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Ik ga elk jaar naar Indonesië, wij hebben daar een gezin geadopteerd. Het is voor mij een soort tweede vaderland, het voelt als thuis. Zodra ik de kans krijg, verhuis ik erheen
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Het ons kent ons. Indische mensen lachten altijd en zijn altijd vriendelijk

Respondent 30

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: *60*
- b. Woonplaats: *Rotterdam*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Vanaf het begin, elk jaar*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Tegenwoordig de concerten, we komen nu ook langer (meerdere dagen). Vroeger vooral voor de verkoopstands
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Het culturele programma
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
De muziek, de stands van het Indisch paviljoen, het eten
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Het is mijn eigen achtergrond
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Nee

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Het is mijn eigen achtergrond
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
De boeken van Robinson zijn kenmerkend, alles wat daarin staat. Vroeger had ik minder interesse in de cultuur, nu ik ouder word ga ik mij er steeds meer in verdiepen

Respondent 31

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 65
- b. Woonplaats: *Rotterdam*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Ik kom al vanaf het begin*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
De verkoopstands
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
De cultuur
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
De muziek
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
De goede muziek. En het is mijn eigen achtergrond
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Nee

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Het is mijn achtergrond
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Zie respondent 30

Respondent 32

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: *70*
- b. Woonplaats: *Utrecht*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Heel vaak*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Mensen ontmoeten, vooral Indische mensen

- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Alles

- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
De muziek, eigenlijk alles bij elkaar. En toch ook het ontmoeten van mensen

- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Het weer zien van andere mensen. Ook al ken je elkaar niet, er is altijd die glimlach

- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Nee

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Het is mijn komaf

- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Gastvrijheid

Respondent 33

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: *63*
- b. Woonplaats: *Utrecht*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Heel vaak*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Eten en de Indonesische mensen
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Alles
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
De sfeer en het ontmoeten van mensen
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Het weer zien van andere mensen
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Nee

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Eigen achtergrond
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Gastvrijheid

Respondent 34

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: *50*
- b. Woonplaats: *Roermond*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Nee, mijn man is wel Indisch*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Al 35 jaar*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
In Limburg heb je geen toko's om ingrediënten te kopen. Ik kom hier speciaal om inkopen te doen om Indisch te kunnen koken. Ook ontmoet ik hier weer contacten van vroeger en natuurlijk de sfeer
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
De keuken, ik kook zelf graag Indisch
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
Verschillende culturen samen, vooral in deze tijd
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Het lieve van de mensen
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Nee, voor mij is het perfect zo

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Het zit in het hart
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
De keuken, de knoflook

Respondent 35

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 62
- b. Woonplaats: *Tilburg*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Nee*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Ja, zes keer eerder*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
De gezelligheid op het festival
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Het eten en de leuke koopjes
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
De hele sfeer hier
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
De gemoedelijkheid onder de mensen
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Ander eten

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Eigenlijk verder niets
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
De mensen zijn makkelijk in de omgang, ik heb veel Indische vrienden

Respondent 36

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 47
- b. Woonplaats: *Papendrecht*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Nee*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Nee*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Ik heb hier een zakelijke afspraak
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
De optredens en de Indische markt
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
Het is één groot Indonesisch gebeuren
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Ik hou mij bezig met de ondersteuning van verschillende projecten. Daarom heb ik meer info nodig en ben ik hier. Op zoek naar meer diepgang
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Iets meer voor de jeugd

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Nee (?)
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
De gastvrijheid en de mensen zijn aardig

Respondent 37

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 45
- b. Woonplaats: *Almere*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Ja twee keer eerder*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Ik ben mee met vriendinnen
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
De muziek
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
Het eten
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
De ontmoetingen van andere mensen. Iedereen heeft respect voor elkaar en de gemoedelijke sfeer
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Het is teveel commercieel. Je mist authentieke Indische mensen. Het is ook kleiner geworden naar mijn idee

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
De familie hechtenis / mijn roots
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Iedereen is altijd welkom, iedereen kan altijd blijven en er wordt altijd met elkaar gegeten

Respondent 38

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 37
- b. Woonplaats: *Almere*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Nee*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Ja, twee keer*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Het lekkere eten en de leuke kraampjes
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
De combinatie van alle activiteiten
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
De muziek en de kleding
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
De combinatie van alle Indische dingen, de relaxte sfeer en de lieve mensen. Alles bij elkaar is erg prettig
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Er zijn momenteel veel dezelfde dingen. Er zou meer variatie mogen zijn in activiteiten

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Niets verder
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
De gastvrijheid, relaxte en leuke mensen. Het is heel gezellig

Respondent 39

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: *71*
- b. Woonplaats: *Zaandam*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Ja, ieder jaar weer*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
De sfeer, het eten/snoepen, de optredens en het doorgeven van de roots
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Het eten en oude vrienden ontmoeten
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
De bescheidenheid en de Indonesische mensen
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
De gastvrijheid
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Er zitten stands bij die helemaal niets meer met Indonesië te maken hebben

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Het doorgeven van de eigen cultuur, mijn eigen roots
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
De rustige en bescheiden mensen

Respondent 40

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: *69*
- b. Woonplaats: *Zaandam*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Elk jaar*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Sfeer, eten, optredens

- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Het eten en het ontmoeten van oude vrienden

- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
De muziek en de cultuur

- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Het lekkere eten, de gastvrijheid

- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
De authenticiteit is weg

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Het overdragen van de eigen cultuur

- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Het lekkere eten

Respondent 41

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: *64*
- b. Woonplaats: *Putte (N.B)*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Vier keer*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Ik krijg het altijd te horen via mijn vriendin in Breda. Jammer dat in Bergen op Zoom en omstreken geen reclame wordt gemaakt. Ik woon dicht bij de Belgische grens, ik had via reclame toch meer mensen kunnen bereiken
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Het eten, de cultuur en de kleding
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
Het eten, de cultuur
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Dat je lekker kunt eten. En het is hier net zo warm als in Indië
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Meer reclame bij de bushaltes

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Ik heb er gewoon
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
De liefde en de mensen

Respondent 42

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 38
- b. Woonplaats: *Essex (Engeland)*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Ja, ik kom bijna elk jaar*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
De gezelligheid, met familie zij

- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Het eten

- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
Eten, kleding, muziek

- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
De gezelligheid

- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
De kookdemonstraties

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Gezelligheid en ik heb feelings met de achtergrond

- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Gezelligheid, gemoedelijkheid en het eten

Respondent 43

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 62
- b. Woonplaats: *Almere*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Nee, niet hier. Wel andere Pasar Malams*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Nostalgie, lekker eten

- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Veel cultuur voorstellingen

- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
De sfeer

- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Alles, vooral de literatuur en de cultuur

- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Meer aandacht voor Molukken

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Ik heb er van oudsher een band mee. Ik had vroeger Indische vriendjes en vriendinnetjes. En van de vakanties

- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Beschaving, ingetogen zijn en altijd op de achtergrond

Respondent 44

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 62
- b. Woonplaats: *Almere*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Nee*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Ik ben mee met mijn man

- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Het culturele programma

- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
Weet ik niet

- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
De manier van leven

- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Meer aandacht voor Papoa en Atjes

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Al mijn hele leven een band mee, nu ook de vakanties

- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Bescheidenheid

Respondent 45

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 56
- b. Woonplaats: *Amersfoort*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Nee*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Nee*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Nieuwsgierig naar de cultuur
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
De Papoa dans en de markt van Indonesiërs
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
Vriendelijk, goede sfeer, de geuren en geluiden en de gezelligheid
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Indonesische muziek
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Ik vind het geluid van de optredens erg hard. Jammer ook dat veel dingen in het Engels waren

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Belangrijk, ook omdat ik er voor mijn werk veel mee bezig ben
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Het is van alles bij elkaar

Respondent 46

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: *69*
- b. Woonplaats: *Amersfoort*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Nee*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Nee*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Nieuwsgierigheid naar de cultuur
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Indonesische markt, geuren en kleuren
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
Harmonieus, rustig en ontspannen. Daarnaast vind ik het ontmoeten van mensen erg leuk
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Ik ben nieuwsgierig geworden door verhalen van een vriendin
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Ik had het liever iets meer authentiek gezien

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Leuk om te leren kennen
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Veel verschillende dingen

Respondent 47

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 61
- b. Woonplaats: *Waalwijk*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Ja, elk jaar*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?

Sfeer, mensen, geuren en eten

- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?

De sfeer, gezamenlijk eten, de mensen

- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?

Het samenzijn, veel praten en de tijd van Indië beleven op de Tong Tong.

- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?

Ik houd persoonlijk van Kunst en cultuur. Dat zoek ik vaak op, maar dit jaar was het wel erg karig! Wij zijn naar de uitvoering van de dansers uit Nieuw Guinea gegaan. Prachtig, wat een talent loopt er rond.

- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?

Jazeker! Ik mis o.a. de kunst uit Indonesië! Bijvoorbeeld een galerie van hedendaagse moderne kunst!

Eigenlijk moet de hele opzet van Tong Tong in zijn geheel op de schop genomen worden. Een eigentijdse moderne input om mensen van deze tijd bij elkaar te brengen die op welke manier dan ook zijn beïnvloed door Indonesië, moet meer naar voren komen. Nu is het een gezapig samenzijn, een beetje erg saai. We moeten ons wel realiseren dat straks de oude Indo's er niet meer zijn en dat wordt ook de doodsteek voor de Tong Tong als ze op deze manier verder gaan. De nieuwe Indo's verwachten meer dan alleen muziek en dans op een folkloristisch niveau. Ook culinair kan verbeterd worden. Zorg voor een te behalen norm. Nu staat Jan en Alleman eten te koken dat wij ook thuis eten. Hier is niks mis mee, maar ik wil als bezoeker meer keuze. Dan heb ik het nog niet over de entourage. Ik vind het bijna een belediging om daar te eten, terwijl het andersom moet zijn. Ik wil zelfs het dubbele betalen als het veel beter is dan nu! Ook voor de entree wil ik bij een betere Tong Tong meer voor betalen.

3. Indische etniciteit

a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?

Eigenlijk niet veel tot ongeveer 10 jaar geleden ik voor het eerst een reis maakte met mijn gezin naar Java, Bali etc. Toen vond ik de verhalen weer terug van mijn jeugd. De geuren en kleuren van het land maakte mij een ander mens. Nu vind ik het belangrijk dat mijn kinderen het werkelijk verhaal kennen van Nederland en Indonesië. Zoals je weet bestaat de toekomst alleen door het verleden. Ik ben bezig om eerst mijn verleden te kennen.

b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?

De nieuwe Indo's zijn goed opgeleid en hebben vaak goede banen. Dat is het gevolg van o.a. de Indische etniciteit. Wij voelen ons thuis (senang) binnen verschillende culturen en kunnen enorm goed aanpassen. Immers wij stammen direct af van verschillende Europese en Westerse volkeren. Door de strengere opvoeding t.o.v. mijn Nederlandse vrienden hebben wij veel meer discipline ontwikkeld. En verder weten wij met de nodige humor onze aandacht te trekken. Dus kenmerken: discipline, vermogen om snel aan te passen en humor. Oja vergeet het lekkere eten niet! Daar zijn we enorm sterk in om op te eten!

Respondent 48

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 28
- b. Woonplaats: *Zoetermeer*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Heel vaak, elk jaar*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
sfeer,eten,muziek,eten,entertainment/gezelligheid,eten,de mense (soort van reünie),specifieke originele dingen die je hier niet kan krijgen zoals sommige eetwaren/dranken ,kretek (kruidnagelsigaretten),batik, sieraden, kleding, accessoires voor je huis of je zelf, etc.
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
Muziek, veel dingen voor het oog
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
Veel dingen, maar wat het eerste in mij opkomt is het Indisch paviljoen, dat erg lijkt op een Indische markt
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
De geur
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
ja, veel dingen eigenlijk.. de oude sfeer van vroeger, meer voor de jeugd, mini pantai (strand) meer Indische artiesten

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Mijn roots
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Vrijgevig, gemoedelijk

Respondent 49

1. Algemene gegevens

- a. Leeftijd: 23
- b. Woonplaats: *Rotterdam*
- c. Nationaliteit: *Nederlandse*
- d. Indische achtergrond? *Ja*
- d. Heeft u het festival eerder bezocht? Zo ja, hoe vaak? *Nee*

2. Tong Tong Fair

- a. Wat is voor u de belangrijkste reden om de Tong Tong Fair te bezoeken?
Omdat ik nieuwsgierig was naar de Indische cultuur
- b. Welke aspecten van het festival spreken u het meeste aan?
De eetstraat en de lezingen
- c. Wat is volgens u typisch Indisch aan dit festival?
Het eetgedeelte en het culturele programma. De kraampjes lijken meer Aziatisch dan echt Indisch
- d. Wat vindt u interessant aan het Indische karakter van dit festival?
Ik wil graag meer weten over de cultuur, dan is het leuk om je in een volledige Indische omgeving te bevinden. Hoewel het nog maar de vraag is of dit representatief is voor hun cultuur. De nadruk ligt op het verkopen van spulletjes, niet op de cultuur.
- e. Vindt u dat er nog iets kan worden toegevoegd?
Meer cultuur gerelateerde activiteiten, minder kraampjes en misschien iets wat meer voor kinderen is

3. Indische etniciteit

- a. Wat betekent de Indische etniciteit voor u?
Mijn opa was Indisch. Het is toch een beetje waar ik vandaan kom.
- b. Wat is volgens u kenmerkend of typerend voor de Indische etniciteit?
Gastvrij. Altijd teveel koken. Heel gezellig. Ook introvert